

**Ochrana práv veriteľov
v obchodných záväzkových vzťahoch**

*Zborník príspevkov z V. študentského sympózia
z obchodného práva
konaného v dňoch 30. novembra – 1. decembra 2017
v učebno-výcvikovom zariadení UPJŠ v Danišovciach*

Žofia Mrázová (ed.)



Právnická fakulta

Košice 2018

UNIVERZITA PAVLA JOZEFA ŠAFÁRIKA V KOŠICIACH
Právnická fakulta



**Ochrana práv veriteľov
v obchodných záväzkových vzťahoch**

Zborník príspevkov z V. študentského sympózia
z obchodného práva

konaného v dňoch 30. novembra – 1. decembra 2017
v učebno-výcvikovom zariadení UPJŠ v Danišovciach

Žofia Mrázová (ed.)

Košice 2018

Študentské sympóziu bolo realizované v rámci riešenia projektu VVGS PCOV 2017-658 „*Modernizačné tendencie a inovatívne výzvy v oblasti financovania obchodných spoločností*“

Ochrana práv veriteľov v obchodných záväzkových vzťahoch

Zborník príspevkov z V. študentského sympózia z obchodného práva

Zostavila:

JUDr. Žofia Mrázová, PhD., MCL

Katedra obchodného práva a hospodárskeho práva

Právnická fakulta, UPJŠ v Košiciach

© 2018 Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach a autori jednotlivých príspevkov

Všetky práva vyhradené. Toto dielo ani jeho žiadnu časť nemožno reprodukovala, ukladať do informačných systémov alebo inak rozširovať bez súhlasu majiteľov práv.

Za odbornú a jazykovú stránku publikácie zodpovedajú autori.

Rukopis neprešiel redakčnou ani jazykovou úpravou.

Vydavateľ: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach

Umiestnenie:

<https://www.upjs.sk/pravnicka-fakulta/publikacie-zborniky-zverejnenia/>

<http://unibook.upjs.sk>

Dostupné od: júl 2018

ISBN 978-80-8152-628-2

Predhovor

Katedra obchodného práva a hospodárskeho práva Právnickej fakulty Univerzity Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach zorganizovala v poradí už V. ročník študentského sympózia z obchodného práva, ktoré sa uskutočnilo v dňoch 30. novembra – 1. decembra 2017 v učebno-výcvikovom zariadení UPJŠ v Danišovciach. Cieľom každoročne organizovaných sympózií je vytvoriť diskusnú platformu pre študentov za účasti mentorov z radov členov katedry, a to učiteľov, vedecko-výskumných pracovníkov ako aj doktorandov.

Téma tohtoročného sympózia bola zameraná na ochranu práv veriteľov v obchodných záväzkových vzťahoch, a to najmä prostredníctvom zabezpečovacích inštitútov. Pri spracovaní jednotlivých tém mali študenti možnosť rozvíjať svoje analytické a argumentačné schopnosti, zdokonaľiť sa vo formulovaní vlastných názorov a v neposlednom rade naučiť sa kriticky reagovať aj na príspevky ďalších účastníkov sympózia v rámci odbornej diskusie. Predkladaný zborník je výstupom prác študentov z tohto podujatia.

Mimoriadne nás teší, že aj v tomto roku sa študenti s nadšením pustili do spracovania jednotlivých tém. Poďakovanie si zaslúži každý, kto svojou účasťou prispel k úspešnému priebehu sympózia. Sympózia každoročne ukazujú, aké dôležité je nielen dokázať naštudovať problematiku, ale vedieť ju adekvátne spracovať, náležite predniesť a vysvetliť.

Veríme, že záujem študentov o prehĺbenie vlastných vedomostí a poznatkov bude z roka na rok narastať.

Špeciálne poďakovanie patrí JUDr. Jozefovi Čorbovi, PhD., hlavnému organizátorovi tohto ročníka študentského sympózia, ktorý svojim profesionálnym a ľudským prístupom vždy vedel inšpirovať a motivovať študentov k dosiahnutiu vytýčených cieľov.

usporiadatelia

Obsah

Predhovor	3
------------------------	----------

Obsah	4
--------------------	----------

Zabezpečovacie inštitúty v obchodných záväzkových vzťahoch

Ján Pavlík.....	8
Úvod	8
1. Právny režim pri zabezpečení obchodných záväzkov	8
2. Súhlas účastníkov pri ručení podľa Občianskeho a Obchodného zákonníka	11
2.1. Ručenie.....	11
2.2. Uznanie záväzku.....	12
3. Zmena povahy účastníkov a jej vplyv na zmenu právneho režimu zabezpečenia záväzku	13
4. Zabezpečenie obchodných záväzkov podľa osobitných právnych predpisov	14
4.1. Všeobecne o zmenke.....	14
4.2. Záložné právo na cenné papiere.....	14
Záver	15

Aplikácia vybraných aspektov zásad a funkcií zabezpečenia v obchodnoprávných záväzkových vzťahoch na inštitút bankovej záruky

Lukáš Tomáš.....	17
1. Determinanty odchylnej aplikácie zásad a funkcií zabezpečenia.....	17
2. Aplikácia zásady akcesority na inštitút bankovej záruky	21
3. Aplikácia zásady subsidiarity na inštitút bankovej záruky	25
4. Úvaha na záver – skutočne len banka?	26

Akreditív, zmenky, šeky ako zabezpečovací vs. platobný prostriedok

Jana Babicová.....	28
Úvod	28
1. Akreditív.....	28
2. Zmenka	29
3. Šek.....	32

Zmenkové ručenie

Milan Šimkovič	34
Úvod	34
1. Právna povaha zmenky a zmenkové právo na Slovensku.....	34
2. Abstraktná povaha záväzku zo zmenky	35
3. Nepravá akcesorita zmenky	37
4. Blankozmenka – pojem a podstata.....	38
5. Dohoda o vyplňovacom práve	40
6. Námietky zo zmenkového ručenia	43
Záver	45

Rozsah regresného nároku ručiteľa

<i>Martin Spišák</i>	47
Úvod	47
1. O ručení a ochrane ručiteľa	47
2. Rozsah regresného nároku	48
2.1. Okolnosti, ktoré majú vplyv na rozsah regresného nároku	49
2.2. Výdavky prevyšujúce rozsah ručenia.....	50
3. Solidarita ručenia.....	52
4. Plnenie nad rozsah regresného nároku	52
5. Premlčanie	53
Záver	54

Výhrada vlastníctva

<i>Michal Sokol</i>	55
Úvod	55
1. Právne zakotvenie a podstata výhrady vlastníckeho práva.....	55
2. Praktické problémy spojené s využitím výhrady vlastníckeho práva druhy akcií	57
2.1. Výhrada vlastníctva a odstúpenie od zmluvy	57
2.2. Existencia výhrady vlastníctva	58
2.3. Povinnosť odstúpiť od zmluvy.....	59
Záver	61

Zabezpečenie záväzkov prepadnutím veci alebo práv v prospech veriteľa

<i>Denisa Kiseľová</i>	62
Úvod	62
1. Z pohľadu histórie.....	62
2. Právna úprava	63
3. Súvislosť s osobitnými právnymi predpismi.....	66
4. Samo-vykonateľnosť záložného práva.....	68
5. Zánik záložného práva.....	70
Záver	71

O odporovateľnosť právnych úkonov

<i>Filip Balla</i>	72
Úvod	72
1. Všeobecné predpoklady odporovateľnosti.....	73
2. Vzťah odporovateľnosti a neplatnosti právnych úkonov	74
3. Aplikačné problémy odporovateľnosti	75
3.1. Výklad pojmu vymáhateľná pohľadávka	75
3.2. Povinnosť lojality v ustanoveniach ObZ	77
3.3. Odporovanie odplatným právnym úkonom.....	77
Záver	78

Úroky z omeškania

<i>Michal Novák</i>	79
Úvod	79
1. Výška úrokov z omeškania.....	80

2. Limitácia výšky úrokov z omeškania	82
3. Úroky z omeškania a postúpenie pohľadávky	83
4. Zmluva o postúpení pohľadávky	83
5. Prechod úrokov z omeškania pri postúpení pohľadávky	84
6. Úroky z omeškania a ich premlčanie	84
Záver	86

Zmluvná pokuta vo vzťahu k iným právnym inštitútom (úrok z omeškania, odstupné)

<i>Ondrej Katuščák</i>	88
1. Vymedzenie pojmu zmluvná pokuta	88
2. Vymedzenie pojmu odstupné	89
3. Súbeh zmluvnej pokuty a odstupného	90
4. Úrok z omeškania	91
5. Súbeh úroku z omeškania so zmluvnou pokutou	92
Na záver	93

Zmluvná pokuta vo vzťahu k náhrade škody

<i>Martin Mižik</i>	95
1. Čo je zmluvná pokuta?	95
2. Dohoda o zmluvnej pokute	96
2.1. Formálne náležitosti	96
2.2. Obsahové náležitosti	97
2.3. Moderačné právo súdu	98
3. Niektoré otázky súvisiace s dojednaním dohody o zmluvnej pokute	99
3.1. Zmena dohody o zmluvnej pokute	99
3.2. Označenie dohody o zmluvnej pokute	99
3.3. Dojednanie nepeňažného plnenia ako predmetu zmluvnej pokuty	100
4. Vzťah zmluvnej pokuty k náhrade škody	101
4.1. Možnosti súbehu zmluvnej pokuty a práva na náhradu škody	102
4.2. Paušalizovaná náhrada škody	102
4.3. Kumulatívna zmluvná pokuta	103
4.4. Alternatívna zmluvná pokuta s náhradou škody	103
5. Je príliš nízka zmluvná pokuta problém?	104
Záver	104

Využitie podmienených zmlúv pri zabezpečení záväzkov

<i>Vladimír Doša</i>	105
Úvod	105
1. Výhrada vlastníctva	105
2. Zmluva o otvorení akreditívu	107
3. Zmluva o vinkulácii	108
4. Poistná zmluva	108
5. Notárska zápisnica	109
Záver	109

Prepichnutie korporátneho závoja

<i>Martina Chrobáková</i>	110
Úvod	110
1. „Piercing the corporate veil“ všeobecne.....	110
2. Prípady uplatnenia doktríny prepichovania korporátneho závoja v Rusku.....	111
3. Možnosť aplikácie doktríny v podmienkach SR	114
Záver	116

Zabezpečovacie inštitúty v obchodných záväzkových vzťahoch

Ján Pavlík

Úvod

Zabezpečovacie inštitúty v obchodných záväzkových vzťahoch sú neoddeliteľnou súčasťou podnikateľskej praxe, kde spravidla tieto záväzky najčastejšie vznikajú. Zabezpečovacie inštitúty v obchodných záväzkových vzťahoch možno považovať za istý druh prevencie, na ktorú by sa pri samotnom vzniku záväzkov v obchodných vzťahoch nemalo zabúdať, keďže obchodná činnosť je spravidla spojená s istým stupňom rizika. V tomto kontexte prislúcha zabezpečovacím inštitútom v obchodných záväzkových vzťahoch, prideliť nesmierne dôležitú úlohu pre rozvoj podnikateľského prostredia a obchodu. Správnym použitím zabezpečovacích inštitútov je možné veľmi efektívne eliminovať riziko súvisiace so záväzkom, ktorý by nebol riadne a včas splnený, čo by v niektorých prípadoch mohlo viesť k nenapraviteľným dôsledkom na strane veriteľa. V nasledujúcich riadkoch je rozpracovaný právny režim, ktorým sa riadi použitie zabezpečovacích inštitútov v obchodných záväzkových vzťahoch. Na túto časť nadväzuje komparácia inštitútu ručenia, zameraná na odlišnosti spojené so súhlasom účastníkov podľa ustanovení zákona č. 513/1991 Zb. Obchodný zákonník (ďalej tiež ako „Obchodný zákonník“) a zákona č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník (ďalej tiež ako „Občiansky zákonník“). Ďalšia časť je venovaná problematike zmeny povahy účastníkov a jej vplyvu na zmenu povahy právneho režimu zabezpečenia plnenia záväzku. Posledná časť sa venuje niektorým inštitútom slúžiacim na zabezpečenie obchodných záväzkov podľa osobitných právnych predpisov.

1. Právny režim pri zabezpečení obchodných záväzkov

Na Jednému zo základných právnych princípov *pacta sunt servanda* (zmluvy sa musia plniť) patrilo jedno z najdôležitejších miest v hierarchii právnych múdrosti už v období starovekého Ríma. Avšak, obchodná činnosť je spojená s rizikom, ktoré v mnohých prípadoch spôsobuje nesplnenie povinnosti vyplývajúcej zo zmluvy a to plniť riadne a včas, čo je samozrejme možné vnímať aj ako porušenie istej podnikateľskej morálky¹. Takýmto porušením zmluvnej povinnosti sa veriteľ dostáva do znevýhodnenej pozície, čo v konečnom dôsledku môže mať pre neho nenapraviteľné dôsledky, čo by bez inštitútu, ktorý by jeho postavenie posilnil znamenalo negatívny vplyv na všeobecný vývoj

¹ KUBÍČEK, P. a kol. *Obchodné právo*. Bratislava: Vydavateľské oddelenie PRAF UK. 2008. s. 318.

obchodnej činnosti. Z tohto dôvodu v Občianskom zákonníku a Obchodnom zákonníku nájdeme inštitúty zabezpečovacej povahy, ktoré okrem posilnenia postavenia veriteľa v obchodných záväzkových vzťahoch, plnia aj represívnu funkciu v prípade porušovania zmluvných povinností. Zabezpečovacie inštitúty ďalej plnia preventívnu funkciu, zabezpečovaciu funkciu a uhradzovaciu funkciu². Spomenuté funkcie patria medzi základné, a v súvislosti s uplatňovaním jednotlivých zabezpečovacích prostriedkov majú rozdielnu intenzitu, poprípade môžu aj úplne absentovať pri niektorých typoch zabezpečovacích prostriedkov. Takýmto príkladom je absencia uhradzovacej funkcie pri využití inštitútu uznania záväzku.

Podstatou zabezpečovacích prostriedkov je uplatnenie dvoch základných zásad a to zásady akcesority a subsidiarity. Podstatou zásady akcesority je vedľajšia, akcesorická povaha voči záväzku, ktorý zabezpečuje. Z uvedeného vyplýva závislosť zabezpečovacieho vzťahu od hlavného záväzku. Z tohto hľadiska sú vedľajším právnym vzťahom závislým od hlavného právneho vzťahu.³ Podstatou zásady subsidiarity je, že uplatnenie zabezpečovacieho prostriedku je možné až potom, čo nie je možné realizovať hlavný záväzok. Z podstaty obchodných vzťahov, ktoré sú spojené s rizikom, ktoré môže spôsobiť nesplnenie zmluvnej povinnosti zmluvnou stranou, je z pohľadu veriteľa efektívne myslieť na zabezpečenie svojich práv už pri samotnom vzniku zmluvného vzťahu a to práve zabezpečovacími inštitútmi.

Úpravu zabezpečovacích inštitútov, po ktorých môže veriteľ siahnuť už pri kreovaní zmluvného vzťahu, nachádzame v Občianskom a Obchodnom zákonníku. S ohľadom na použitie zabezpečovacích inštitútov pri obchodnoprávných vzťahoch je nutné vychádzať z ustanovenia § 1 ods.1 Obchodného zákonníka: *„Tento zákon upravuje postavenie podnikateľ'ov, obchodné záväzkové vzťahy, ako aj niektoré iné vzťahy súvisiace s podnikaním“*. Dôležité kritérium pre určenie vzťahu medzi Občianskym zákonníkom a Obchodným zákonníkom pri použití zabezpečovacích inštitútov v obchodnoprávných vzťahoch upravuje nasledujúce ustanovenie § 1 ods. 2 Obchodného zákonníka: *„Právne vzťahy uvedené v odseku 1 sa spravujú ustanoveniami tohto zákona. Ak niektoré otázky nemožno riešiť podľa týchto ustanovení, riešia sa podľa predpisov občianskeho práva. Ak ich nemožno riešiť ani podľa týchto predpisov, posúdia sa podľa obchodných zvyklostí, a ak ich niet, podľa zásad, na ktorých spočíva tento zákon“*.

² MAMOJKA, M. *Zmluvné umenie v obchodnom práve*. Bratislava: Wolters Kluwer, 2014. s. 83.

³ OVEČKOVÁ, O. a kol. *Obchodný zákonník: Komentár 2*. Bratislava: IURA EDITION, 2005. s. 68.

Z vyššie uvedených ustanovení vyplýva, že pri úprave obchodnoprávných vzťahoch sa primárne použijú ustanovenia Obchodného zákonníka. Ustanovenia Občianskeho zákonníka sa použijú v prípade, ak niektorú situáciu nie je možné v obchodnoprávných vzťahoch upraviť ustanoveniami Obchodného zákonníka, teda Občiansky zákonník vo vzťahu k Obchodnému zákonníku je v postavení všeobecnej subsidiarity.

V Občianskom zákonníku v piatom oddieli – zabezpečenie záväzkov nachádzame úpravu nasledujúcich zabezpečovacích inštitútov:

1. ust. § 544 až § 545a OZ – zmluvná pokuta
2. ust. § 546 až 551 OZ – ručenie
3. ust. § 551 OZ – dohoda o zrážkach zo mzdy a z iných príjmov
4. ust. § 552 OZ – záložná zmluva
5. ust. § 553 až § 553e OZ – zabezpečovací prevod práva
6. ust. § 554 OZ – zabezpečovacie postúpenie pohľadávky
7. ust. § 555 až § 557 OZ – zábezpeka
8. ust. § 558 OZ – uznanie dlhu

Občiansky zákonník obsahuje zabezpečovacie inštitúty taktiež pre vecné práva konkrétne v Tretej hlave – Práva k cudzím veciam

1. ust. § 151a až § 151md OZ – záložné právo
2. ust. § 151s až § 151v OZ – zádržné právo

Podľa ustanovení Obchodného zákonníka nachádzame právnu úpravu zabezpečovacích inštitútov v nasledujúcich ustanoveniach:

1. ust. § 300 až § 302 ObZ – zmluvná pokuta
2. ust. § 303 až § 312 ObZ – ručenie
3. ust. § 313 až § 322 ObZ – banková záruka
4. ust. § 323 ObZ – uznanie záväzku
5. ust. § 117a ObZ – záložné právo na obchodný podiel

Právny režim pri aplikácii zabezpečovacích inštitútov v obchodných záväzkových vzťahoch stanovuje ako prvotné použitie Obchodného zákonníka a keď v ustanoveniach obchodného zákonníka absentuje komplexná úprava, resp. nemá vlastnú úpravu, dochádza k subsidiárnemu použitiu Občianskeho zákonníka.

S ohľadom na právnu úpravu zabezpečovacích inštitútov upravených v Obchodnom a Občianskom zákonníku je možné konštatovať, že Občiansky zákonník obsahuje také inštitúty, ktoré nemajú bližšiu úpravu v Obchodnom zákonníku. To znamená, že inštitút záložného a zádržného práva použitý na zabezpečenie záväzku v obchodných vzťahoch sa bude posudzovať výlučne podľa ustanovení Občianskeho zákonníka. Pri ďalších zabezpečovacích inštitútoch

ako je zmluvná pokuta a záložné právo na obchodný podiel, dochádza k takému právnomu režimu, že Obchodný zákonník svojimi ustanoveniami len dopĺňa úpravu obsiahnutú v Občianskom zákonníku.

Zabezpečovacie inštitúty, ako je ručenie a uznanie záväzku nachádzajú svoju komplexnú úpravu v ustanoveniach Obchodného zákonníka. To znamená, že pri použití spomenutých zabezpečovacích inštitútov pri obchodných záväzkových vzťahoch, sa treba riadiť podľa ustanovení Obchodného zákonníka. Stretne sa taktiež so situáciou, kedy Obchodný zákonník upravuje takú právnu úpravu pri zabezpečovacích inštitútoch, ktorú ustanovenia Občianskeho zákonníka nepoznajú. Ide o úpravu bankovej záruky, kde právny režim určuje použitie ustanovení podľa Obchodného zákonníka.

Zabezpečovacie právne inštitúty používané v rámci obchodných záväzkových vzťahov nie sú samozrejme obmedzené len na tie, zákonodarcom *expressis verbis* upravené⁴. V aplikačnej praxi sú značne rozšírené:

1. zmenka
2. zriadenie záložného práva k cenným papierom
3. akékoľvek ďalšie možnosti viazať splnenie záväzku z príslušnej zmluvy na ďalšiu závislú, nepomenovanú, zmiešanú, budúcu zmluvu alebo podmienku.

2. Súhlas účastníkov pri ručení podľa Občianskeho a Obchodného zákonníka

Pri aplikácii zabezpečovacích prostriedkov je potrebné dbať na isté odlišnosti, ktoré sú spojené s ich použitím na právne vzťahy, ktoré sa spravujú normami občianskeho zákonníka, a na tie, ktoré sa spravujú normami obchodného zákonníka. Takouto odlišnosťou je potreba súhlasu osoby, ktorá poskytla zabezpečenie záväzku so zvoleným právnym režimom. V nasledujúcich riadkoch sa pozrieme ako je táto situácia upravená pri použití zabezpečovacích inštitútov, konkrétne ručenia a uznania záväzku podľa noriem Občianskeho a Obchodného zákonníka.

2.1. Ručenie

Z uvedeného vyplýva, že právna úprava ručenia v obchodnom zákonníku je komplexná, a teda právna úprava Občianskeho zákonníka sa subsidiárne nepoužije pri ručení za záväzky, založené podľa Obchodného zákonníka. Vznik

⁴ JAKUBOVIČ, D. *Záväzkové vzťahy a zabezpečovacie právne inštitúty v obchodnom práve*. Bratislava: Veda, 2004, s. 127.

ručenia podľa ust. § 546 Občianskeho zákonníka vyžaduje uzatvorenie dohody o ručení medzi veriteľom a ručiteľom. Uzatvorením takejto dohody vzniká medzi veriteľom a ručiteľom právny vzťah. Samotné ručenie vzniká písomným vyhlásením ručiteľa, že v prípade, ak pohľadávka nebude splnená dlžníkom, splní ju ručiteľ. Vznik ručenia podľa ust. § 303 Obchodného zákonníka je podmienený len písomným vyhlásením ručiteľa, čo v konečnom dôsledku znamená, že nie je potrebný súhlas veriteľa ako je to pri vzniku ručenia podľa Občianskeho zákonníka. Odborná právnická verejnosť sa zhodla na tom, že akceptácia ručenia bez zmluvného základu t.j. len na základe jednosstranného právneho úkonu, vyhlásenia, je neprijateľná, keďže by znamenala, že ručenie možno dohodnúť aj proti vôli veriteľa. Preto je účinnosť ručenia podmienená prinajmenšom tichým súhlasom veriteľa (jeho faktickou akceptáciou).⁵

Ak sa za ten istý záväzok zaručí viac ručiteľov, ručí každý z nich za celý záväzok. Ručenie zaniká zánikom záväzku, ktorý ručenie zabezpečuje. Pokiaľ hovoríme o ručení, tak týmto zabezpečovacím inštitútom je možné zabezpečiť len platný záväzok dlžníka alebo jeho časť. Samotnému vzniku ručenia však nebráni, ak záväzok dlžníka je neplatný len pre nedostatok spôsobilosti dlžníka brať na seba záväzky, o ktorom ručiteľ v čase svojho vyhlásenia o ručení vedel. Ručením tiež možno zabezpečiť taký záväzok, ktorý vznikne v budúcnosti, alebo ktorého vznik závisí od splnenia podmienky.

2.2. Uznanie záväzku

Pri uznaní dlhu dlžníkom podľa ust. § 548 ods. 3 Občianskeho zákonníka môže takéto uznanie dlhu byť účinné voči ručiteľovi, len keď s ním vysloví súhlas. V opačnom postavení je ustanovenie § 323 ods. 3 Obchodného zákonníka, v ktorom je vyjadrené, že uznanie záväzku má účinky aj voči ručiteľovi. Z uvedeného vyplýva, že podľa právnej úpravy podľa Obchodného zákonníka sa nevyžaduje na vznik účinkov voči ručiteľovi jeho súhlas s uznaním dlhu dlžníkom. Ak dlžník písomne uzná svoj záväzok, predpokladá sa, že v uznanom rozsahu uvedený záväzok trvá v čase uznania. Obdobná situácia nastáva keď pohľadávka veriteľa bola v čase uznania záväzku premlčaná. Ak dlžník plní čiastočne svoj záväzok, má toto plnenie účinky uznania zvyšku dlhu, ak možno usudzovať nad tým, že plnením dlžník uznáva aj zvyšok záväzku.

⁵ BEJČEK, J. a kol. *Kurs obchodního práva: Obchodní závazky*. 3. vydání. Praha: C.H.BECK, 2003. s. 133.

3. Zmena povahy účastníkov a jej vplyv na zmenu právneho režimu zabezpečenia záväzku

V tejto kapitole bližšie rozoberieme, či v prípade pri ktorom dôjde k zmene povahy účastníkov, bude mať táto skutočnosť vplyv na zmenu právneho režimu zabezpečenia samotného záväzku. Obchodný zákonník vo svojej tretej časti obchodné záväzkové vzťahy bližšie v ust. § 261 ods. 1 upravuje podmienky týkajúce sa subjektov, ktorými musia byť podnikatelia. Podmienka v subjektoch, ktoré musia byť podnikateľmi je ale v tomto ustanovení bližšie špecifikovaná tak, že konanie v mene spoločnosti pred jej vznikom je tiež považované ako konanie podnikateľa.

Postavenie podnikateľa získa samotná spoločnosť až neskôr, a to zápisom do obchodného registra. Pred vznikom spoločnosti sú z konania v jej mene zaviazaní konajúci, a ide o situáciu, keď zakladateľ takejto vznikajúcej spoločnosti uzatvorí v jej mene zmluvu, a druhá strana konala s tou vedomosťou, že konanie má byť predmetom budúcej spoločnosti. Takýto vzťah sa bude riadiť Obchodným zákonníkom, keďže konajúci v mene budúcej spoločnosti, teda v mene budúceho podnikateľa uzavrel zmluvu s druhou stranou, ktorá vznik spoločnosti predpokladala. V takejto situácii, ak nedôjde k následnému vzniku spoločnosti, tak sa režim zmluvného (resp. zodpovednostného) vzťahu bude riadiť Obchodným zákonníkom.

Zmena povahy účastníkov na zmenu právneho režimu záväzku by v takejto situácii mohla nastať vtedy, ak by druhej strane, ktorá uzatvárala zmluvu s konajúcim v mene budúcej spoločnosti, nebolo zrejmé, že konajúci vystupuje v postavení podnikateľa a že ich vzťah súvisí s podnikateľskou činnosťou. Z uvedeného vyplýva, že ak sa podnikateľ prezentuje ako nepodnikateľ, potom sa vzniknutý právny vzťah nebude riadiť obchodným právom.⁶ Ak by ale v takejto situácii druhá strana mala dojem, že konajúci uzatvára v mene budúcej spoločnosti zmluvu, ktorá súvisí s podnikateľskou činnosťou je potrebné predpokladať že zmyslom § 261 ods. 1 je chrániť druhú stranu, ktorá uzatvárala zmluvu s tým, že súvisí s podnikateľskou činnosťou a potom je chránená jej predstava, že ide o obchodnoprávny vzťah.

⁶ CSACH, K. Vojna svetov (vzostup a pád § 261 ods. 1 a 2. ObchZ pod taktovkou ochrany spotrebiteľ'a), In Husár, J., Babčák, V., Vojčík, P. (zost.), *Právo a obchodovanie*, Zborník príspevkov účastníkov vedeckej konferencie, Košice, 2008, s. 19 a násl..

4. Zabezpečenie obchodných záväzkov podľa osobitných právnych predpisov

4.1. Všeobecne o zmenke

Okrem zabezpečovacích inštitútov v Obchodnom zákonníku a Občianskom zákonníku sa v obchodnej praxi často na zabezpečenie záväzkov využíva inštitút zmenky. Zmenka je v zmysle § 2 ods. 2 zákona č. 566/2001 Z.z. o cenných papieroch, druhom cenného papiera. Právnu úpravu zmenky nachádzame v zákone č. 191/1950 Zb. zákon zmenkový a šekový. Inštitút zmenky má za sebou dlhú históriu a v našej právnej úprave platí bez zmenenej podoby dodnes. Zákon zmenkový a šekový rozlišuje dva druhy zmeniek, a to cudziu zmenku a vlastnú zmenku. Pri cudzej zmenke je možné povedať, že ide o bezpodmienečný príkaz vystaviteľa zmenky adresovaný osobe, ktorá má plniť záväzok zo zmenky (zmenkovník), aby zaplatil osobe uvedenej v zmenke sumu, ktorá je uvedená v zmenke a to v čase a mieste uvedenom. Ide teda o trojstranný vzťah. Vlastná zmenka je charakteristická tým, že ide o vzťah medzi vystaviteľom zmenky a osobou, ktorej sa má plniť (remitent). V tomto prípade ide o dvojstranný vzťah. Pri inštitúte zmenky, je potrebné z pohľadu praxe spomenúť tzv. blankozmenku, ktorá je svojim potenciálom vhodná pre špekulácie. Blankozmenka pritom nepredstavuje ďalší z typov zmeniek, ale ide o zmenku v ktorej úmyselné chýbajú niektoré náležitosti. K blankozmenke musí byť vždy pripojená listina, ktorá obsahuje vyplňovacie právo majiteľa zmenky. Vyplňovacie právo nemožno vziať späť, prípadne negovať jednostranným úkonom. Výkon tohto práva, napriek jeho nevyhnutne konsenzuálnemu vzniku, je výlučne jednostranný, a to vo forme faktického vyplnenia blankozmenky.⁷ Zabezpečovacia funkcia takejto zmenky spočíva v tom, že pokiaľ dlžník (najčastejšie vystaviteľ zmenky) prestane splácať svoj záväzok, je majiteľ zmenky v zmysle vyplňovacieho práva oprávnený vyplniť chýbajúce údaje na blankozmenke. Doplnením týchto údajov sa stáva úplná, riadna zmenka.

4.2. Záložné právo na cenné papiere

Ustanovenia upravujúce zabezpečenie záväzkov prostredníctvom cenných papierov nachádzame v Zákone o cenných papieroch⁸. Podľa ustanovení predmetného zákona sa na úpravu oblasti cenných papierov použije právny režim Občianskeho zákonníka ak zákon neustanoví inak. Dôležitým je úvodné usta-

⁷ SEDLAČKO, F. Blankozmenka a právo na jej vyplnenie (Prvá časť). In *Bulletin slovenskej advokácie*, 2011, roč. XVII, č. 7-8, s.15.

⁸ Zákon č. 566/2001 Z. z. o cenných papieroch a investičných službách a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

novenie zákona o cenných papieroch: „Na cenné papiere sa vzťahujú ustanovenia Občianskeho zákonníka o hnutel'ných veciach, ak tento zákon alebo osobitný zákon neustanovuje inak“.⁹

Na základe tohto ustanovenia je možné aby cenné papiere boli predmetom záložného práva, keďže na cenné papiere sa vzťahujú ustanovenia Občianskeho zákonníka o hnutel'ných veciach, ktoré sú spôsobilé byť predmetom záložného práva. V zákone o cenných papieroch, konkrétne v jeho tretej časti, zabezpečenie záväzkov cennými papiermi je obsiahnutá úprava zmluvného záložného práva, zákonného záložného práva a zabezpečovacích prevodov cenných papierov. Podľa právneho režimu zákona o cenných papieroch, zmluvné záložné právo na cenné papiere vzniká zmluvou, ktorá musí byť v písomnej forme. Avšak, záložné právo na predmetný cenný papier vznikne až po registrácii v príslušnom registri, a to registri vedenom Centrálnym depozitárom cenných papierov Slovenskej republiky. Príkaz na takúto registráciu zmluvného záložného práva podáva záložný veriteľ, záložca alebo NBS.

Vlastník cenného papiera, ktorý tvorí predmet záložného práva, môže ním disponovať, môže ho prevádzať na inú osobu, avšak ako pri zriadení záložného práva na vec, tak aj pri cenných papieroch záložné právo pôsobí aj voči nadobúdateľovi cenného papiera.

Prostredníctvom takéhoto zabezpečenia záväzkov je záložný veriteľ oprávnený predmetný cenný papier predať cez obchodníka s cennými papiermi, ak záväzok, ktorý bol takto zabezpečený nebol riadne a včas splnený.

Záver

Cieľom tohto príspevku bolo poukázať na dôležitosť zabezpečovacích inštitútov v obchodných záväzkových vzťahoch, ktoré vytvárajú dostatočný tlak na dlžníka, v dôsledku čoho prispievajú ku korektnému plneniu záväzkov. S cieľom vysvetliť právny režim, ktorým sa riadi používanie zabezpečovacích inštitútov bola v prvej časti príspevku rozobraná právna úprava zabezpečovacích inštitútov podľa Obchodného zákonníka, s ohľadom nato, že Obchodný zákonník komplexne nepokrýva zabezpečovacie inštitúty používané v rámci obchodných záväzkových vzťahov, v dôsledku čoho sa na zabezpečenie záväzkov využívajú taktiež zabezpečovacie inštitúty Občianskeho zákonníka. Príspevok ponúka odpoveď na právny režim a vzťah týchto dvoch kódexov pri zabezpečovaní záväzkov v obchodných vzťahoch s poukazom na postavenie Obchodného zákonníka ako *lex specialis* a Občianskeho zákonníka ako *lex generalis*.

⁹ § 9 ods.2 zákona č. 566/2001 Z. z. o cenných papieroch a investičných službách a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

Záverom je možné konštatovať, že právny poriadok v súčasnej podobe poskytuje rozmanitý spôsob zabezpečenia obchodných záväzkov, ktoré sú komplexne upravené v príslušných kódexoch. S poukazom na rozmanitosť spôsobu zabezpečenia obchodných záväzkov je možné konštatovať, že takáto možnosť výberu zabezpečovacieho inštitútu zo širokej ponúkanej škály, dáva možnosť výberu, čo najvhodnejšieho zabezpečenia záväzku, s ohľadom na jeho špecifiká.

Z tohto je možné vyvodit', že súčasná právna úprava je dostatočná, čo do počtu zabezpečovacích inštitútov, avšak do budúcnosti by bolo vhodné sa zamerať na dualistickú úpravu zabezpečovacích inštitútov v obchodných záväzkových vzťahoch, podľa Obchodného zákonníka a podľa Občianskeho zákonníka. Takýto právny režim môže byť z pohľadu praktickej aplikácie zabezpečovacích inštitútov v obchodných záväzkových vzťahoch sčasti mätúci. Z tohto dôvodu by bolo možno potrebné uvažovať o komplexnejšej a celistvejšej právnej úprave, zameranej na špecifickosť vzťahov vznikajúcich pri obchodovaní a podnikaní v Obchodnom zákonníku. Takýmto spôsobom by bolo možné eliminovať prekrývanie právnej úpravy Občianskeho zákonníka a Obchodného zákonníka, čo by malo za dôsledok jednoduchšiu orientáciu pri výbere čo najvhodnejšieho zabezpečovacieho inštitútu na konkrétny záväzok v praxi.

Aplikácia vybraných aspektov zásad a funkcií zabezpečenia v obchodnoprávných záväzkových vzťahoch na inštitút bankovej záruky

Lukáš Tomaš

1. Determinanty odchylnej aplikácie zásad a funkcií zabezpečenia

Zabezpečovacie prostriedky sú v širšom či užšom rozsahu imanentnou súčasťou každého odvetvia (nielen) súkromného práva. Nevyhnutnosť ich zakotvenia treba vyvodit' z osobitnej úpravy spôsobov zabezpečenia, v najširšom meradle však najmä zo všeobecno-teoretických aspektov problematiky. Vyjadrenie spomenutých aspektov v koncentrovanej podobe predstavujú:

- 1) funkcie zabezpečovacích prostriedkov, a
- 2) zásady zabezpečenia.

Ad 1) v teórii súkromného práva niet jednotného názoru na *počet* funkcií zabezpečovacích prostriedkov. V zásade každý zabezpečovací právny vzťah plní *zabezpečovaciú funkciu*, čo sa v praxi premieta do zvýšenia istoty veriteľa prostredníctvom zabezpečenia riadneho a včasného splnenia povinnosti, ktorú má voči veriteľ'ovi primárne dlžník. *Jej ťažisko spočíva skôr v preventívnom pôsobení, než v bezprostrednom dopade na dlžníka*¹ (preventívny aspekt zabezpečovacej funkcie). Druhú základnú funkciu zabezpečenia predstavuje *funkcia uhradzovacia (solučná, reparačná)*, ktorá sa aktivizuje v prípade zlyhania prevencie. V aplikačnej praxi značí možnosť veriteľa dosiahnuť splnenie záväzku prostredníctvom zabezpečenia, teda z majetku náhradného dlžníka. Skôr výnimočne sa uplatňuje aj *represívna (penalizačná) funkcia*, ktorá môže byť sankciou pre nesplnenie povinnosti napríklad v prípade zmluvnej pokuty². Treba však mať na pamäti, že *funkcia* nesmerujúca k cieľu by vykazovala znaky samoučelnosti. *Cieľom* zabezpečovacích prostriedkov je tak posilnenie postavenia veriteľa v záväzkových vzťahoch *najmä v prípadoch, keď sa poskytuje určité plnenie bez súčasného (okamžitého) protiplnenia*³.

Ad 2) pod zásadami zabezpečenia sa rozumie *zásada akcesority* a *zásada subsidiarity*⁴. Obe zásady sú predmetom výkladu v ďalších častiach práce.

¹ SUCHOŽA, J. In SUCHOŽA, J., HUSÁR, J. et al. *Obchodné právo*. Bratislava: IURA EDITION, 2009, s. 704.

² Porovnaj OVEČKOVÁ, O. In OVEČKOVÁ, O., ŽITŇANSKÁ, L. et al. *Obchodné právo. Záväzkové právo*. 2. vyd. Bratislava: IURA EDITION, 2013, s. 78.

³ VOJČÍK, P. In VOJČÍK, P. et al. *Občianske právo hmotné*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2012, s. 345.

⁴ Synonymne *zásada podpornosti*

Spoločne vo vzťahu k *funkciám* a *zásadám* treba upozorniť na skutočnosť, že v súvislosti s jednotlivými zabezpečovacími prostriedkami sa neuplatňujú v identickej miere. Vylúčenie tejto unifikácie vyplýva z:

- 1) povahy zabezpečovacích inštitútov, a
- 2) uplatnenia zásady zmluvnej voľnosti za rešpektovania kogentných ustanovení zákona.

Ad 1) je zrejmé, že z povahy veci (jednotlivých spôsobov zabezpečenia) vyplýva nemožnosť totožného uplatnenia každej zásady a funkcie v súvislosti s každým zabezpečovacím prostriedkom. Povahu (účel) príslušného zabezpečovacieho inštitútu musia účastníci záväzkového vzťahu rešpektovať. V tejto súvislosti sa domnievam, že zmena povahy zabezpečovacieho prostriedku nie je prípustná súhlasným prejavom vôle kontrahentov ani v prípade, ak má príslušné ustanovenie dispozitívnu povahu. Ak by sa pripustil opak, inštitút by mohol stratiť opodstatnenie, prípadne by sa modifikoval na odlišný, zákonom viac či menej upravený spôsob zabezpečenia. Napríklad ak by sa účastníci právneho úkonu na podklade dispozitívneho ustanovenia § 322 ods. 1 Obchodného zákonníka⁵ (ďalej aj „ObZ“) dohodli, že na bankovú záruku sa budú uplatňovať *všetky* ustanovenia o ručení, nešlo by o bankovú záruku (špeciálny druh ručenia), ale o (všeobecné) ručenie upravené v ustanoveniach § 303 až § 312 ObZ. Uvedené sa na prvý pohľad môže javiť ako teoretický konštrukt bez relevancie v aplikáčnej praxi, treba však zdôrazniť, že banky môžu v praxi okrem (angloamerickej) bankovej záruky poskytovať aj tradičné ručenie (kontinentálneho typu),⁶ pravda, obe s dôrazom na špecifiká vyplývajúce zo zodpovedajúcej legislatívnej úpravy. Nutnosť rešpektovať povahu bankovej záruky nakoniec vyplýva aj z termínu *primerane* použitého v ustanovení § 322 ods. 1 ObZ. Príloha č. 1 k *Legislatívnym pravidlám vlády Slovenskej republiky*⁷ v tejto súvislosti uvádza: „Ak sa majú novoupravované právne vzťahy v celom rozsahu podrobiť už platnej právnej úprave, používa sa slovo „rovnako“. Ak sa na tieto vzťahy majú uplatňovať len niektoré časti jestvujúcej právnej úpravy, používa sa slovo „primerane“. S ohľadom nato je primeranosť potrebné vykladať *ad hoc* v závislosti od obsahu záručnej listiny, najmä do akej miery sa podľa

⁵ Na bankovú záruku sa inak použijú primerane ustanovenia o ručení; zákon č. 513/1991 Zb. Obchodný zákonník v znení neskorších predpisov.

⁶ K poskytovaniu bankovej záruky a ručenia bankou bližšie PELIKÁNOVÁ, I. *Komentár k obchodnímu zákoníku. 3 díl.* Praha: Linde, 1996, s. 647.

⁷ Schválené uznesením vlády Slovenskej republiky zo 4. mája 2016 č. 164 v znení uznesenia vlády Slovenskej republiky z 28. septembra 2016 č. 441.

nej má upraviť princíp subsidiarity a princíp akcesority, ktoré sú typické pre ručenie.⁸ Precizovanie spomenutého ustanovenia predstavuje v tomto smere exaktnejšie ustanovenie § 126 ods. 1 piatej časti prvej hlavy pracovnej verzie rekodifikovaného Občianskeho zákonníka z roku 2015 (ďalej aj „návrh rekodifikovaného OZ“)⁹, podľa ktorého (len) *v ostatnom sa na finančnú záruku primerane použijú ustanovenia o ručení*. Pre úplnosť sa žiada dodať, že kým český Občiansky zákonník¹⁰ odkaz na primeranú aplikáciu ustanovení o ručení neprevzal, česká odborná verejnosť v spomenutej súvislosti aj naďalej pripúšťa aplikáciu ustanovení o ručení.¹¹

Problematické sa zdá byť i ponímanie zmluvnej pokuty ako výhradne zabezpečovacieho inštitútu. V tejto súvislosti sa v právnej vede dlhodobo vyskytujú názory¹², podľa ktorých zmluvná pokuta hospodársky nezabezpečuje pohľadávku veriteľa, ale môže veriteľovi poskytovať iné výhody, ktoré ju v istých aspektoch približujú inštitútu uznania záväzku. To môže byť dôvodom, pre ktorý niektoré úpravy preferujú zakotvenie oboch inštitútov oddelene od ostatného zabezpečenia. V zmysle dôvodovej správy¹³ k ustanoveniam § 2048 až § 2052 českého Občianskeho zákonníka (zmluvná pokuta) *funkcí obou těchto institutů [zmluvná pokuta a uznanie dlhu] totiž není dluh zajistit, jako tomu je u ručení, zástavy nebo dalších ve vlastním slova smyslu zajišťovacích institutů, ale posílit postavení věřitele jiným způsobem. Účelem smluvní pokuty je dát předem (tedy před splněním a zpravidla již při uzavírání smlouvy) najevo zvýšený zájem věřitele na náležitém splnění smluvní povinnosti. S uvedeným názorom sa stotožňujem, treba však zvážiť, či nie je nadbytočné separovať úpravu*

⁸ KOPÁČ, L. *Obchodný zákonník s podrobným komentárom pre právnu a podnikateľskú prax*. Bratislava: Práca, vydavateľstvo a nakladateľstvo odborov na Slovensku, 1992, s. 328.

⁹ Návrh rekodifikovaného Občianskeho zákonníka používa širší pojem *finančná záruka*; pracovná verzia rekodifikovaného Občianskeho zákonníka dostupná online <http://www.najpravo.sk/clanky/paragrafove-znenie-prvej-pracovnej-verzie-na-vrhu-noveho-obcianskeho-zakonnika.html> [cit. 22. novembra 2017].

¹⁰ Zákon č. 89/2012 Sb. Občiansky zákonník v znení neskorších predpisov.

¹¹ Bližšie TINTĚRA, T. *Závazky a jejich zajištění v novém občanském zákoníku*. Praha: Leges, 2013, s. 150.

¹² Bližšie PALKOVÁ, R., TREŠČÁKOVÁ, D. *Poena convencionalis – včera, dnes a zajtra*. In: *Súčasnosť a perspektívy právnej regulácie obchodných zmlúv II. Zborník príspevkov účastníkov vedeckej konferencie konanej v dňoch 19. – 21. Októbra 2009 v Starej Lesnej*. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, 2009, s. 131 a nasl.

¹³ Dostupné online <http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf> (strana 475) [cit. 28. novembra 2017].

zmluvnej pokuty a uznania záväzku od ostatných inštitútov zabezpečenia. Zabezpečovacia funkcia zmluvnej pokuty môže byť oslabená, domnievam sa však, že oslabenie alebo vylúčenie niektorej funkcie vo vzťahu k príslušnému inštitútu nezakladá potrebu jeho oddelenia od ostatných inštitútov. Už v úvode state bolo spomenuté, že pri nijakom zo zabezpečovacích prostriedkov sa žiadna z funkcií neuplatňuje identicky; obdobné konštatovanie možno vyvodiť aj vo vzťahu k zásadám. Širokým uplatnením tohto trendu s odkazom na odlišnú mieru prítomnosti jednotlivých funkcií a zásad by bolo možné dospieť k absurdnému záveru, ktorý by mohol odôvodniť zavedenie osobitnej rubriky pre každý zabezpečovací inštitút. V tomto smere vžitú koncepciu rešpektuje aj návrh rekodifikovaného Občianskeho zákonníka,¹⁴ ktorý zotrváva na úprave zabezpečenia záväzkov v jednej rubrike.

Ad 2) po vylúčení uplatnenia niektorých funkcií a zásad s poukazom na nutnosť rešpektovania povahy príslušného zabezpečovacieho záväzku môžu ďalšie možnosti obmedzení vyplývať zo *zásady zmluvnej slobody*. Na tomto mieste sa obmedzím len na zmienku o možnosti fakultatívneho zakotvenia zásady subsidiarity a zásady akcesority na báze zmluvnej slobody v súvislosti s inštitútom bankovej záruky (problematika je predmetom podrobnejšieho výkladu nižšie). Možnosť realizácie opačného postupu pripúšťa napríklad dispozitívne ustanovenie § 311 ods. 2 ObZ *in fine*, ktoré vylučuje akcesoritu ručenia v prípade zániku zabezpečovanej obligácie pre nemožnosť plnenia dlžníka za predpokladu, že záväzok je splniteľný ručiteľom, alebo pre zánik právnickej osoby, ktorá je dlžníkom. Zásada zmluvnej voľnosti v tomto prípade pripúšťa zakotvenie zásady akcesority dohodou strán. Len z dôvodu opatrnosti treba pripomenúť hornú hranicu realizácie zásady zmluvnej voľnosti, totiž kogentné ustanovenia Obchodného zákonníka. Ako príklad možno uviesť jeden z prejavov zásady akcesority aplikovaný na inštitút ručenia. Zakotvenie možnosti ručiteľa uplatňovať voči veriteľovi všetky námietky, na ktorých uplatnene je oprávnený dlžník (ustanovenie § 306 ods. 2 ObZ), si zmluvné strany dojednať odchyľne nemôžu. Toto ustanovenie je v zmysle ustanovenia § 263 ods. 1 ObZ kogentné.

Na záver treba dodať, že spomínané funkcie a zásady nenachádzajú uplatnenie len vo všeobecných obchodnoprávných záväzkových vzťahoch. Význam nadobúdajú v súvislosti so zabezpečením i v práve obchodných spoločností, teda v

¹⁴ Ustanovenia § 102 a nasl. piatej časti prvej hlavy návrhu rekodifikovaného Občianskeho zákonníka.

*záväzkových vzťahoch medzi spoločníkom obchodnej spoločnosti v postavení dlžníka a samotnou obchodnou spoločnosťou v postavení veriteľ'a.*¹⁵

2. Aplikácia zásady akcesority na inštitút bankovej záruky

Podľa praxe súdov je banková záruka svojou podstatou (v širšom slova zmysle) zvláštnym druhom ručenia pri zachovaní totožnosti účelu oboch inštitútov.¹⁶ Eliáš¹⁷ v tejto súvislosti uvádza štyri diferenciačné znaky bankovej záruky a všeobecnej úpravy ručenia. Jedným z nich je už vyššie naznačená zásadná absencia zásady akcesority, ktorej vypustenie je zrejmé aj z pôvodnej dôvodovej správy¹⁸ k Obchodnému zákonníku.

Treba mať na pamäti, že zásadu akcesority možno vnímať:

- 1) vo vzťahu k možnosti vznášania námietok bankou,
- 2) vo vzťahu k cesii pohľadávky zabezpečovanej i zabezpečovacej,
- 3) v širšom kontexte.

Ad 1) vylúčenie zásady akcesority v tejto súvislosti je obsiahnuté v Obchodnom zákonníku v ustanovení § 316 ods. 1 druhá veta ObZ¹⁹ a v opačnom garde (*a contrario*) aj v ustanovení § 317 prvá časť prvej vety ObZ.²⁰ Uvedená duplicita sa javí byť zbytočná, *de lege ferenda* by bolo potrebné zvážiť precizovanie normatívneho textu vypustením druhej vety ustanovenia § 316 ods. 1 ObZ bez náhrady. Domnievam sa, že uprednostnenie zakotvenia vylúčenia zásady akcesority v ustanovení § 317 ObZ by bolo logickejšie s akcentom na nadväznosť jednotlivých ustanovení upravujúcich bankovú záruku.

¹⁵ Bližšie BALLA, F. Zabezpečenie záväzkov voči spoločnosti (dohody o prepadnutí podielu a pod.). In: *Právne postavenie spoločníka v obchodnej spoločnosti. Zborník príspevkov zo IV. študentského sympózia z práva obchodných spoločností*. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, 2017, s. 26 – 32.

¹⁶ Bližšie rozsudok Najvyššieho súdu Českej republiky zo dňa 21. augusta 2003, sp. zn. 29 Odo 176 / 2001-63.

¹⁷ ELIÁŠ, K. In BEJČEK, J., ELIÁŠ, K., RABAN, P. et al. *Kurs obchodního práva. Obchodní závazky*. 5. vydanie. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 140.

¹⁸ Pozri napríklad SUCHOŽA, J. In SUCHOŽA, J. et al. *Obchodný zákonník a súvisiace predpisy. Komentár*. Bratislava: EUROUNION, 2007, s. 619.

¹⁹ Banka môže voči veriteľ'ovi uplatniť iba námietky, ktorých uplatnenie záručná listina pripúšťa.

²⁰ Ak zo záručnej listiny nevyplýva niečo iné, nemôže banka uplatniť námietky, ktoré by bol oprávnený voči veriteľ'ovi uplatniť dlžník.

V tejto súvislosti existuje názor,²¹ že ustanovenie § 317 prvá časť prvej vety ObZ je zvláštnou úpravou k ustanoveniu § 316 ods. 1 druhá veta ObZ. Spojenie *zvláštna úprava* vyvoláva dojem *pomeru špeciality*, čo môže pôsobiť sporne. Ustanovenie § 316 ods. 1 druhá veta ObZ nevykazuje znaky generality (*lex generalis*) vo vzťahu k ustanoveniu § 317a *de facto* značí len preformulovanie jeho časti. Pre úplnosť treba dodať, že obe ustanovenia, hoci v mierne aktualizovanej podobe, ponecháva český Občiansky zákonník²² aj návrh rekodifikovaného Občianskeho zákonníka.²³

Ustanovenie § 317 ObZ zakotvuje *nepodmienenú bankovú záruku*, ktorá zakladá povinnosť banky plniť na prvú výzvu a bez námietok. Obe vyššie spomenuté ustanovenia však pripúšťajú aj možnosť *podmienenej bankovej záruky*, teda zakotvenie zásady akcesority v záručnej listine. Z povahy veci vyplýva, že záručná listina môže pripustiť *úplnú akcesoritu* (právo a povinnosť banky vzniesť každú námietku, na ktorej vznesenie by bol inak oprávnený dlžník) alebo *čiastočnú akcesoritu* (právo a povinnosť banky vzniesť len vybranú námietku); v oboch prípadoch sa banková záruka približuje všeobecnej úprave ručenia. S ohľadom na poddajný charakter spomenutého ustanovenia nevylučujem zakotvenie práva banky vznášať námietky aj v *inom dokumente* než *písomnej*²⁴ záručnej listine. Odchýlka od dispozitívneho ustanovenia vyžaduje dohodu, preto sa domnievam, že spomenutý *iný dokument* by musel byť dvojjstranným právnym úkonom. V praxi sa môže jednať najmä o prípad námietky premĺčania, ktorej vznesenie zakladá závažné dôsledky. V nadväznosti nato sa javí byť nevyhnutná písomná forma uvedenej dohody.

Pôvod vylúčenia práva banky uplatňovať námietky voči dlžníkovi treba hľadať v snahe posilniť postavenie veriteľ'a v medzinárodnom obchode, teda v pôvodne výlučnej oblasti využitia bankovej záruky. *Banka totiž môže byť zaviazaná na plnenie aj v takom prípade, ak existujú pochybnosti o trvaní alebo platnosti dlžníkovho záväzku.*²⁵

²¹ ŠTENGLOVÁ, I. In ŠTENGLOVÁ, I., PLÍVA, S., TOMSA, M. *Obchodní zákoník. Komentář*. 12. vydanie. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 913.

²² Ustanovenia § 2034 ods. 1 druhá veta a § 2035 ods. 2 druhá veta návrhu rekodifikovaného Občianskeho zákonníka.

²³ Ustanovenia § 121 ods. 1 piatej časti prvej hlavy druhá veta a § 122 ods. 2 piatej časti prvej hlavy prvá veta návrhu rekodifikovaného Občianskeho zákonníka.

²⁴ Ustanovenie § 313 ObZ

²⁵ JAKUBOVIČ, D. *O slovenskej normatívnej právnej úprave zabezpečovacieho obchodnoprávneho inštitútu bankovej záruky a následnej aplikačnej praxi*. In: *Justičná revue*, 59, 2007, č. 3, s. 394.

V tejto súvislosti treba spomenúť, že zodpovedajúce ustanovenie Zákonníka medzinárodného obchodu²⁶ bolo v porovnaní so súčasnou úpravou koncipované užšie. Vylúčenie spomenutého práva banky sa viazalo na vylúčenie zásady subsidiarity. Ak však plnenie z bankovej záruky bolo závislé od záväzku tretej osoby, v zmysle ustanovenia § 674 ods. 2 Zákonníka medzinárodného obchodu bol peňažný ústav oprávnený na uplatňovanie všetkých námietok, ktoré patria dlžníkovi voči oprávnenému. Uvedené tak znamenalo *ex lege* zakotvenie zásady akcesority.

Ad 2) z ustanovenia § 318 ObZ *a contrario* treba vyvodit', že ak záručná listina nezakladá zásadu subsidiarity, pripúšťa sa súčasné vylúčenie zásady akcesority vo vzťahu k cesii zabezpečovacej obligácie. Povedané inak, Obchodný zákonník pripúšťa cesiu²⁷ obligácie z bankovej záruky bez nutnosti postúpenia zabezpečovaného záväzku. Súdna prax však potvrdzuje, že ustanovenie § 318 ObZ *a contrario* neruší možnosť súčasnej aplikácie ustanovenia § 524 ods. 2 Občianskeho zákonníka.²⁸ Je tak prípustné, aby k *prechodu pohľadávky z bankovej záruky došlo (za predpokladu, že pohľadávka z bankovej záruky nebola postúpená už skôr)* v dôsledku postúpenia pohľadávky bankovou zárukou *zaisťovanej*.²⁹ Ak záručná listina zakotvuje subsidiaritu, *ex lege* (bez potreby dohodnutia) sa v tomto smere prejaví aj zásada akcesority.

Domnievam sa, že ani tu nie je vylúčené oddelenie akcesority od subsidiarity či vylúčenie oboch zásad dohodou kontrahentov, otáznik absencie účelnosti však visí nad prvým zmieneným prípadom. Zákonné zakotvenie zásady akcesority sa totiž javí byť *prirodzeným dôsledkom zásady podpornosti, pretože ak by veriteľ'om hlavného záväzku bola iná osoba ako veriteľ' zabezpečovacieho záväzku, nemohol by tento podporný veriteľ' vyzvať hlavného dlžníka, lebo by s ním nebol v záväzkovom vzťahu a nemal by voči nemu nijakú pohľadávku*.³⁰

²⁶ Ustanovenie § 672 zákona č. 101/1963 Zb. o právnych vzťahoch v medzinárodnom obchodnom styku (Zákonník medzinárodného obchodu).

²⁷ Nakoľko záručná listina nemá povahu cenného papiera, prevod rubopisom (indosamentom) je teda neprípustný.

²⁸ *S postúpenou pohľadávkou prechádza aj jej príslušenstvo a všetky práva s ňou spojené*; zákon č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník v znení neskorších predpisov.

²⁹ Bližšie rozsudok Najvyššieho súdu Českej republiky zo dňa 31. marca 2009, sp. zn. 29 Cdo 2387/2007.

³⁰ BALKO, L. *Bankové právo*. Bratislava: Elita, 2000, s. 266.

V tejto súvislosti sa vyskytli *úvahy*³¹ o možnosti nahradenia termínu *veriteľ* v ustanovení § 313 ObZ³² vhodnejším termínom. *Šipkovská* správne uvádza, že v prípade samostatnej cesie zabezpečovacej pohľadávky (napríklad na osobu blízku veriteľovi) dôjde k vyplateniu plnenia z bankovej záruky tejto *inej osobe*, preto navrhuje precizovať ustanovenie § 313 ObZ nahradením termínu *veriteľ* širším termínom *oprávnený*.

Treba zvážiť, či spomenutý návrh legislatívnej úpravy má opodstatnenie. Spomenutá interpretácia vyvoláva dojem, že spomenutá *iná osoba* nebude mať postavenie veriteľa. Z ustanovenia § 318 ObZ vyplýva, že veriteľ postupuje svoje práva, bezpochyby teda postupuje aj postavenie *veriteľa zo zabezpečovacieho záväzku*. Do okamihu cesie bol dvojnásobným veriteľom, totiž veriteľom zo zabezpečovacieho záväzku a veriteľom zo zabezpečovaného záväzku, v každom prípade voči inému subjektu. Samostatné postúpenie pohľadávky z bankovej záruky tak spôsobuje rozdelenie dvojnásobného „veriteľstva“ na dve samostatné „veriteľstvá“ („veriteľstvo“ cedenta zo zabezpečovanej obligácie a „veriteľstvo“ cesionára zo zabezpečovacej obligácie), neodôvodňuje teda názor, ktorý by cesionárovi uprel postavenie *veriteľa* voči banke. Súčasná legislatívna formulácia nakoniec ani v aplikačnej praxi nie je zdrojom problémov a aj návrh rekodifikovaného Občianskeho zákonníka³³ ju ponecháva v zásade nezmenenú.

Na záver treba dodať, že jeden i druhý prejav zásady akcesority nie sú spojenými nádobami. Konkrétny prípad nemusí odôvodniť prítomnosť akcesority v oboch smeroch.

Ad 3) širšie ponímanie zásady akcesority prezentované niektorými autormi³⁴ umožňuje nazvať bankovú záruku *akcesorickým vzťahom* bez ohľadu nato, či

³¹ ŠIPKOVSKÁ, J. *Zabezpečovacie inštitúty a ich aplikácia v obchodných záväzkových vzťahoch s bankou. [Diplomová práca]*. Trnavská univerzita v Trnave, Právnická fakulta; Katedra občianskeho a obchodného práva, s. 61. Dostupné online <http://opac.crzp.sk/?fn=detailBiblio-FormChild6&sid=91F6DD764BAA4EC47B1B4258E631> [cit. 25. novembra 2017].

³² *Banková záruka vzniká písomným vyhlásením banky v záručnej listine, že uspokojí veriteľa do výšky určitej peňažnej sumy podľa obsahu záručnej listiny, ak určitá tretia osoba (dlžník) nesplní určitý záväzok alebo sa splnia iné podmienky určené v záručnej listine.*

³³ Ustanovenie § 118 piatej časti prvej hlavy prvá veta návrhu rekodifikovaného Občianskeho zákonníka.

³⁴ SUCHOŽA, J. In SUCHOŽA, J. et al. *Obchodný zákonník a súvisiace predpisy. Komentár*. Bratislava: EUROUNION, 2007, s. 619.

súčasne disponuje atribútom akcesority aj v užšom slova zmysle, to jest akcesoritou, ktorá bola predmetom výkladu vyššie. Domnievam sa, že akcesorita v širšom slova zmysle je čo do obsahu zhodná s termínom *sekundárny (vedľajší) vzťah*, ktorým je *každý zabezpečovací vzťah*. Toto ponímanie akcesority spočíva najmä v tom, že *pokiaľ ide o obsah, zabezpečovací právny vzťah je podmienený zásadne obsahom hlavného právneho vzťahu, aj keď nemusí byť vždy rovnaký*.³⁵ Z uvedeného ďalej plynie i to, že zabezpečovací právny vzťah je čo do svojej existencie v zásade závislý od zabezpečovanej obligácie. Akcesorita v širšom slova zmysle je inštitútu bankovej záruky najviac vlastná, i tu je však prípustné prelomenie, ktoré vyplýva najmä z možnosti primeraného použitia ustanovení o ručení. Súdna prax potvrdzuje, že bankovou zárukou možno zabezpečiť aj záväzok, ktorý vznikne v budúcnosti,³⁶ povaha vecí nevyklučuje ani aplikáciu ustanovenia § 311 ods. 2 ObZ, ktoré pripúšťa existenciu ručiteľského záväzku aj po zániku zabezpečovanej obligácie.

Rozlišovanie akcesority v užšom a širšom význame nie je celkom vžitú, preto je namieste, aby *akcesorickým záväzkovým vzťahom* bola nazývaná *len* banková záruka, ktorá umožňuje samostatné postúpenie a ktorá súčasne neumožňuje banke vznášať námietky voči dlžníkovi. V opačnom prípade by bolo vhodnejšie voliť termín *sekundárny* alebo *vedľajší* vzťah.

3. Aplikácia zásady subsidiarity na inštitút bankovej záruky

Zásada subsidiarity vo všeobecnosti značí to, že zabezpečovací záväzok sa uplatní subsidiárne (podporne), a to vtedy, keď hlavný záväzok *nemožno* realizovať.³⁷ Vylúčenie zásady subsidiarity vo vzťahu k bankovej záruke v dispozitívnom ustanovení § 317 druhá veta ObZ³⁸ (*a contrario*) sleduje, obdobne ako vylúčenie zásady akcesority, uľahčenie transakcií (najmä) v medzinárodnom obchode. Ak sa v záručnej listine *náhradné dlžníctvo* banky *expressis verbis* nezakotví, platí, že banka je povinná plniť na prvú výzvu beneficianta bez možnosti skúmať, či beneficiant má na toto plnenie skutočne právo.³⁹ V tejto

³⁵ KIRSTOVÁ, K. In LAZAR, J. et al. *Občianske právo hmotné. 2. zväzok*. 1. vydanie. Bratislava: IURIS LIBRI, 2014, s. 74.

³⁶ Bližšie rozsudok Najvyššieho súdu Českej republiky zo dňa 27. januára 2011, sp. zn. 23 Cdo 3088 / 2009.

³⁷ OVEČKOVÁ, O. In OVEČKOVÁ, O., ŽITŇANSKÁ, L. et al. *Obchodné právo. Záväzkové právo*. 2. vyd. Bratislava: IURA EDITION, 2010, s. 79.

³⁸ *Predchádzajúca výzva, aby dlžník splnil svoj záväzok, sa vyžaduje, len keď to určuje záručná listina*.

³⁹ Bližšie uznesenie Najvyššieho súdu Českej republiky zo dňa 27. apríla 2011, sp. zn. 23 Cdo 3042 / 2009.

súvislosti by sa bolo možné na prvý pohľad nazdávať, že k zakotveniu subsidiarity postačuje vôľa banky prejavená v záručnej listine. Treba však mať na pamäti, že jednostranné vyhlásenie banky je ofertou, obligačný vzťah teda vznikne až jej akceptáciou zo strany veriteľa. V nadväznosti nato len ťažko možno pripustiť akceptáciu vyhlásenia banky v prípade, ak by druhá strana nebola s jeho obsahom uzrozmenná.

Treba pripustiť, že absencia zásady subsidiarity prináša banke isté riziko. Pozíciu bánk v tomto ohľade posilňuje:

1) ich vlastná prax, totiž poskytnutie *bankovej záruky len ak im dlžník, za ktorého záruku preberajú, poskytne krytie do výšky prevzatia záruky*⁴⁰. Uvedená skutočnosť vo vzťahu k záujmom banky supluje zásadu subsidiarity, treba ju vnímať ako subsidiaritu *in statu nascendi*,

2) skutočnosť, že banková záruka je v komparácii s inštitútom všeobecného ručenia *bankovým obchodom*, za ktorý sa zásadne poskytuje odplata,

3) najmä kogentné ustanovenie § 321 ods. 4 ObZ,⁴¹ ktoré môže slúžiť aj ako poistka proti zneužitiu absencie zásady subsidiarity pre prípad, že by dlžník v dôsledku spomenutej absencie vymohol plnenie od banky a súčasne od dlžníka. V konečnom dôsledku aj tu ide o zabránenie nežiaducim následkom, ktoré by v prípade prítomnosti zásady subsidiarity neboli mysliteľné. Pre úplnosť treba spomenúť, že možnosť zakotvenia zásady subsidiarity implicitne pripúšťa aj ustanovenie § 319 druhá veta ObZ.⁴² Nazdávam sa, že aj dokument, ktorého predloženie je potrebné na plnenie banky z *dokumentárnej bankovej záruky*, môže odôvodniť povinnosť veriteľa vyzvať na plnenie najskôr dlžníka.

Prepojenie zásady subsidiarity na zásadu akcesority podľa § 318 ObZ bolo predmetom rozboru v časti práce *aplikácia zásady akcesority na inštitút bankovej záruky*.

4. Úvaha na záver – skutočne len banka?

Záverom treba uviesť, že problematika funkcií a zásad zabezpečovacích prostriedkov, obdobne ako inštitút bankovej záruky, je v právnej teórii i norma-

⁴⁰ DEDIČ, J. *Obchodné záväzkové vzťahy* In: *Poradca podnikateľa*, 1993, č. 6 – 7, s. 272.

⁴¹ Veriteľ, ktorý dosiahol na základe bankovej záruky plnenie, na ktoré nemal voči dlžníkovi nárok, vráti dlžníkovi toto plnenie a nahradí mu škodu tým spôsobenú.

⁴² Ak je plnenie banky z bankovej záruky podmienené v záručnej listine predložením určitých dokumentov, musia sa tieto dokumenty predložiť pri tejto výzve alebo bez zbytočného odkladu po nej.

tívnej úprave v podstatných rysoch pomerne konštantná. Vo vzťahu k návrhom čiastkových modifikácií platnej úpravy boli na inom mieste práce (*aplikácia zásady akcesority na inštitút bankovej záruky*) načrtnuté úvahy o (ne)účelnosti legislatívnych zmien v súvislosti so subjektom oprávneným z bankovej záruky. Namiesto záveru prikladám úvahu, ktorá sa dotýka subjektu stojaceho na opačnej strane právneho vzťahu vzniknutého z bankovej záruky. *De lege lata* disponujú možnosťou poskytovať bankovú záruku len banky, prípadne aj iné oprávnené inštitúcie (ustanovenie § 762 ObZ). Ostatným subjektom je tak prístupný výhradne inštitút (všeobecného) ručenia, ktorý viaceré výhody plynúce z úpravy bankovej záruky (napríklad zásadnú absenciu zásady akcesority a subsidiarity) nezakotvuje. Český Občiansky zákonník i návrh rekodifikovaného Občianskeho zákonníka v tejto súvislosti zakotvujú už spomenutý inštitút *finančnej záruky*,⁴³ ktorý, zachovávajúc (v niektorých aspektoch dokonca posilniac) výhody bankovej záruky, je na strane ručiteľskej prístupný *akejkolvek fyzickej alebo právnickej osobe*. So zreteľom na skutočnosť, že rekodifikácia súkromného práva v podmienkach Slovenskej republiky prebieha s rôznou mierou intenzity už od roku 1990, *de lege ferenda* by bolo azda namieste rozšíriť okruh subjektov oprávnených poskytovať zabezpečenie obdobné súčasnej bankovej záruke v dohľadnej dobe novelizáciou príslušných ustanovení Obchodného zákonníka.

⁴³ Oba kódexy upravujú aj inštitút *bankovej záruky* ako podskupinu *finančnej záruky*. Čo do subjektu je spomenutá banková záruka v zásade zhodná s bankovou zárukou upravenou v Obchodnom zákonníku.

Akreditív, zmenky, šeky ako zabezpečovací vs. platobný prostriedok

Jana Babicová

Úvod

Právny poriadok Slovenskej republiky poskytuje veriteľom viacero zabezpečovacích prostriedkov, ktorých účelom je posilnenie postavenia veriteľa v obchodnoprávných vzťahoch. Podstatou funkcie zabezpečovacích prostriedkov je, že veriteľ má pre prípad nesplnenia zmluvných povinností zo strany dlžníka zdroj náhradného plnenia, čiže v prípade ak dlh bude riadne uhradený odpadá dôvod plnenia zabezpečovacími prostriedkami. Rovnako existujú rôzne možnosti platenia záväzkov či už zmenkou, šekom alebo akreditívom, ktorý sa využíva najmä v medzinárodnom obchode. Predpokladom takejto platby je dohoda veriteľa a dlžníka o tomto spôsobe splnenia peňažného záväzku a spravidla pôjde o platobnú doložku v zmluve. Vystavenie zmenky, šeku alebo otvorenie akreditívu nemožno uznať za splnenie záväzku, nepreťahuje sa nimi ani plynutie premlčacej doby na uplatnenie nároku na splnenie záväzku a samozrejme nezaniká ani záväzok dlžníka. V príspevku sa budem venovať porovnaniu jednotlivých prostriedkov, či sa využívajú skôr ako platobné alebo zabezpečovacie inštitúty, ich praktickému využitiu a priblížim vplyv novely občianskeho súdneho poriadku na vymáhanie zmeniek.

1. Akreditív

Akreditív sa využíva ako platobný a zabezpečovací prostriedok v prípadoch ak sa zmluvné strany obchodne nepoznajú (napr. nemajú istotu či záväzky z obchodov budú splnené, či bude zaplatená kúpna cena alebo naopak či bude tovar dodaný riadne a včas). Platobná funkcia akreditívu spočíva v tom, že peňažný záväzok namiesto príkazcu splní banka na účet oprávneného. Zabezpečovaciu funkciu plní akreditív tým, že platobný mechanizmus obchodnej transakcie zabezpečuje banka ako tretí, nezávislý, solventný a obchodne skúsený subjekt, ktorá je povinná plniť veriteľovi po splnení podmienok určených v akreditívnej listine. Akreditívny záväzok banky je oddelený od právneho vzťahu medzi príkazcom a oprávneným, má abstraktnú povahu. Pri akreditíve vystupujú tri subjekty: príkazca, banka a oprávnený. Príkazca a oprávnený sú zmluvnými stranami najčastejšie kúpnej zmluvy a banka vystupuje ako garant peňažného plnenia. Právny vzťah medzi príkazcom a bankou má povahu mandátnej zmluvy a na tento vzťah sa teda primerane použijú ustanovenia § 576 Obchodného zákonníka. Právna úprava akreditívu má prevažne dispoziatívny charakter okrem § 682, kogentný charakter majú zákonné ustanovenia

pre akreditívnu listinu. Na platnosť zmluvy o otvorení akreditívu sa obligatórne vyžaduje písomná zmluva. Zmluva o otvorení akreditívu je absolútnym obchodom, to znamená, že na záväzkové vzťahy z tejto zmluvy sa aplikujú výlučne ustanovenia Obchodného zákonníka.

V obchodnom styku existuje mnoho typov akreditívov a medzi najpoužívanejšie patria:

- I. Dokumentárny akreditív – plnenie z akreditívu je viazané na predloženie dokumentov uvedených v akreditívnej listine (napr. doklady preukazujúce naloženie a odoslanie tovaru, kontrolné osvedčenia o kvalite a množstve tovaru, doklady o pôvode a vlastníctve tovaru)
- II. Revolvingový akreditív – používa sa pri pravidelných dodávkach tovaru či komodít
- III. Standby akreditív – zabezpečovací akreditív, ktorý zabezpečuje splnenie peňažného záväzku pre prípad, že na strane príkazcu nastane určitá udalosť, prichádza do úvahy len v prípade ak druhá strana nesplní svoj záväzok
- IV. Prevoditeľný akreditív – oprávnený pri ňom určí tretiu osobu, ktorej má banka poskytnúť plnenie na základe akreditívu, môže byť prevedený len raz
- V. Back-to-back akreditív – používa sa v prípade ak jeden akreditív je použitý ako zábezpeka pre otvorenie iného akreditívu

Pri používaní akreditívu v medzinárodnom obchode sa používajú takzvané Jednotné zvyklosti a pravidlá pre dokumentárne akreditívy vydané medzinárodnou komorou v Paríži. Pravidlá nemožno aplikovať mechanicky, ale musia byť vykladané v súlade so zavedenou obchodnou praxou medzi stranami a zavedenými obchodnými zvyklosťami v danom obchode.¹

2. Zmenka

V praxi sa zmenky využívajú predovšetkým na zabezpečenie určitej pohľadávky, využívajú sa vlastné aj cudzie zmenky s avalom, bez avalu. Zmenka je nesporným cenným papierom, čiže vlastník pri predložení zmenky na platenie nemusí preukazovať že je skutočným dlžníkom veriteľ'a, len že je vlastníkom zmenky (samozrejme zmenka musí byť platná).² Zvláštnosťou zmenky je, že vo vzťahu k hlavnému záväzku vystupuje samostatne, to znamená, že zmenka,

¹ OVEČKOVÁ, O. a kol. *Obchodný zákonník. Veľký komentár. Zväzok II.* Bratislava: Wolters Kluwer s.r.o., 2017, 1182-1185 s.

² HOLUB, J. *Právo cenných papierov. Druhé doplnené a prepracované vydanie.* Bratislava: Wolters Kluwer s.r.o., 2016, 199 s.

ktorá možno bude v budúcnosti plniť zabezpečovaciu funkciu k určitému inému nezmenkovému záväzku, môže existovať skôr aj bez akejkoľvek väzby k inému právnemu vzťahu. V praxi však nie je bežné, aby zmenky existovali bez kauzálnej príčiny, najmä zabezpečovacia zmenka vzniká ako nástroj zabezpečenia prípadných pohľadávok z kauzálneho vzťahu. Ak druhá strana súhlasí a zmenku vystaví, pôjde o dohodu o zabezpečení zmenkou. Pokiaľ je povinnosť splnená veriteľ by podľa zmluvy nemal mať právo zmenku použiť a bez dohody s dlžníkom by nemal mať právo použiť zmenku na zabezpečenie inej povinnosti aj keď má dlžník voči nemu iné splatné dlhy. Takýto typ zmluvy nie upravený ani v Občianskom, ani v Obchodnom zákonníku, jedná o nepomenovanú zmluvu a podľa § 261 ods. 7 Obchodného zákonníka o obchodno-právnu zmluvu. Ako nepomenovaná zmluva nemá žiadne obligatórne požiadavky týkajúce sa formy danej zmluvy, preto sa väčšinou uzatvára neformálnou ústnou dohodou. V praxi bánk, leasingových spoločností a iných finančných inštitúcií sa možno častejšie stretnúť so zakomponovaním dohody o zabezpečení zmenkou priamo do hlavného zmluvného vzťahu.³

Novela občianskeho súdneho poriadku oslabila veriteľa a posilnila postavenie žalovaného zo zmenky, pretože presunula dôkazné bremeno zo žalovaného na žalobcu a zrušila zmenkový platobný rozkaz. V súčasnosti je žalobca povinný v žalobe opísať rozhodujúce skutočnosti týkajúce sa jeho vlastného vzťahu so žalovaným a pripojiť dôkazy (napr. písomná zmluva zabezpečeného záväzku) týkajúce sa uplatňovania nárokov zo zmenky. Ďalej platí vyvrátená domnienka, že nárok zo zmenky alebo šeku proti žalovanému, ktorý je fyzickou osobou, vznikol v súvislosti so spotrebiteľskou zmluvou, zároveň súd žalovaného poučí o možnostiach uplatňovania námietok podľa ustanovenia § 17 zákona č. 192/1950 Zb. zmenkový a šekový zákon. Účastník môže napadnúť právoplatný rozsudok návrhom na obnovu konania, ak bol vydaný v konaní, v ktorom sa uplatňoval nárok zo zmenky a žiadosť o udelenie poverenia na vykonanie exekúcie na jeho podklade sa zamietla alebo exekúcia vykonávaná na jeho podklade bola zastavená.⁴

Zmenku je možné použiť aj ako platidlo a to tak, že si účastníci zmluvného vzťahu dohodnú, že namiesto úhrady v hotovosti alebo na účet v banke, prípadne inej úhrady použijú zmenku.

Vedľa seba tak existujú dva záväzky: prvotný peňažný a druhotný zmenkovo-

³ HOLUB, D.: Zabezpečovacie zmenky. Dostupné na internete:

https://of.euba.sk/www_write/files/veda-vyskum/scb/vydane-cisla/2016-02/scb0216-holub.pdf

⁴ STRAPÁČ, P.: Zmeny Občianskeho súdneho poriadku s dôrazom na zmenkové konanie. www.epi.sk, 18.2.2016

právny záväzok. Úhradou zmenky potom zanikajú obidva záväzky, zmenkovo-právny ako aj prvotný, kauzálny na ktorom sa účastníci dohodli, že bude vyplatený zmenkou. Zmyslom paralelnej existencie obidvoch záväzkov nie je poskytnutie väčšej istoty zaplatenia, pretože zmenka v tomto prípade nepôsobí ako zabezpečovací nástroj plnenia. Platenie pomocou zmenky môže predstavovať aj určitú formu úveru, pretože dlžník získa do splatenia zmenky určitý odklad plnenia. V tejto súvislosti sa používajú zmenky s pevným dátumom splatnosti napr. 30,60 alebo 90 dní po videní. Zmenku je možné eskontovať, čiže predat' banke v dôsledku čoho dlžník opäť získa zmenkovú sumu pred splatnosťou zmenky a dôjde k vzniku eskontného úverového vzťahu medzi bankou a dlžníkom. Rozdiel medzi eskontným úverom a ostatnými bankovými úvermi spočíva v tom, že ak dlžník zmenku nezaplatí bude musieť zaplatiť predchádzajúci vlastník, ktorý zmenku previedol na banku.⁵ Zmenku možno použiť aj ako nástroj bezhotovostného platenia v budúcnosti. Túto úpravu nachádzame v §334 Obchodného zákonníka: „Otvorenie akreditívu, ako aj vystavenie zmenky alebo šeku, prostredníctvom ktorých sa má podľa zmluvy splniť peňažný záväzok, nemajú vplyv na trvanie tohto záväzku. Veriteľ' je však oprávnený požadovať splnenie peňažného záväzku od dlžníka podľa zmluvy, len keď nemôže dosiahnuť jeho splnenie z akreditívu, zmenky alebo šeku.” Toto ustanovenie upravuje plnenie peňažného záväzku (nemožno ho zamieňať so zabezpečovacou funkciou) pomocou bezhotovostného platobného styku najmä zmenkou a šekom, ktoré sú v obchodnom styku bežné a akreditívom, ktorý je viac využívaný v medzinárodnom obchode. Predpokladom tejto formy platby je dohoda medzi veriteľ'om a dlžníkom o spomínanom spôsobe splnenia záväzku. Spravidla ide o platobnú doložku v zmluve. Mení sa teda prioritá formy platenia záväzku, veriteľ' musí prednostne využiť bezhotovostnú platbu dohodnutú podľa plnenia a ak splnenie nedosiahne tak sa môže domáhať plnenia priamo od dlžníka, teda nejde o akési náhradné plnenie ale o prioritné plnenie. Vzniká situácia, že hoci dlh je len jeden, existujú popri sebe dve práva na plnenie a uspokojením jedného z nich zaniká dlh, s tým že zákon dispozitívne ukladá veriteľ'ovi požadovať spomínané prioritné plnenie. Ustanovenie §334 je dispozitívne, preto je možné aby sa zmluvné strany dohodli aj v tom zmysle, že záväzok bude splnený už samotným okamihom vystavenia akreditívu, zmenky alebo šeku.⁶

⁵ HOLUB, J. *Právo cenných papierov. Druhé doplnené a prepracované vydanie*. Bratislava: Wolters Kluwer s.r.o., 2016, s. 241-242.

⁶ OVEČKOVÁ, O. a kol. *Obchodný zákonník. Veľký komentár. Zväzok II*. Bratislava: Wolters Kluwer s.r.o., 2017, s. 275-276.

Zaplatenie zmenky môže byť okrem všeobecných zabezpečovacích prostriedkov zabezpečené zmenkovým ručením, ktoré sa vždy týka platenia zmenky, nemôže sa týkať neprijatia zmenky. Na rozdiel od úpravy ručenia obsiahnutého v Obchodnom a Občianskom zákonníku sa záväzok zmenkového ručiteľa neobmedzuje len na zabezpečenie záväzku osoby, za ktorú sa zmenkové ručenie preberá, ale je celkovou garanciou na zaplatenie zmenky. Zmenkovým ručením sa zabezpečuje zaplatenie celej sumy zmenky, avšak zákon nevyklučuje ručenie len do určitej výšky, zmenkový ručiteľ (aval) teda môže záväzok limitovať do určitej zmenkovej sumy.

3. Šek

Šek je individuálne emitovaný, nezastupiteľný listinný cenný papier, stelesňujúci záväzkové právo výlučne na peňažné plnenie, ktorý sa dá umoriť. Vystaviteľ šeku je nepriamym dlžníkom, ktorý zodpovedá za zaplatenie šeku a žiadanou doložkou nemôže túto povinnosť vylúčiť, (takáto doložka zapísaná nebude). Základným rozdielom medzi zmenkou a šekom je, že šekovník (vystavovateľ šeku) je z pohľadu šekového práva neutrálnym sprostredkovateľom šekovej platby alebo jej zúčtovania. Zmenkový a šekový zákon zakazuje akceptáciu, indosáciu a avalovanie šeku čím šekovníkovi zaručujú, že sa nikdy nestane dlžníkom zo šeku.⁷ Šek je tradičný platobný nástroj, ktorý je spravidla splatný na videnie, teda jeho predložením. Obmedzená je lehota, počas ktorej sa musia šeky predložiť banke na preplatenie alebo zúčtovanie. Šek, ktorý je vystavený a splatný v tom istom štáte treba predložiť na platenie do 8 dní, šeky vystavené a splatné v dvoch rôznych štátoch na tom istom kontinente do 20 dní a šeky vystavené a splatné v dvoch rôznych štátoch na rôznych kontinentoch do 70 dní.⁸

Platby šekom môžeme rozlíšiť na platenie šekom a platenie prostredníctvom šeku. Nevyhnutným predpokladom pri platení šekom je platná dohoda veriteľa a dlžníka o tom, že pohľadávka bude uhradená prevzatím šeku veriteľom. Nasleduje vystavenie šeku a jeho odovzdanie veriteľovi, ktorý ho prevezme. Ak pred prevzatím šeku veriteľom existovala rovnaká povinnosť dlžníka zaplatiť veriteľovi pohľadávku v peniazoch, táto povinnosť prevzatím šeku zaniká. Zložitejšia situácia nastáva v prípade, ak pôvodná zmluva znela na peňažné plnenie, no neskôr bolo dohodnuté platenie šekom. Keďže ide vo svojej podstate o zmenu spôsobu splnenia dlhu dohodou, táto musí spĺňať náležitosti

⁷ HOLUB, J. *Právo cenných papierov. Druhé doplnené a prepracované vydanie*. Bratislava: Wolters Kluwer s.r.o., 2016, 345-346 s.

⁸ HOLUB, J. *Právo cenných papierov. Druhé doplnené a prepracované vydanie*. Bratislava: Wolters Kluwer s.r.o., 2016, 352 s.

stanovené právnym poriadkom (Občiansky zákonník § 516), inak odovzdaním šeku veriteľ'ovi nedochádza k splneniu všeobecného dlhu dlžníka. V prípade, že dlžník odovzdal veriteľ'ovi šek a ten ho riadne prevzal s tým, že súhlasil s jeho prevzatím aj s platením prostredníctvom šeku, ale nedošlo k uzatvoreniu platnej dohody o platení šekom, ide o platenie prostredníctvom šeku. To znamená, že existuje naďalej popri sebe šeková a všeobecná obligácia. Existencia dvoch obligácií zvyšuje pravdepodobnosť, že platenie sa uskutoční a posilňuje postavenie veriteľ'a. Zaplatením šekového peniazu a šekového úroku zaniká nielen šeková, ale aj všeobecná obligácia, ale iba do výšky prijatého plnenia zo šeku.⁹

So šekovým ručením sa v praxi stretávame málokedy. Úprava šekového ručenia je v zásade zhodná so zmenkovou, jedinou odchýlkou je úprava prípadného ručenia šekovníka, pretože v zmysle § 25 odsek 2 Zmenkového a šekového zákona šekovník nemôže byť ručiteľ'om. Ručiteľ'ské vyhlásenie sa píše na šek alebo príviesok a vyjadruje sa slovami ako ručiteľ', prípadne inou doložkou rovnakého významu, šek ručiteľ' podpíše. O holom podpise platí, že zakladá šekové ručenie ak nejde o podpis vystavovateľ'a. Vo vyhlásení je potrebné udať za koho sa prijíma (ak to udané nie je platí, že za vystaviteľ'a). Šekový ručiteľ' je zaviazaný rovnako ako ten za koho sa zaručil. Ak šekový ručiteľ' šek zaplatí, nadobúda práva zo šeku proti tomu za koho sa zaručil.¹⁰

⁹ Kerecman, P.: *Platenie šekom a platenie prostredníctvom šeku*. Justičná revue, 55, 2003, č. 3, 246 – 262 s.

¹⁰ HOLUB, J. *Právo cenných papierov. Druhé doplnené a prepracované vydanie*. Bratislava: Wolters Kluwer s.r.o., 2016, 352 s.

Zmenkové ručenie

Milan Šimkovič

Úvod

Obchodnoprávne vzťahy so sebou nevyhnutne prinášajú istú mieru rizika, že predmetný záväzok, tak ako bolo dohodnuté splnený nebude. Z tohto dôvodu právna úprava obsahuje nástroje, prostredníctvom ktorých môže veriteľ zabezpečiť uspokojenie svojej pohľadávky, náhradným spôsobom. Medzi prostriedky ochrany veriteľa v obchodnoprávných vzťahoch, ktoré posilňujú postavenie veriteľa a umožňujú mu uspokojiť svoju pohľadávku prostredníctvom ďalšieho (vedľajšieho) záväzku patrí popri záložnom práve, ručení alebo zmluvnej pokute aj ručenie prostredníctvom zmenky ako osobitný inštitút pre zabezpečenie záväzku.

1. Právna povaha zmenky a zmenkové právo na Slovensku

Zmenkové ručenie v súčasnosti predstavuje významný inštitút, ktorý je čoraz častejšie využívaný pri obchodnoprávných vzťahoch. Zmenkové ručenie ako už zo samotného názvu vyplýva sa realizuje na základe inštitútu zmenky. Pojem zmenka nie je v slovenskej právnej úprave legálne definovaný. V prípade zmenky tak hovoríme o cennom papieri, ktorý plní popri úverovej a platobnej aj zabezpečovacia funkciu.¹ Zmenka sa ako úverový a platobný prostriedok začala využívať už začiatkom 12. storočia, keď bola často využívaná obchodníkmi v mestských republikách na severe Talianska ako alternatíva rizikového prevozu hotovosti.²

V podmienkach Slovenskej republiky sa zmenkové právo vo väčšej miere začalo rozvíjať predovšetkým v deväťdesiatych rokoch 20. storočia. V súčasnosti, základ pre právnu úpravu zmenkového práva na Slovensku predstavuje zákon č. 191/1950 Zb., zmenkový a šekový (ďalej len „ZZŠ“). Uvedený zákon vstúpil do platnosti 1.1.1951 a patrí medzi najstaršie platné právne predpisy v Slovenskej republike, zároveň ide o jeden z mála zákonov ktorého sa k dnešnému dňu nedotkla takmer žiadna zmena. Popri ZZŠ sa úprave zmenky čiastočne venujú aj iné právne predpisy ako napríklad zákon č. 566/2001 Z. z. o cenných papieroch a investičných službách v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o cenných papieroch“), ktorý čiastočne upravuje aj problematiku

¹ Holub, D.: Zabezpečovacie zmenky. In: *Studia commercialia Bratislava*, č. 34, 2016, s.117-126.

² Chovancová, B.: Prvé cenné papiere boli zmenky. In: <http://banky.sk/prve-cenne-papiere-boli-zmenky/?pg=2>

zmeniek. Čiastočnú právnu úpravu rovnako obsahuje zákon č. 513/1991 Z. z. Obchodný zákonník (ďalej len „*obchodný zákonník*“), ktorý s pojmom zmenka pracuje hneď v niekoľkých ustanoveniach a to v ustanovení § 334 v ktorom vymedzuje dohodu veriteľ'a a dlžníka ako predpoklad pre platenie prostredníctvom zmenky a v ustanovení §683 ods.5 v ktorom stanovuje, že akreditívna listina môže najmä obsahovať povinnosť banky zaplatiť určitú sumu alebo prijať zmenku.³

Ak hovoríme o zmenke ako zabezpečovacom inštitúte, dôležité je uviesť, že ide o inštitút prísne formálny.⁴ Uvedená skutočnosť má svoj význam práve v súvislosti so zabezpečovacou funkciou zmenky na čo poukážeme aj v ďalšej časti príspevku. Z tohto hľadiska je pri úprave konkrétneho záväzkového vzťahu dôležité, aby spĺňala podstatné náležitosti upravené zákonom. Medzi najdôležitejšie náležitosti zmenky patrí jej označenie. Tu je zároveň potrebné povedať, že samotné uvedenie slova „zmenka“ v nadpise nestačí a je potrebné, aby bolo zahrnuté aj v samotnom texte. Zmenka tiež musí obsahovať vyhlásenie, že osoba zaplatí konkrétne stanovenú peňažnú sumu.⁵ Medzi ďalšie podstatné náležitosti zmenky patrí uvedenia mena osoby povinnej zaplatiť zmenku, ale aj osoby ktorej sa má plniť, uvedenie splatnosti zmenky, platobné miesto, dátum vystavenia a podpis vystaviteľ'a.⁶

2. Abstraktná povaha záväzku zo zmenky

Právna teória rozdeľuje záväzkoprávne vzťahy do niekoľkých skupín podľa určitých kritérií, ako napríklad predmet plnenia, subjekty, druh plnenia, alebo či záväzok vznikol na základe konkrétneho hospodárskeho dôvodu. Práve posledné delenie nie je významné len pre právnu vedu, ale svoj význam a opodstatnenie má aj v súvislosti so zmenkovým ručením. Na základe uvedeného triedenia záväzky rozdeľujeme na kauzálne a abstraktné. Máme za to, že väčšina záväzkových vzťahov, či už na základe zmluvy, alebo iného prejavu vôle zaraďujeme medzi záväzky kauzálne, v prípade ktorých platnosti záväzku nebráni, ak nie je vyjadrený dôvod, na základe ktorého je dlžník povinný plniť. Veriteľ' je však vždy povinný preukázať dôvod záväzku.⁷ Abstraktné právne

³ Zákon č. 513/1991 Zb. Obchodný zákonník v znení neskorších predpisov.

⁴ Jablonka, B.: Výklad k § 1. In: Zákon zmenkový a šekový – komentár. Bratislava: Wolters Kluwer s.r.o. 2017. s. 14.

⁵ Jablonka, B.: Výklad k § 1 In: Zákon zmenkový a šekový – komentár. Bratislava: Wolters Kluwer s.r.o. 2017. s. 14.

⁶ Zákon č.191/1950 Zb. zmenkový a šekový v znení neskorších predpisov.

⁷ Vojčík, P. Občianske právo hmotné. Plzeň : Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2012. s.117.

úkony medzi ktoré zaradíme aj zmenku, však predstavujú výnimku z uvedeného tvrdenia. V prípade záväzku zo zmenky tak zákon nestanovuje povinnosť preukázať dôvod plnenia, kauzu. Pre platnosť záväzku tak stačí vydanie a existencia samotnej zmenky.

Abstraktná povaha zmenky má pôvod v ustanovení § 495 OZ, ktorý stanovuje že, platnosti záväzku nebráni, ak nie je vyjadrený dôvod, na základe ktorého je dlžník povinný plniť. Veriteľ je však povinný preukázať dôvod záväzku, s výnimkou cenných papierov hromadne vydaných alebo iných cenných papierov, pre ktoré je zákonom ustanovené, že veriteľ túto povinnosť nemá.⁸ Predmetné ustanovenie stanovuje, že záväzok je platne uzavretý aj napriek tomu, že v jeho obsahu absentuje dôvod plnenia. Dôležité však je, aby veriteľ vedel preukázať, že právo existuje v prípade, ak bude jeho právo na plnenie spochybnené. Uvedené ustanovenie má však aj druhú časť, ktorá obsahuje výnimku z vyššie uvedeného pravidla. Výnimka sa vzťahuje na hromadne vydané cenné papiere a iné cenné papiere, pre ktoré osobitný zákon ustanovuje, že veriteľ túto povinnosť nemá. V uvedených prípadoch veriteľ nemá povinnosť ani len preukázať dôvod plnenia v prípade spochybnenia jeho práva. Právo zmenkového veriteľa netvrdiť a nepreukázať dôvod vzniku záväzku sa uplatňuje aj v prípade, že dlžník spochybňuje svoj zmenkový záväzok s odkazom na nedostatok dôvodu jeho vzniku.⁹ Táto skutočnosť posilňuje postavenie veriteľa pri uplatňovaní zmenkovej pohľadávky, kedy veriteľ nemusí preukazovať dôvod vystavenia zmenky. Tu však zároveň treba povedať, že zmenka je cenný papier no nemožno ju zaradiť ani medzi cenné papiere vydávané hromadne a zároveň žiadny osobitný predpis výslovne neustanovuje, že by zmenkový veriteľ nemal povinnosť preukazovať dôvod vzniku záväzkového práva. Preto tu vzniká otázka, či zmenku možno zaradiť pod výnimku uvedenú v druhej časti ustanovenia § 495.

Máme za to, že v tomto prípade sa na danú vec musíme pozerat' z inej strany. Osobitný zákon upravujúci inštitút zmenky je zákon zmenkový a šekový. Uvedený zákon neupravuje, že by veriteľ nemal povinnosť preukazovať právny dôvod záväzku, no na druhej strane zákon zároveň neustanovuje žiadnu povinnosť pre veriteľa preukázať dôvod vzniku záväzku. Zároveň sa nemožno domnievať, že všeobecná časť Občianskeho zákonníka by sa mala aplikovať aj na záväzky zo zmenky.¹⁰

⁸ Zákon č. 513/1991 Zb. Obchodný zákonník v znení neskorších predpisov.

⁹ Chalupa, R.: Abstraktnosť sménečné pohľadávky. In: *Právní rádce*, 2002, č.12, s.25 – 30.

¹⁰ Chalupa, R.: Abstraktnosť sménečné pohľadávky. In: *Právní rádce*, 2002, č.12, s.25 – 30.

Na základe uvedených skutočností a súdnej praxe, preto veriteľ' nebude musieť preukazovať dôvod plnenia a záväzok na základe zmenky bude mať čisto abstraktnú povahu.

3. Nepravá akcesorita zmenky

Akcesorita zabezpečovacieho záväzku predstavuje dôležitú ochranu pre osobu poskytujúcu zabezpečenie, kedy existencia zabezpečovacieho záväzku je prepojená s hlavným (zabezpečeným) záväzkom. Inštitút zmenky, ako sme už uviedli má čisto abstraktnú povahu.¹¹ To znamená, že sa v prípade zmenky akcesorita v súvislosti s iným záväzkom neprejaví a zmenkový záväzok existuje aj po zániku tohto záväzku. Tu je však potrebné uviesť, že uvedené tvrdenie sa neuplatní v každom prípade a existencia zmenky, ako uvedieme nižšie, tak môže byť podmienená iným právnym záväzkom.

Vo veci akcesorickej povahy zmenkového záväzku svoje stanovisko uviedol aj Najvyšší súd SR v uznesení z dňa 31. júla 2012 v ktorom konštatoval, že pohľadávka majiteľa zmenky a povinnosť dlžníka zaplatiť zmenkovú sumu sú právne nezávislé od základného právneho pomeru, majú samostatnú právnu povahu a existenciu. Záväzok zo zmenky je teda záväzkom nesporným a žalobca ako majiteľ zmenky nemá povinnosť svoj nárok preukazovať iným spôsobom, než predložením prvopisu zmenky, ktorá ak spĺňa formálne náležitosti, zabezpečuje svojmu majiteľovi právo na jej zaplatenie.¹² Ak by sme v tejto súvislosti zmenkové ručenie porovnali napríklad s klasickým inštitútom ručenia, či už podľa ustanovení Obchodného alebo Občianskeho zákonníka, ručiteľský záväzok prestáva existovať ku dňu zániku hlavného záväzku a je tak priamo závislý od trvania zabezpečeného záväzkového vzťahu. Tu však treba povedať, že zabezpečenie zmenkou má síce abstraktnú povahu no na druhej strane, nemožno úplne vylúčiť ani čiastočnú akcesoritu vo vzťahu k hlavnému záväzku. Čiastočná akcesorita zmenkového ručenia nadväzuje na zabezpečovaciu funkciu zmenky. Samotná zabezpečovacia zmenka vzniká na základe návrhu na vystavenie zmenky. Prijatím návrhu druhov stranou medzi stranami vznikne dohoda o vystavení zmenky so zabezpečovacou funkciou. Ručiteľský záväzok však vznikne až po tom čo je zmenka vydaná a následne podpísaná.¹³ Vznik ručiteľského záväzku sa vzťahuje na platnosť samotnej zmenky a preto je vylúčené, aby zabezpečenie vznikol pred tým ako bude zmenka platná. Dohoda o zabezpečení pohľadávky zmenkou určuje najmä, aká

¹¹ Kovařík, Z.: Směnka jako zajištění. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009. s. 31.

¹² Rozsudok Najvyššieho súdu SR sp.zn.: 40bo 21/2012 z 31.7.2012.

¹³ Rozsudok Najvyššieho súdu SR sp.zn.: 50bo 26/2014 z 30.3.2015.

povinnosť je týmto spôsobom zabezpečená.¹⁴ Práve dohoda o zabezpečení zmenkou má predstavovať akýsi medzičlánok, prepojenie medzi hlavným záväzkom a zabezpečením prostredníctvom zmenky. Máme tak za to, že práve skutočnosť, že zmenkový záväzok vznikol v dôsledku dohody o zabezpečení, ktorej výsledkom je zabezpečenie prostredníctvom zmenky, predstavuje určité prepojenie medzi záväzkami, z čoho vyplýva aj čiastočná akcesorita zmenkového ručenia.

Nepravá akcesorita veľmi úzko súvisí s uplatnením obrany zmenkového ručiteľa založenej na relatívnych námietkach. Relatívne námietky nespochybňujú existenciu záväzku zo zmenky, sú založené na okolnosti pre ktorú by dlžník nemal plniť aj napriek existencii záväzku zo zmenky. V prípade, ak by dlžník namietal jednu z okolností pre ktorú by nemal plniť, súd rozhodne či je námietka opodstatnená. Nie však z toho dôvodu, že neexistuje záväzok, ale preto, že s ohľadom na iné skutočnosti existujúce v rámci mimozmenkového vzťahu, nie je na mieste uložiť dlžníkovi povinnosť, aby zaplatil existujúci zmenkový dlh.¹⁵ Bližšie k rozdeleniu a uplatneniu námietok zo zmenkového ručenia uvedieme v ďalšej časti príspevku.

4. Blankozmenka – pojem a podstata

Blankozmenka predstavuje špecifický druh zmenky, ktorý sa pomerne často využíva predovšetkým na zabezpečenie pohľadávky vo vzťahu k dlžníkovi. Špecifickosť tohto inštitútu vyplýva už so samotného základu slova blankozmenka čo v preklade znamená prázdny alebo nepopísaný. Z uvedeného základu slova tak vyplýva aj samotná podstata blankozmenky. Ak by sme hľadali legálny pojem blankozmenky v slovenskej právnej úprave, hľadali by sme márne nakoľko legálny pojem nie je definovaný. Inštitút blankozmenky je upravený prostredníctvom zákona zmenkového a šekového a to konkrétne prostredníctvom ustanovenia §10 ktorý stanovuje, že ak nebola zmenka, ktorá bola pri vydaní neúplná, vyplnená tak ako bolo dojednané, nemožno namietat majiteľovi zmenky že tieto dojednania neboli dodržané, okrem ak majiteľ nadobudol zmenku zlomyseľne alebo sa pri nadobúdaní zmenky previnil hrubou nedbanlivosťou.¹⁶ §10 je zároveň zásadný pre samotnú existenciu blankozmenky.

¹⁴ Holub, D.: Zabezpečovacie zmenky. In: *Studia commercialia* Bratislava, 2016, č. 34, s. 117-126.

¹⁵ Chalupa, R.: Abstraktnosť sménečné pohľadávky. In: *Právni rádce*, 2002, č.12, s.25 – 30.

¹⁶ Zákon č.191/1950 Zb. zmenkový a šekový v znení neskorších predpisov.

Zákon zmenkový a šekový súčasne pracuje so samotným pojmom blankozmenka a to v ustanovení §77 ods.2 v ktorom uvádza, že „pre vlastnú zmenku platia ďalej ustanovenia o blankozmenke“, odkazujúc na §10. Napriek tomu, že neexistuje právna definícia blankozmenky, pojem možno jednoducho vyvodit' z jej povahy. Blankozmenku tak môžeme definovať ako listinu v nevyplnenej podobe, v ktorej ten kto blankozmenku vydáva do obehu, zámerne vynecháva časť budúceho textu s tým, že musí udeliť inej osobe právo, aby listinu doplnila o určité údaje, alebo dokonca aby vyplnila celý text listiny.¹⁷

Ide teda o listinu, ktorej chýba určitý obsah a sú na nej zámerne nevyplnené miesta. Práve uvedené tvrdenie tak predstavuje základný znak blankozmenky. Nakoľko ide o listinu ktorej chýba obsah, to znamená, že ide o zmenku neúplnú, ktorá v tomto čase osobu nezaväzuje k plneniu. Osoba podpísaná na sčasti nevyplnenej blankozmenke sa tak stane dlžníkom zo zmenky až po následnom vyplnení. Pričom ide o listinu, ktorá obsahuje len putatívny záväzok osôb podpísaných na listine. Tu však zároveň treba dodať, že za blankozmenku nemožno považovať každú listinu s čiastočne nevyplneným obsahom. Blankozmenka sa tak od inej nevyplnenej listiny odlišuje predovšetkým v úmysle strán listinu z neúplným obsahom premeniť v budúcnosti na platnú zmenku.

V prvom rade je potrebné, aby v čase vydania listiny bolo v úmysle všetkých zúčastnených osôb vydať listinu vyplnenú čiastočne, to znamená že počítajú s predpokladom, že zmenka bude doplnená až niekedy v budúcnosti. Nestačí neúplnosť spôsobená omylom alebo neznalosťou účastníkov. Znovu vychádzame z úmyslu účastníkov premeniť listinu na úplnú zmenku, čo znamená, že im musí byť zrejmé z akého dôvodu bude listina nevyplnená. Preto z nej musí byť jasné, že jej obsah bude v budúcnosti doplnený. Otázka tiež je ako bude listina, ktorá sa má stať zmenkou označená. Podľa niektorých autorov je nesprávne použiť priamo v texte zmenky označenie blankozmenka. Odôvodnenie spočíva v skutočnosti, že dlžník nebude platiť proti blankozmenke, ale proti zmenke.¹⁸ So zreteľom na povahu a obsah listiny, by tak mala obsahovať minimálne časť zmenkového vyhlásenia obsahujúce slovo „zmenka“ a podpis osoby, ktorá zmenku vydáva.¹⁹

¹⁷ Kovařík, Z.: Vznik, podstata a zánik práva vyplniť blankosměnku. In: Právní rozhledy. 2007.č.1.s.10 – 18.

¹⁸ Kotásek, J.: K Některým praktickým aspektům blankosměnky. In: Bulletin advokacie, 1992, č.9, s. 39.

¹⁹ Kovařík, Z.: Vznik, podstata a zánik práva vyplniť blankosměnku. In: Právní rozhledy. 2007, č. 1, s. 10 – 18.

V praxi sa blankozmenka vydáva najčastejšie s nevyplneným miestom splatnosti zmenky, s úmyslom splatnosť doplniť až následne. Pôjde napríklad o situáciu kedy sa blankozmenkou s nevyplneným miestom splatnosti zabezpečí záväzok a splatnosť sa doplní následne po tom ako sa dlžník dostane do omeškania s plnením. Majiteľ zmenky má tak vždy právo obsah zmenky doplniť, a v konečnom dôsledku premeniť listinu ktorá do tohto momentu zmenkou nie je na skutočnú zmenku. Už vyplnená blankozmenka sa tak zmení na platnú zmenku postačujúcu na úspešné uplatnenie práva na plnenie zo zmenkového záväzku. Vyplnená blankozmenka sa však v ničom nelíši od zmenky a dlžník tak môže použiť rovnaké námietky proti pohľadávke ako v prípade zmenky.

5. Dohoda o vyplňovacom práve

Neurlagickým bodom každej blankolistiny a teda aj každej blankozmenky je právo na jej vyplnenie a dôsledky porušenia tohto práva.²⁰ Pri vystavení listiny ktorá je potenciálna zmenka, je nevyhnutné aby tak bolo dohodnuté aj právo vyplniť listinu v budúcnosti. Vychádzame zo samotného účelu blankozmenky, ktorý spočíva v zhotovení za účelom vyplnenia a premeny na úplnú zmenku.

Vyplňovacie právo sa zriadi na základe dohody o zmenkovom vyplňovacom práve. Samotnú dohodu o vyplňovacom práve zaradíme medzi zmluvy inominátne. Primárne ju spravujú predpisy občianskeho práva. Za predpokladu, že medzi jej zmluvnými stranami pôjde o tzv. relatívny obchodný záväzkový vzťah v zmysle § 261 ods. 1 a 2 Obchodného zákonníka, bude sa na zmluvu o vyplnení vzťahovať Obchodný zákonník. Obdobne v nadväznosti na § 261 ods. 4, ak pôjde o zabezpečovaciu blankozmenku k obchodom relatívnym, absolútnym i fakultatívnym, budú rovnako zmluvy o vyplnení zabezpečovacej blankozmenky podriadené Obchodnému zákonníku, a to aj vtedy, ak účastníkmi zmluvy budú osoby, ktoré podnikateľmi zo žiadneho hľadiska nie sú.²¹

V tomto smere právna úprava pre dohodu o vyplňovacom práve neupravuje ďalšie náležitosti dohody. Prekážkou platnosti dohody preto nie je ústna dohoda vo forme vyhlásenia dlžníka zo zmenky o udelení vyplňovacieho práva veriteľovi, alebo prípadne uzavretie dohody o vyplňovacom práve konkludentne.²² Vyplňovacie právo sa tak viaže na konkrétnu blankozmenku a nemôže existovať samostatne. Z tohto dôvodu je dispozícia s právom obme-

²⁰ Kovařík, Z.: Vznik, podstata a zánik práva vyplniť blankosměnku. In: Právní rozhledy, 2007, č.1, s. 10 – 18.

²¹ Sedlačko, F.: Blankozmenka a právo na jej vyplnenie. In: Bulletin slovenskej advokáacie. 2011, č.7-8, s.12 – 19.

²² Nález Ústavného súdu SR ÚS 245/08-61, zo dňa 10.9.2009.

dzená, nakoľko s ním nemožno disponovať bez toho, aby sa disponovalo súčasne aj s blankozmenkou, ktorá sa má na jeho základe vyplniť. Na základe vyplňovacieho práva tak veriteľ môže v budúcnosti zmenku vyplniť a nezávisle od dlžníka premeniť čiastočne vyplnenú listinu na zmenku predstavujúcu nespornú pohľadávku voči dlžníkovi. Rozsah vyplňovacieho práva závisí predovšetkým od účastníkov záväzku, aby si tak stanovili čo bude predmetom vyplnenia listiny. Rozsah vyplnenia, ako sme už naznačili tak môže vyplývať jednak so samotnej dohody o vyplňovacom práve, alebo tiež zo samotnej nevyplnenej listiny, budúcej zmenky. Z tohto dôvodu ne je prekážkou, aby dohoda neobsahovala rozsah vyplňovacieho práva. V tomto smere sa chceme čiastočne vrátiť k nepriamej akcesorite zmenky v súvislosti s vyplnením blankozmenky. Za predpokladu, že je blankozmenka vydaná za účelom zaistenia hlavnej pohľadávky, rozsah vyplňovacieho práva by tak bolo možné odvodiť aj z rozsahu zabezpečeného záväzku. Čiastočne naviazanie zmenkového ručenia na hlavný záväzok tak možno pozorovať už pri určení rozsahu vyplňovacieho práva blankozmenky. Preto, ak by bola blankozmenka vydaná za účelom zabezpečenia a rozsah plnenia z už splatnej zmenky by bol vyšší ako rozsah plnenia hlavného záväzku, dlžník by mal namietať časť plnenia zo zmenky, ktorá by presahovala rozsah plnenia z hlavného záväzku.

V súvislosti s vyplňovacím právom blankozmenky sa tiež ponúka otázka, kedy je potrebné blankozmenku vyplniť. Máme za to, že predovšetkým treba vychádzať zo samotnej dohody o vyplňovacom práve, v ktorej si subjekty môžu dohodnúť na akú skutočnosť sa bude viazať vyplnenie listiny. Za predpokladu, že pôjde o zmenku zabezpečovaciu, subjekty si napríklad môžu dohodnúť, že sa vyplňovacie právo využije v prípade nesplnenia zabezpečovacieho záväzku, alebo v prípade čiastočného nesplnenia. V tomto prípade by sme chceli znovu poukázať na vyplnenie blankozmenky, ktoré by malo zodpovedať rozsahu nesplnenej pohľadávky. Musíme však počítať aj s možnosťou, že si strany nedohodnú za akých podmienok sa vyplňovacie právo využije. V tomto prípade môžeme vychádzať z rozhodnutia Najvyššieho súdu SR z 31.3.2010, v ktorom konštatoval, že právo na vyplnenie blankozmenky nepodlieha premlčaniu. Zároveň dodáva, že v prípade ak dohoda o spôsobe vyplnenia blankozmenky umožňuje majiteľovi bez ďalšieho vyplniť údaj sumy a dátum splatnosti zmenky, tak vzhľadom k absencii iného dojednania bude majiteľ blankozmenky obmedzený iba v tom, že vyplnenie dátumu splatnosti nemôže predchádzať dátumu splatnosti zmenkou zaistenou pohľadávkou.²³

²³ **Rozsudok Nejvyššieho soudu sp. zn. 29 Cdo 1181/2009, ze dne 31. 3. 2010.**

S právom vyplniť blankozmenku majiteľ blankozmenky disponuje podľa vlastného uváženia. Nakoľko hovoríme o práve, nikomu nemožno uložiť povinnosť listinu vyplniť. Kedy bude blankozmenka vyplnená a či vôbec, záleží výhradne na majiteľovi zmenky. Na základe uvedeného rozhodnutia tak možno usudzovať, že právo na vyplnenie zmenky má majiteľ zmenky bez akéhokoľvek ďalšieho časového obmedzenia. Výnimku snád' predstavuje len skutočnosť, že dátum splatnosti zabezpečenej pohľadávky musí predchádzať dátumu splatnosti záväzku zo zmenky. Aj v prípade uvedeného rozhodnutia musíme upozorniť na nepriamu akcesoritu zmenkového záväzku ako prostriedku zabezpečenia, kde splatnosť záväzku zo zmenky nesmie predchádzať splatnosti záväzku zmenkou zabezpečeným. Vzhľadom na uvedené sme však toho názoru, že v prípade ak sa povinný z hlavného záväzku dostane do omeškania dostáva sa zároveň do právnej neistoty v súvislosti s vyplnením blankozmenky a jej splatnosťou. Je tak len na majiteľovi zmenky kedy zmenku zo splatní, či už pôjde o dni, mesiace alebo roky. Dlžníkovi tak zostáva buď splniť hlavný záväzok, alebo čakať na veriteľ'a kedy svoje právo využije.

Ďalšia dôležitá skutočnosť spočíva v otázke preklúzie a premlčania hlavného záväzku. Pôjde o situáciu kedy sa hlavný záväzok prekluduje, alebo premlčí skôr ako bude blankozmenka vyplnená. Za predpokladu, že sa hlavný záväzok prekluduje, právo na plnenie zaniklo a vzhľadom na vyššie uvedené má dlžník zo zmenkového zabezpečovacieho záväzku právo úspešne namietat' plnenie na základe zmenky a to z dôvodu neexistencie zabezpečeného záväzku. Preto sme toho názoru, že ak by aj bola blankozmenka vyplnená, vydaná zmenka by nemala aký záväzok zabezpečiť. Túto skutočnosť môže dlžník využiť v prípade námietky, za predpokladu, že bude právo zo zmenky uplatnené na súde. Čo však, ak pôjde o prípad kedy sa hlavný záväzok premlčí, v dôsledku čoho právo na plnenie nezanikne, len sa oslabí. Znamená to, že sa dlžník môže domáhať námietky premlčania rovnako ako dlžník zabezpečeného záväzku? Problémom premlčania pri zmenkovom ručení sa zaoberal Najvyšší súd ČR, ktorý v svojom rozhodnutí z apríla 2010 uviedol, že premlčane zmenkou zaistenej pohľadávky nemá vplyv na jej existenciu, pri absencii iného dojednania tak nemožno považovať námietku premlčania zmenkou zaistenej pohľadávky za účinnú obranu proti povinnosti zmenku zaplatiť.²⁴ V tomto prípade však možno stojí za úvahu, či by zmenkový ručiteľ nemal mať rovnako ako dlžník z hlavného záväzku právo úspešne namietat' premlčanie hlavného záväzku. Aj tu vychádzame z nepravej akcesority zmenkového ručenia a čiastočného nadviazania na hlavný záväzok.

²⁴ Rozsudok Nejvyššího soudu sp. zn. 29 Cdo 1567/2009, ze dne 15. 4. 2011.

Vyplňovacie právo blankozmenky zaniká predovšetkým jeho využitím. Z logiky veci zároveň vyplýva, že ak majiteľ zmenky vyplní časť blankozemky, ako napríklad dátum splatnosti, automaticky mu právo na vyplnenie tejto časti zaniká. Právo na vyplnenie blankozemky môže tiež zaniknúť vzdaním sa práva na vyplnenie v dôsledku čoho majiteľ zmenky následne stráca možnosť zmenku vyplniť. Ďalšia skutočnosť na základe ktorej dochádza k zániku vyplňovacieho práva spočíva v akcesorickej povahe vyplňovacieho práva. Zánikom samotnej listiny predstavujúcej budúcu zmenku zaniká aj právo na jej vyplnenie. Doplnením čiastočne nevyplnenej blankozemky vzniká zmenka pri ktorej sa prezumuje, že doplnený obsah mala od momentu vydania.²⁵ Vyplnenie zmenky sa uskutoční na základe dohody o vyplňovacom práve, pričom zmenku možno doplniť aj v inom rozsahu ako bolo dohodnuté. Dlžník má v tomto prípade možnosť napadnúť rozsah vyplňovacieho práva prostredníctvom námietky v rámci ktorej preukáže rozpor medzi dohodou o vyplňovacom práve a skutočným vyplnením listiny.

6. Námietky zo zmenkového ručenia

Medzi základné nástroje obrany zmenkového dlžníka voči postupu veriteľ'a v rámci uplatnenia svojho práva zaradíme inštitút námietky. V tomto smere budú v rámci sporu o plnení zo zmenky námietky smerovať k obrane dlžníka proti zapleteniu zmenkového dlhu.²⁶ Ako sme už vyššie uviedli inštitút zmenky sa vyznačuje svojou abstraktnou povahou a nespornosťou. V prípade záväzku zo zmenky rovnako nemožno hovoriť o akcesorite a to práve v dôsledku jej abstraktnej povahy. Námietky predstavujú skutočnosť zavádzajúcu čiastočnú akcesoritu zmenky v dôsledku čoho môže dlžník namietat', že hlavný záväzok zabezpečený zmenkou neexistuje.

V tomto smere rozdelíme námietky na dva základné druhy a to absolútne a relatívne. Absolútne námietky dlžník uplatní za predpokladu, že samotné zmenkové ručenie realizované prostredníctvom zmenky obsahuje určité vady spočívajúce v nedodržaní formálnych náležitostí zmenky.²⁷ Absolútne námietky sa vzťahujú na samotnú zmenku ako cenný papier. Vyššie sme uviedli, že zmenka je prísne formálny inštitút. Absolútne námietky dlžník môže využiť ak zmenka neobsahuje jednu z svojich podstatných náležitostí. Keďže sa ná-

²⁵ Holub, D.: Zabezpečovacie zmenky. In: *Studia commercialia Bratislava*. 2016, č. 34, Roč.9, s. 117-126.

²⁶ Pařízek, I.: Směnka a rozhodčí řízení. In: *PRÁVNÍ ROZHLEDY*.2002,č.1/2002,s.25 – 30.

²⁷ Chalupa, R.: Abstraktnost směnečné pohledávky. In: *PRÁVNÍ RÁDCE*, 2002, č. 12/2002, s. 25-30.

mietka vzťahuje na samotnú zmenku a nemieri voči konkrétnej osobe ako veriteľovi, uplatniť ich môže ktokoľvek vo vzťahu ku ktorémukol'vek majiteľovi zmenky. Absolútne námietky tak smerujú voči neplatnosti zmenky, zánik alebo premlčaniu záväzku. Námietka tak môže spočívať v tvrdení, že žalovaný zmenku nepodpísal, alebo že zmenka neobsahuje dostatočné označenie.

Druhý typ námietok, ktoré možno v rámci konania uplatniť, sú námietky relatívne medzi ktoré zaradujeme aj námietky kauzálne upravené v § 17 ZZŠ v zmysle ktorého kto je žalovaný zo zmenky, nemôže robiť majiteľovi námietky, ktoré sa zakladajú na jeho vlastných vzťahoch k vystaviteľovi alebo k predošlým majiteľom, okrem ak majiteľ pri nadobúdaní zmenky konal vedome na škodu dlžníka.²⁸ Kauzálne námietky sa tak nevzťahujú na samotnú zmenku, ale uplatňujú sa vo vzťahu k majiteľovi zmenky. V kauzálnej námietke zároveň spočíva nepriama akcesorita zmenky a to z dôvodu, že námietku možno úspešne uplatniť aj na „mimozmenkový vzťah“ ktorý sa zabezpečuje zmenkovým ručením. Námietku tak možno uplatniť aj za predpokladu, že zmenka zabezpečuje určitý hlavný záväzok, ktorý medziasom zanikol a neexistuje. Preto povinný môže namietat' aj neexistenciu zabezpečeného záväzku. Na základe čoho aj pri zmenke – čisto abstraktnom inštitúte možno pozorovať známky akcesority.

V súvislosti s kauzálnou námietkou je potrebné taktiež upozorniť na uplatnenie námietky po tom čo bola indosovaná. V tomto zmysle zmena majiteľ'a blankozmenky zásadným spôsobom znemožní dlžníkovi účinne sa brániť v rámci konania. Na základe ustanovenie § 17 ZZŠ žalovaný nemôže účinne uplatniť námietky v rámci konania len ak sa zakladajú na jeho vlastných vzťahoch k vystaviteľovi alebo k predošlým majiteľom,²⁹ V tomto smere tak dlžník nemôže uplatniť rovnaké námietky voči novému nadobúdateľovi zmenky ako voči pôvodnému majiteľovi.

V súvislosti s námietkami zo zmenkového ručenia považujeme za potrebné sa aspoň sčasti venovať problematike právneho postavenia avala resp. zmenkového ručiteľ'a. Postavenie avala je upravené v rámci ustanovení §31 a § 32 zákona šekového a zmenkového. Pristúpenie zmenkového ručiteľ'a do ručiteľského záväzku má svoje opodstatnenie vyplývajúce už zo samotnej povahy zabezpečenia, a tým je posilnenie postavenia veriteľ'a a posilnenie zabezpečenia zmenkou. V tomto smere je zmenkové ručenie špecifické a v značnej miere sa odlišuje od klasického ručenia upraveného v Občianskom, alebo Obchodnom zákonníku. Základný rozdiel, spočíva v skutočnosti, že v prípade zmenkového

²⁸ Zákon č.191/1950 Zb. zmenkový a šekový v znení neskorších predpisov.

²⁹ Zákon č.191/1950 Zb. zmenkový a šekový v znení neskorších predpisov.

ručenia je záväzok ručiteľa akcesorický k zmenke ako listine, avšak je nezávislý od záväzku dlžníka. To znamená, že ak by dlžník zo zmenky uplatnil námietky zo zmenky viazané na majiteľa zmenky, zmenkový veriteľ sa môže úspešne domôcť plnenia voči zmenkovému ručiteľovi. Ručiteľ zároveň nemôže použiť námietky zmenkového dlžníka, ale len námietky, ale len námietky vyplývajúce z jeho vlastných mimozmenkových vzťahov.³⁰

V tejto súvislosti je potrebné tiež poukázať na zmenu právnej úpravy v rámci konania o námietkach zo zmenky. Pred účinnosťou Civilného sporového poriadku totiž pozícia dlžníka zo zmenky bola značne sťažená. V zmysle §175 ods.1 Občianskeho súdneho poriadku „Ak navrhovateľ predloží v prvopise zmenku alebo šek, o pravosti ktorých niet dôvodu pochybovať, a ďalšie listiny potrebné na uplatnenie práva, súd vydá na jeho návrh zmenkový platobný rozkaz alebo šekový platobný rozkaz, v ktorom odporcovi uloží, aby do troch dní zaplatil požadovanú sumu a uhradil trovy konania alebo aby v tej istej lehote podal námietky, v ktorých musí uviesť všetko, čo proti zmenkovému platobnému rozkazu alebo šekovému platobnému rozkazu namieta...“³¹ Dlžník mal len 3 dni na reakciu proti návrhu žalobcu, aby uviedol všetky relevantné skutočnosti potrebné na svoju obranu. Na základe uvedeného tak dlžník bol v značne v nevýhodnom a oslabenom postavení voči veriteľovi.

Zmena v právnej úprave nastala účinnosťou Civilného sporového poriadku v dôsledku čoho súd už nebude môcť vylúčiť zrýchlené konanie, akým bolo vydanie zmenkového platobného rozkazu, nakoľko bol tento inštitút z novej právnej úpravy vylúčený. Podľa novej právnej úpravy žalobca musí preukázať a opísať ďalšie rozhodujúce skutočnosti a pripojiť dôkazy týkajúce sa vlastného vzťahu so žalovaným. V rámci dokazovania budú strany musieť opísať, za akých podmienok došlo k podpísaniu zmenky, aký právny vzťah je zmenkou zabezpečovaný a taktiež predložiť ako dôkaz o tom, listinu, napr. zmluvu o pôžičke. Nový systém pre dlžníka znamená, že sa jeho postavenie v konaní výrazne posilní s možnosťou účinnejšej obrany v konaní pred súdom.

Záver

Zmenkové ručenie v súčasnosti predstavuje nesmierne dôležitý inštitút zabezpečenia záväzkov súkromného práva. Z pohľadu veriteľa zmenkové ručenie predstavuje účinný spôsob ako sa môže domôcť splnenia svojej pohľadávky za predpokladu, že hlavný záväzok splnený nebude. V príspevku sme sa snažili

³⁰ Čičkánová, D.: Postavenie avala zabezpečovacej zmenky v praxi. In: Justičná revue.2015, č.2, s.194 – 206.

³¹ Zákon č. 99/1963 Zb. Občiansky súdny poriadok.

bližšie poukázať na zmenku ako inštitút zabezpečovacej povahy, ktorý má svoje výhody ale aj riziká. Právna úprava zmenky je obsiahnutá v zákone zmenkovom a šekovom. No aj napriek tomu, že ide o zákon, ktorý patrí medzi najstaršie právne predpisy v Slovenskej republike a ktorý bol novelizovaný veľmi málo, zmenka v praxi stále spôsobuje aplikačné problémy. V príspevku sme sa venovali problémom súvisiacich s nepriamou akcesoritou zmenky a námietkam, ktoré môže zmenkový ručiteľ použiť v prípade uplatnenia práva zo zmenky veriteľom. Osobitnú časť sme tiež venovali inštitútu blankozmenky a právu na jej vyplnenie. V závere príspevku by sme chceli konštatovať, že aj napriek abstraktnej povahe zmenky, za určitých okolností môže zmenkový ručiteľ účinným spôsobom namietať pohľadávku veriteľa a to aj v súvislosti s nepriamou akcesoritou zabezpečovacieho záväzku a že vyplňovacie právo blankozmenky môže vyplývať aj zo samotného zabezpečeného záväzku. V závere by sme tiež chceli poukázať na zmenu právnej úpravy prostredníctvom čoho sa výrazným spôsobom posilnilo postavenie zmenkového dlžníka v rámci súdneho konania. V tomto smere si však treba položiť otázku, aký má vplyv zmena na záväzkové vzťahy zo zmenky a zmenkové ručenie ako také. Zdá sa, že podobnými zmenami v právnej úprave sa výrazným spôsobom zasahuje do inštitútov, ktoré boli bez zmeny niekoľko desiatok rokov. Inštitút zmenky v podobe nespornej pohľadávky a jeho rýchle prejedanie v prípade uplatnenia nároku v súdnom konaní má svoje opodstatnenie a podobné nepriame zásahy do právnej úpravy môžu byť viac na škodu subjektov ako v ich prospech.

Rozsah regresného nároku ručiteľ'a

Martin Spišák

Úvod

Pokiaľ ide o spôsoby zabezpečenia záväzkov, je ručenie možné pokladať za jeden z najrozšírenejších a najefektívnejších spôsobov ako ochrániť a posilniť pozíciu veriteľ'a. Ručenie sa využívalo v rôznych obdobiach už v starovekom Ríme a dodnes má silné zabezpečovacie postavenie v občianskoprávných i obchodnoprávných záväzkoch. V tomto príspevku sa však zameriame na konkrétnu problematiku ručenia a to rozsah regresného nároku ručiteľ'a. Práve pri určovaní jeho rozsahu môžu vzniknúť zaujímavé situácie, ktoré rozoberieme v nasledujúcom texte.

1. O ručení a ochrane ručiteľ'a

Ochrana ručiteľ'a sa po splnení jeho záväzku voči veriteľ'ovi uskutočňuje vznikom regresného nároku voči dlžníkovi. Ide o dôležitý okamih, pretože pokiaľ ručiteľ neplnil dlh namiesto dlžníka, žiadne právo mu proti nemu nevzniklo. Toto právo sa nazýva regresným nárokom (lat. regressus – späť, návrat). Ide o inštitút komplexne upravený v Obchodnom zákonníku (ďalej ako ObZ.), preto je aplikácia ustanovení Občianskeho zákonníka vylúčená. Keďže ručiteľ'ský záväzok prechádza na právnych nástupcov ručiteľ'a, ide tak o veľmi silný zabezpečovací prostriedok.

Ručenie má akcesorickú a subsidiárnu povahu. Teda závisí od hlavného záväzku a najprv je potrebné vyzvať na plnenie dlžníka a až potom ručiteľ'a.¹ Pokiaľ sa tak nestane, môže ručiteľ odoprieť veriteľ'ovi plnenie, aj keď je ten v práve. Z tohto pravidla však jestvujú dve výnimky a to ak veriteľ nemôže dlžníka vyzvať na plnenie alebo ak je nepochybné, že dlžník nesplní záväzok (vypláva to z jeho konania, napr. sa skrýva, opustil krajinu). Ručením je možné zabezpečiť iba platné záväzky, avšak ručenie je možné i vtedy, ak záväzok dlžníka splniť je neplatný len pre nedostatok spôsobilosti dlžníka brať na seba záväzky, o ktorých ručiteľ v čase svojho vyhlásenia vedel (§ 304 ods. 1 ObZ).

Najdôležitejším aspektom splnenia dlhu ručiteľ'om je tá skutočnosť, že sa nadobúdajú voči dlžníkovi práva veriteľ'a, t.j. právo na plnenie. Zároveň ručiteľ'ovi vzniká právo požadovať od veriteľ'a všetky doklady a pomôcky, ktoré

¹ OVEČKOVÁ, O. a kolektív: Obchodný zákonník – Veľký komentár, Zväzok I.. 1. vydanie, Bratislava: Wolters Kluwer s.r.o., 2017. 218 s.

má veriteľ a ktoré sú potrebné na uplatnenie nároku voči dlžníkovi. Z toho vyvodzujeme, že v prípade súdneho konania proti dlžníkovi, ktorý odmieta splniť svoju regresnú povinnosť, musí ručiteľ preukázať vzťah veriteľa a dlžníka (hlavný záväzok) a vznik ručenia (vedľajší záväzok), na ktoré sa ručenie vzťahuje.

Veľkou polemikou je, či v prípade splnenia ručenia dochádza k cesii, subrogácii a či záväzok veriteľa zaniká a vzniká nový záväzok alebo dochádza iba k zmene subjektov v stále trvajúcom záväzku.² Stotožňujeme sa s tvrdením, že dochádza ku zákonnej (nútenej) cesii, keďže ku zmluvnej nemôže dôjsť, nakoľko zmluvný vzťah medzi veriteľom a ručiteľom nevznikol.³ A teda, ručiteľ zaujíma miesto po veriteľovi, čo vyplýva z § 308 ObZ, konkrétne nadobúda voči dlžníkovi práva veriteľa. Pozícia ručiteľa sa tak na veriteľa transformuje.⁴ Na základe vyššie uvedeného tak môžeme hovoriť o subrogácii, teda vstupe ručiteľa do práv a postavenia (pôvodného) veriteľa. Otázka, ktorej sa venuje právna obec je, či ide o ten istý záväzok alebo splnením vzniká nový záväzok medzi novým veriteľom a dlžníkom. Faktom je, že splnením zo strany ručiteľa záväzok medzi veriteľom a dlžníkom zaniká. Keďže podľa dikcie § 308 ObZ nadobúda ručiteľ práva veriteľa, konštatujeme, že v momente, keď ručiteľ splní povinnosť namiesto dlžníka, jeho postavenie sa transformuje, nevzniká nový záväzok, ale okamžite vstupuje do práv a povinností pôvodného veriteľa. V rámci tohto jedného záväzku dochádza len k zmene v subjekte, ale práva a povinnosti zostávajú zachované. Otázkou je, čo ak vznikli ručiteľovi v súvislosti s plnením veriteľovi náklady, ktoré prevyšujú výšku ručenia a prípadne tieto náklady zapríčinil dlžník?

2. Rozsah regresného nároku

Na rozsah ručenia môžu mať vplyv rôzne skutočnosti, od výšky ručenia, uplatnenia pohľadávok či námietok, iných neočakávaných výdavkov a podobných faktorov. Tieto faktory možno rozdeliť na základe času ich uplatnenia. Dosah na výšku regresného nároku môže mať ručiteľ, keďže môže znížiť výšku nároku veriteľa skrz možnosti, ktoré mu ponúka Obchodný zákonník. Podobne aj dlžník je oprávnený znížiť regresný nárok pri jeho samotnom vymáhaní ručiteľom.

² Hlušák, M. Ručenie a subrogácia. In www.lexforum.sk [online]. 2017, [cit. 2017-12-14]. Dostupné na internete: <<http://www.lexforum.sk/650>>.

³ OVEČKOVÁ, O. a kolektív: Obchodný zákonník – Veľký komentár, Zväzok I. 1. vydanie, Bratislava: Wolters Kluwer s.r.o., 2017, s. 618.

⁴ OVEČKOVÁ, O. a kolektív: Obchodný zákonník – Veľký komentár, Zväzok I. 1. vydanie, Bratislava: Wolters Kluwer s.r.o., 2017, s. 226.

2.1. Okolnosti, ktoré majú vplyv na rozsah regresného nároku

Mimo okolnosti uvedených v nasledujúcom bode, sú okolnosťami, ktoré modifikujú rozsah regresného nároku námietky, ktoré použije ručiteľ voči veriteľ'ovi. V ideálnom prípade by malo platiť, že v akom rozsahu splní ručiteľ veriteľ'ovi, v takom je dlžník následne povinný plniť regres ručiteľ'ovi. To ale neplatí vždy. Ručiteľ je oprávnený započítať voči veriteľ'ovi pohľadávky svoje, pohľadávky dlžníka voči veriteľ'ovi a rovnako môže uplatniť všetky námietky, na ktoré je oprávnený dlžník. Niektoré námietky by mohli viesť až ku zániku dlhu, ako napríklad premlčanie alebo už splnenie zo strany dlžníka.

Subrogácia ručiteľa má na vzťah medzi ručiteľ'om a dlžníkom okrem povinnosti plniť novému veriteľ'ovi (ručiteľ'ovi) ešte jeden následok. Dlžník má možnosť uplatniť voči ručiteľ'ovi námietky, ktoré by mohol uplatniť voči veriteľ'ovi, ale to len za predpokladu, že ručiteľ uspokojil veriteľa bez vedomia dlžníka. Malo by teda dôjsť k oznámeniu o plnení od ručiteľa k dlžníkovi, pretože ručiteľ tým posilňuje svoju pozíciu. V oznámení ručiteľ upovedomí dlžníka, že uspokojil nárok veriteľa. Je vhodné, aby toto oznámenie bolo urobené v písomnej forme.

Dlžník má však tiež možnosť posilniť svoju pozíciu. Bezodkladne po doručenej správe, že veriteľ uplatnil nároky z ručenia, má upozorniť ručiteľa na možné námietky, ktoré by mohol uplatniť. Ak by ručiteľa neupozornil, sám dlžník by tieto námietky uplatniť voči ručiteľ'ovi nemohol. Zaujímavá situácia by nastala, ak by síce o možných námietkach od dlžníka ručiteľ vedel, avšak by ich neuplatnil. Keďže dlžník si svoju povinnosť splnil, mal by mať možnosť následné námietky použiť proti ručiteľ'ovi.

Problematickým aspektom je možnosť uplatnenia vplyvu alebo vzťahu ručiteľa voči veriteľ'ovi, a to tým spôsobom, že ručiteľ využije svoje postavenie alebo dosah na veriteľa a zníži výšku plnenia, ktoré má poskytnúť veriteľ'ovi, napríklad odpustením úrokov, znížením úrokov, neskorším poskytnutím obchodnej príležitosti medzi veriteľ'om a ručiteľ'om, či iným spôsobom. Mohlo by ísť o rôzne plnenia majetkovej či nemajetkovej povahy. Vystáva tak otázka, či si aj napriek tomu môže ručiteľ uplatniť celé plnenie od dlžníka. Tento akýsi vonkajší vzťah **medzi** veriteľ'om a ručiteľ'om však nemá nič spoločné s ručením. Nejde o vzťah, ktorý by vyplýval z ručenia alebo ktorý by bol upravený v rámci zákonnej úpravy. Podľa nás by plnenie regresného v plnej výške (t.j. ručenie + úroky z omeškania/trovy) bolo nielen v rozpore so zákonom, ale bolo by aj plnením proti dobrým mravom.

V neposlednom rade tu je otázka započítania vlastnej pohľadávky ručiteľa voči pohľadávke veriteľa a následnej výšky regresu voči dlžníkovi. Ak si ručiteľ započíta voči veriteľ'ovi svoju pohľadávku a tak zníži výšku plnenia, ktoré

musí poskytnúť, môže si nárokovať od dlžníka celé plnenie alebo iba túto zníženú časť? Vzhľadom na to, že ak by si ručiteľ nárokoval len túto pomernú časť (zníženú o svoju pohľadávku), došlo by tak k úbytku na jeho majetku. Dlžník by splatil len túto pomernú časť regresu a ručiteľ by druhýkrát (opätovne) nemohol túto istú pohľadávku uplatniť u veriteľa, pretože by tak došlo k bezdôvodnému obohateniu. Preto si môže ručiteľ uplatniť regresným nárokom celú započítanú pohľadávku.

2.2. Výdavky prevyšujúce rozsah ručenia

Najvhodnejšie by bolo, ak už dôjde k uspokojeniu veriteľa cez ručiteľa, aby všetko prebehlo rýchlo a hladko a nevznikali pri tom žiadne iné náklady. V prípade, že ručiteľ odmietne plniť a veriteľ si uplatní svoje práva žalobou na súde, prípadne bude potrebné uskutočniť exekúciu, je ručiteľ oprávnený si nárokovať súdne trovy alebo trovy exekúcie u dlžníka? Vzhľadom na fakt, že o všetkých týchto skutočnostiach by ručiteľ mal a mohol vedieť, je na mieste tvrdiť, že pokiaľ si sám ručiteľ zhoršil svoju pozíciu voči veriteľovi, mal by za to niesť následky. Navyše, nikomu nemožno vnútiť záväzok. Tým poukazujeme na to, že je na slobodnej vôli subjektu, či sa stane ručiteľom.

Ak by ale zvýšené náklady vznikli v dôsledku konania či nekonania dlžníka alebo by vznikla ručiteľovi škoda, je namieste požadovať nielen regres, ale i tieto náklady. Priamo z § 306 ods. 3 ObZ vyplýva, že dlžník je povinný nahradiť ručiteľovi náklady, ktoré mu vznikli v súvislosti s námietkami, ktoré oznámil a ktoré neúspešne uplatnil u veriteľa.

Pokiaľ ide o výšku regresu ako takú, je spravodlivé požadovať od dlžníka len toľko, koľko ručiteľ zaplatil veriteľovi. Ak teda bolo ručenie určené na 10 000 €, ale dlžník svoj dlh splácal splátkami, no po určitom čase **toho** už nebol schopný, pričom dlh v tom čase činil už len 6 000 €, možno požadovať od dlžníka len týchto 4 000 €, ktoré ručiteľ nesplatil veriteľovi. Ak by sa dlžník dostal do omeškania, je ručiteľ povinný splatiť ako dlžnú sumu, tak i tieto úroky.

Vo všeobecnosti je potrebné určiť spôsob výkladu ručenia čo do rozsahu na základe § 308 ObZ, v zmysle ktorého ručiteľ nadobúda voči dlžníkovi práva veriteľa. Pri doslovnom výklade by to znamenalo, že ručiteľ nech by zaplatil akúkoľvek pohľadávku, mohol by si voči dlžníkovi nárokovať všetko to, čo bol oprávnený vymáhať veriteľ. Výnimkou by bolo, ak by ručiteľ ručil len za časť záväzku. Ak by sme uplatnili zužujúci výklad, rozsah by bol stanovený výškou ručenia v zmluve o ručení a mohli by pri tom vzniknúť pochybnosti, či je možné si nárokovať príslušenstvo pohľadávky voči dlžníkovi. Pri rozširujúcom výklade by dochádzalo k tomu, že by si mohol ručiteľ započítať do regresného nároku všetko.

V praxi by výsledný rozsah mal byť niekde uprostred. Vzhľadom na gramatický výklad by mal mať ručiteľ právo požadovať od dlžníka všetko to, čo on sám zaplatil veriteľ'ovi. Otázne je, či má právo si zarátať aj náklady, ktorí vzišli zo súdneho konania, právneho zastúpenia, exekúcie, úroky z omeškania a podobne? Vzhľadom na vyššie uvedený dôvod a tiež na objektívnu zodpovednosť uplatňovanú v obchodnoprávných vzťahoch, je ručiteľ oprávnený si vyššie spomenuté náklady uplatniť. Možno namietat', či je spravodlivé si ich nárokovať, ak výdavky navyše nespôsobil dlžník, ale práve veriteľ'. Práve objektívna zodpovednosť favorizuje ručiteľa. Výnimkou z uvedeného by bolo uplatnenie vplyvu na veriteľa ručiteľ'om.

Z rozsudku Krajského súdu Bratislava, sp. zn.: 2Co/239/2013 vyplýva nasledovné: „*Navrhovateľ'ovi ako ručiteľ'ovi voči odporcom 1/ a 2/ ako dlžníkom nárok na náhradu nákladov súdneho konania, v ktorom sa veriteľ' rozsudkom Krajského súdu v Bratislave zo dňa 22. mája 2000 č. k. 27Cb/904/1993 - 34 úspešne domáhal zaplataenia istiny spolu s úrokom z omeškania a náhrady trov konania a ani nárok na náhradu nákladov exekučného konania, v ktorom bol zo strany veriteľa voči navrhovateľ'ovi vymáhaný dlh, za ktorý ručil, nevznikol, keďže ako už odvolací súd uviedol vyššie, ide o vlastný záväzok navrhovateľa ako ručiteľa, ktorý nesplnil za odporcov 1/ a 2/ ako dlžníkov záväzok titulom ručenia a preto odporcovia 1/ a 2/, ako dlžníci nezodpovedajú za náklady spojené so súdnym a exekučným konaním, vedenom proti navrhovateľ'ovi ako ručiteľ'ovi, nakoľko bolo povinnosťou navrhovateľa bez uskutočneného základného (konanie vedené na Krajskom súde v Bratislave) a vykonávacieho konania (exekučné konanie) splniť titulom ručenia záväzok za odporcov 1/ a 2/.*“

Ide síce o rozhodnutie, ktoré je založené na podklade občianskeho práva, ponúka nám však základ na vyriešenie nastolenej otázky. Krajský súd vyvodil, že ručiteľ mal sám aktívne plniť svoju povinnosť voči veriteľ'ovi. Svojím nekonaním spôsobil, že nielen úroky z omeškania vzrástli, ale bolo potrebné vykonať aj exekučné konanie. V tomto prípade súd použil objektívnu zodpovednosť a vyslovil sa v tom zmysle, že ide o jeho vlastný záväzok, keďže ho sám spôsobil. Ručiteľ tak nie je oprávnený si takého náklady uplatňovať formou regresného nároku. *A contratio*, ak by tieto náklady zapríčinil dlžník, ručiteľ by na ne nárok mal.

Vzhľadom na vyššie uvedené a taktiež na objektívnu zodpovednosť uplatňovanú v obchodnoprávných záväzkoch, máme za to, že v prípade ručenia a určovanie rozsahu regresného nároku ručiteľa si ručiteľ môže v rámci regresného nároku uplatniť voči dlžníkovi všetky náklady, ktoré vznikli pri vymáhaní dlhu veriteľ'om, t.j. ktoré ručiteľ musel veriteľ'ovi splniť.

3. Solidarita ručenia

V prípade, že bude ručiteľov viac, ich vzťah sa riadi § 307 ods. 1 ObZ. Podľa neho sú ručitelia zaviazaní spoločne a nerozdielne a ide o solidárne ručenie. Veriteľ môže žiadať splnenie celého dlhu od ktoréhokolvek z nich a zároveň ktorýkoľvek spoluručiteľ môže plniť a veriteľ musí toto plnenie prijať. Z uvedeného vyplýva, že sa na tento vzťah použije taktiež § 293 a nasl. ObZ. Nič však nebráni tomu, aby niekoľkí ručitelia ručili iba za určitú časť dlhu. V takom prípade solidárne ručenie nie je možné. Ak je niektorý z ručiteľov vyzvaný veriteľom aby plnil, mal by o tomto informovať ostatných ručiteľov. Povinnosť informovať ostatných zo zákona nevyplýva.

Ak by jeden z ručiteľov plnil, má regresný nárok voči ostatným ručiteľom. Tí, by tak mali tomuto plniacemu ručiteľovi vrátiť to, čo za nich zaplatil. Následne budú môcť všetci ručitelia uplatniť nárok voči dlžníkovi v pomere, ktorý konkrétny ručiteľ uhradil z celového dlhu. Vyskytnúť by sa ale mohla aj situácia, keď spoluručiteľ sám splatí dlh dlžníka a regresný nárok uplatní priamo u dlžníka a nie voči spoluručiteľom. Po splnení od dlžníka by malo celé ručenie zaniknúť a **nemôže znovu požadovať** plnenie aj od spoluručiteľov. Nie je v súlade so zásadami súkromného práva, aby tento ručiteľ, ktorý bol medzičasom uspokojený dlžníkom, následne ešte raz uplatňoval regresný nárok voči spoluručiteľom. Došlo by tak k bezdôvodnému obohateniu na účet ručiteľa. Ak splní iba jeden z ručiteľov celý dlh, vzniká určitá pyramída, na vrchole ktorej stojí práve tento ručiteľ, pod ním ostatní spoluručitelia a pod nimi ešte dlžník.

V prípade viacerých dlžníkov by sa použili už uvedené ustanovenia § 293 a nasl. ObZ. Ručiteľ by mohol následne žiadať plnenie od ktoréhokolvek z nich a **potom by sa museli/mali** dlžníci medzi sebou vyrovnáť.

4. Plnenie nad rozsah regresného nároku

Pri plnení ručiteľom mohla nastať situácia, že ručiteľ zaplatil viac ako mal. Chyba (dôvod) mohla nastať na strane ručiteľa, dlžníka, ale i veriteľa. Ak veriteľ uviedol vyššiu sumu ako mal v skutočnosti vymáhať, je otázne, či si má túto skutočnosť nárokovať ručiteľ u dlžníka alebo u veriteľa. Veriteľ mohol ručiteľa uviesť do omylu zámerne, čím mu spôsobil škodu. Zároveň však ručiteľ mal možnosť, minimálne zistiť od dlžníka, koľko je povinný splatiť veriteľovi. Ručiteľ by mal postupovať do určitej miery s „odbornou starostlivosťou“, respektíve znalosťou tak ako ju poznáme z korporátneho práva. Máme tým na mysli to, že Obchodný zákonník poskytuje ručiteľovi možnosť, aby sa dozvedel všetky potrebné skutočnosti relevantné pre uplatnenie svojho regresného nároku voči dlžníkovi čo do výšky a opodstatnenia. Vyplýva to z § 304 ods. 1, § 305, § 308 a § 309 ObZ. Upozorňujeme však, že, Obchodný zákonník v prípade

ručenia nepoužíva explicitne pojem odborná starostlivosť. Práva dané ručiteľ'ovi však trochu pripomínajú postavenie štatutárneho orgánu, ktorý je povinný konať s odbornou starostlivosťou. Ručiteľ' má napríklad možnosť požadovať od veriteľ'a, aby mu oznámil výšku zabezpečenej pohľadávky. Ak však dochádza k zníženiu majetku ručiteľ'a v dôsledku toho, že veriteľ' požadoval vyššiu sumu než na akú mal právny nárok (bezdôvodné obohatenie), tú by mal aj nahradiť. Možnosť liberácie je v tomto prípade veľmi pochybná. Ak by plnil ručiteľ' viac ako bol povinný (v dôsledku svojej chyby) a na tieto prostriedky nemal veriteľ' právny titul, išlo by rovnako o bezdôvodné obohatenie a preto by ho veriteľ' musel vydať späť.

Plnenie nad mieru, ktorú bol ručiteľ' povinný plniť, mohol zapríčiniť aj dlžník poskytnutím zlých či nepravdivých informácií. Taktiež mohol neposkytnúť ručiteľ'ovi vedomosť o možnosti uplatniť si proti veriteľ'ovi možné námietky. Túto možnosť sme už rozoberali vyššie. V každom prípade, ak by ručiteľ' zaplatil viac ako by mal, je oprávnený požadovať túto čiastku od dlžníka. Mestský súd v Prahe sa vyjadril nasledovne, **sp. zn.: 20 Co 363/76**: „*Pre právny vzťah medzi veriteľ'om a ručiteľ'om dlžníka je nerozhodné, či bol ručiteľ' pred tým, než urobil písomné vyhlásenie o ručení uvedený dlžníkom do omylu.*“

Celkovo by však ručiteľ' nemal nikdy zaplatiť viac, ako to je určené v zmluve. Aj keď môže byť ručenie stanovené pevnou sumou, otázne je, čo ak je potrebné splatiť aj úroky, ktoré prekračujú takto určené ručenie.

5. Premlčanie

Otázne je pri ručení premlčanie. Ak si veriteľ' uplatní u ručiteľ'a plnenie v premlčacej lehote, plynie táto ďalej alebo splnením začína ručiteľ'ovi plynúť nová lehota?⁵ Keďže sme uviedli, že nedochádza ku vzniku nového záväzku, ale iba k zmene subjektu, sme toho názoru, že plynie pôvodná premlčacia lehota. Ak by takáto situácia nastala tesne pred vypršaním tejto lehoty, mohlo by sa stať, že ručiteľ' splnil pohľadávku veriteľ'a, ale sám nestihol v tejto premlčacej dobe uplatniť regresný nárok u dlžníka. Ak by ale začala plynúť nová premlčacia lehota, právne postavenie dlžníka by sa zhoršilo, keďže ručiteľ' by mal dostatok času a priestoru na uplatnenie si svojej pohľadávky voči nemu. Ako sme vyššie uviedli, je potrebné, aby ručiteľ' postupoval s odbornou starostlivosťou, čo v tomto prípade znamená aj zvýšené nároky na jeho obozretnosť v prípade plynutia premlčacej lehoty. V prípade ručenia nemôže dôjsť k premlčaniu tohto vedľajšieho záväzku skôr, ako k premlčaniu hlavného záväzku.

⁵ Hlušák, M. Ručenie a subrogácia. In www.lexforum.sk [online]. 2017, [cit. 2017-12-14]. Dostupné na internete: <<http://www.lexforum.sk/650>>.

Ovečková uvádza, že plynú dve rôzne lehoty. Jedna vo vzťahu medzi veriteľom a dlžníkom a samostatne lehota medzi veriteľom a ručiteľom.⁶ Druhá spomínaná lehota nemôže skončiť na základe skôr kvôli § 310 ObZ. V tejto lehote má potom ručiteľ uplatniť regresný nárok voči dlžníkovi.

Záver

Ručenie sa súčasnosti stále využíva ako jeden z najbezpečnejších a najspolahlivejších prostriedkov na zabezpečenie záväzkov, ktoré poznáme ako vo občianskom, tak i v obchodnom práve. Poskytuje zabezpečenie nielen veriteľovi, ale aj ručiteľovi, ktorý splnil dlh na miesto dlžníka prostredníctvom regresného nároku. Ako sme uviedli, na rozsah regresného nároku majú vplyv rozličné skutočnosti, od námietok, uplatnenia pohľadávok až po premlčanie. Pokiaľ ide o uplatnenie iných uplatnenie iných výdavkov, sme toho názoru, že tieto je možné si uplatniť v rámci obchodnoprávných vzťahov. Toto tvrdenie však nie je úplné jednoznačné a bolo by potrebné aby sa tomuto venovala aj súdna judikatúra. Pre ručiteľa je dôležité, aby si zaobstaral všetky potrebné podklady na to, aby dokázal včas a čo najväčšom rozsahu uplatniť svoj regresný nárok voči dlžníkovi. Teda nejde len o jeho rozsah, ale i o tom, aby si dával pozor na možnosť premlčania.

⁶ OVEČKOVÁ, O. a kolektív: Obchodný zákonník – Veľký komentár, Zväzok I.. 1. vydanie, Bratislava: Wolters Kluwer s.r.o., 2017. 310 s. ISBN: 978-80-8168-573-6

Výhrada vlastníctva

Michal Sokol

Úvod

Vlastnícke právo je prirodzene najdôležitejším v rámci kategórie vecných práv. Neopomenuteľným prvkom súvisiacim s vlastníckym právom je v zmysle prezentovanej témy najmä jeho ochrana. Na začiatok je nutné spomenúť ochranu poskytovanú samotnou Ústavou Slovenskej republiky, ktorá priznáva právo vlastníť majetok každému a zároveň predstavuje určité limity jeho obmedzenia, ako aj obmedzenia v súvislosti s výkonom vlastníckeho práva. Za prejav jeho ochrany môžeme zároveň považovať samotný fakt, že právny poriadok presne vymedzuje, akými spôsobmi vlastnícke právo možno nadobudnúť, alebo naopak, stratiť.

V prezentovanej práci sa venujeme inštitútu výhrady vlastníckeho práva (vlastníctva) – *pactum reservati dominii*. Cieľom je stručne tento inštitút charakterizovať, najmä však pomenovať a rozanalyzovať vybrané praktické problémy súvisiace s jeho využívaním s poukazom na rozhodnutia súdov, názorov renomovaných autorov právnych publikácii, ako aj názorov samotného autora.

1. Právne zakotvenie a podstata výhrady vlastníckeho práva

Inštitút výhrady vlastníckeho práva môžeme nájsť v dvoch kódexoch súkromného práva. Prvým z nich je zákon číslo 40/1964 Zb. Občiansky zákonník (ďalej len „OZ“). V rámci systematiky OZ zaradíme výhradu vlastníckeho práva do jeho osobitnej časti, konkrétnejšie k vedľajším dojednaniám kúpnej zmluvy. V zmysle § 601 OZ:

„Výhrada vlastníctva

Ak má vlastníctvo k predanej hnutel'nej veci prejsť na kupujúceho až po zaplatení ceny, musí sa táto výhrada dohodnúť písomne. Ak zo zmluvy nevyplýva nič iné, prechádza nebezpečenstvo náhodnej skazy a náhodného zhoršenia na kupujúceho odovzdaním veci.“

Druhým kódexom upravujúcim výhradu vlastníctva je zákon číslo 513/1991 Zb. Obchodný zákonník (ďalej len „ObZ“). Systematické zaradenie výhrady je v rámci ObZ mierne odlišné. Explicitné vyjadrenie výhrady sa nachádza v tretej časti ObZ, konkrétne v oddiele 3 „Nadobúdanie vlastníckeho práva“ v rámci ustanovení o kúpnej zmluve. Podľa § 445 ObZ: *„Strany si môžu písomne dohodnúť, že kupujúci nadobudne vlastnícke právo k tovaru neskôr, než je ustanovené*

v § 443¹. *Ak z obsahu tejto výhrady vlastníckeho práva nevyplýva niečo iné, predpokladá sa, že kupujúci má nadobudnúť vlastnícke právo až úplným zaplatením kúpnej ceny.*“ Z citovaného vyplýva, že v občianskom práve možno tento inštitút využiť v rámci scudzenia hnutel'nej veci kúpnu zmluvou. „*Hoci je výhrada vlastníctva upravená ako vedľajšie dojednanie pri kúpnej zmluve, zásada dispozícinej autonómie umožňuje dohodnúť výhradu vlastníctva aj pri iných typoch zmluvy (praktické to môže byť napr. pri zmluve o dielo).*“² Občianske právo umožňuje v rámci *zmluvnej voľnosti* dohodnutie výhrady vlastníckeho práva nielen pri kúpnej zmluve, ale aj ako z vyššie uvedeného vyplýva pri zmluvách ďalších, z ktorých s ohľadom na praktický význam prirodzene prichádza do úvahy najmä zmluva o dielo.

Podstata výhrady je však ako v občianskom, tak aj v obchodnom práve rovnaká a má závažné právne následky. Kupujúci totiž **nenadobúda** vlastnícke právo *tradíciou* (pri nehnuteľnostiach vkladom), ale až zaplatením kúpnej ceny.³ Na kupujúceho tak prechádza iba držba, pričom vlastníkom veci je stále predávajúci alebo zhotoviteľ diela. Obchodný zákonník (podobne ako OZ) okrem už spomenutého ustanovenia § 445 pripúšťa dojednanie výhrady vlastníctva aj v prípade zmluvy o dielo.

V zmysle § 542 ObZ „(1) *Ak zhotoviteľ zhotovuje vec u objednávateľa, na jeho pozemku alebo na pozemku, ktorý objednávateľ obstaral, objednávateľ znáša nebezpečenstvo škody na zhotovovanej veci a je jej vlastníkom, ak zmluva neurčuje niečo iné.*“ V zásade § 542 ods. 1 umožňuje zmluvným stranám zmluvy o dielo dojednať také ustanovenie zmluvy, ktoré bude mať charakter výhrady vlastníckeho práva. V súvislosti s uvedeným uvádzame rozhodnutie Okresného súdu Trnava, sp.zn. 25Cbi/19/2011 z 22.08.2012: „*Zmluva o dielo bola uzatvorená v zmysle ustanovení § 536 Obchodného zákonníka a v zmysle § 542 ods. 1 Obchodného zákonníka, je pre určenie vlastníctva zhotovovanej veci podľa zmluvy o dielo určujúca zmluva, pokiaľ v nej je určené niečo iné, ako v prvej vete ustanovenia § 542 ods. 1 Obchodného zákonníka.*“

¹ § 443 ObZ:

(1) Kupujúci nadobúda vlastnícke právo k tovaru, len čo je mu dodaný tovar odovzdaný.

(2) Pred odovzdaním nadobúda kupujúci vlastnícke právo k prepravovanému tovaru, keď získa oprávnenie nakladať so zásielkou.

² KRIŽAN, M. In: ŠTEVČEK, M., DULAK, A., BAJÁNKOVÁ, J., FEČÍK, M., SEDLAČKO, F., TOMAŠOVIČ, M. et al. Občiansky zákonník II. Komentár. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 2112.

³ Porovnaj § 133 ods. 1 OZ.

Zmluva zo dňa 07. 04. 2008 v článku 5, bod 5.1 hovorí, že zhotoviteľ začne realizovať práce na vlastné náklady, z vlastných prostriedkov, čiže rozostavaná stavba je výhradne majetkom zhotoviteľa a v článku 7, bod 7.1 hovorí, že zhotoviteľ vykoná dielo vo vlastnom mene a na vlastnú zodpovednosť. Z uvedeného vyplýva, že v zmluve je iné dojednanie, než je uvedené v prvej vete ustanovenia § 542 ods. 1 Obchodného zákonníka, preto sa vznik vlastníctva k predmetným nehnuteľnostiam posudzuje podľa dojednaní v zmluve o dielo. Na základe uvedených ustanovení zmluvy o dielo bol od počiatku vlastníkom predmetných rozostavaných domov žalobca (zhotoviteľ, pozn. autor)“

Pre úplnosť uvádzame, že ustanovenie § 542 ods. 1 ObZ (tak, ako to vyplýva z jeho samotného znenia) sa nevzťahuje len na veci hnutel'né, ale aj na veci nehnuteľné.⁴

2. Praktické problémy spojené s využitím výhrady vlastníckeho práva druhy akcií

Na prvý pohľad je výhrada vlastníckeho práva jednoducho pochopiteľným inštitútom, ktorý na jednej strane ochraňuje predávajúceho alebo zhotoviteľa, na strane druhej pôsobí ako „motivačný faktor“ vo vzťahu ku kupujúcemu alebo objednávateľovi spočívajúci v tom, že ho núti k zaplateniu dohodnutej ceny. V praxi s využitím tohto inštitútu existuje množstvo právnych problémov.

2.1. Výhrada vlastníctva a odstúpenie od zmluvy

V prípade odstúpenia od zmluvy dochádza k zániku zmluvy od jej samotného začiatku, pričom strany si majú vrátiť plnenia, ku ktorým už došlo. V rámci praxe sa však vytvorilo viacero problémov. Na začiatok uvádzame nasledovnú situáciu. Na základe § 443 ObZ kupujúci nadobudol vlastnícke právo k dodanému tovaru. Kupujúci však kúpnu cenu nezaplatil. V prípade, ak by v zmluve nebola dojednaná výhrada vlastníckeho práva, predávajúci má možnosť využitia inštitútu odstúpenia od zmluvy. Nie je však možné opomenúť skutočnosť, že vlastníkom tovaru je v tejto situácii už samotný kupujúci, ktorý fak-

⁴ ČENTÍK, T. Inštitút výhrady vlastníctva v obchodnej zmluve o dielo [online]. www.ul-pianus.sk, [cit. 2017-11-24]. Dostupné z www: <http://www.ul-pianus.sk/blog/8504/>.

Blížšie pozri: Rozsudok Najvyššieho súdu Českej republiky, sp.zn. 22Cdo/1135/2005 zo dňa 20.06.2005.

ticky môže tovar scudziť. Podľa nášho názoru by tak predávajúci mohol od kupujúceho žiadať len zaplatenie kúpnej ceny, pričom by nemal prostriedok, ktorým by mohol opätovne nadobudnúť vlastnícke právo k spomínanému tovaru.

Ak by ale v zmluve bola dohodnutá výhrada vlastníckeho práva, kupujúci by sa vlastníkom v prípade nezaplatenia kúpnej ceny nestal. To však prirodzene nevylučuje možnosť, že by zo strany kupujúceho došlo k ďalšiemu scudzeniu dodaného tovaru. Výhrada vlastníctva totiž pôsobí aj tak, že zabraňuje nadobudnutiu vlastníckeho práva tretími osobami, ak kupujúci scudzí tovar pred zaplatením kúpnej ceny. Tu je ale nevyhnutné spomenúť výnimku stanovenú v § 446 ObZ: „*Kupujúci nadobúda vlastnícke právo aj v prípade, keď predávajúci nie je vlastníkom predávaného tovaru, ibaže v čase, keď kupujúci mal vlastnícke právo nadobudnúť, vedel, že predávajúci nie je vlastníkom a že nie je ani oprávnený s tovarom nakladať za účelom jeho predaja.*“⁵

V prípade, ak je tretia osoba nadobúdajúca tovar od kupujúceho dobromyseľná, nadobudne k nemu aj vlastnícke právo. Predávajúci sa tak podľa nášho názoru môže od kupujúceho domáhať len zaplatenia kúpnej ceny. Zastávame názor, že ak je osoba nadobúdajúca tovar od kupujúceho nedobromyseľná, predávajúci má právo využiť voči tejto osobe *reivindikačnú žalobu*. Zároveň súhlasíme s názorom, že by sa predávajúci mohol domáhať aj kúpnej ceny od kupujúceho, avšak ak by bol predávajúci úspešný v oboch prípadoch, musel by peňažné plnenie z titulu bezdôvodného obohatenia vrátiť kupujúcemu.⁶ - (Vzhľadom na okolnosti prípadu je možné vo vzťahu ku kupujúcemu uvažovať aj o *trestnom čine sprenevery*).

2.2. Existencia výhrady vlastníctva

Ďalším aspektom vzťahu týchto dvoch inštitútov je trvanie ich existencie. Zaniká odstúpením od zmluvy aj výhrada vlastníctva, ktorá bola dohodnutá v zmluve?

Podľa M. Križana v prípade kúpnej zmluvy s dohodnutou výhradou vlastníckeho práva podľa § 601 OZ môže predávajúci v prípade nezaplatenia kúpnej ceny od zmluvy odstúpiť a žiadať vydanie veci, alebo môže naďalej trvať na zaplatení kúpnej ceny uplatňujúc výhradu vlastníckeho práva. Uplatňovať

⁵ Uvedené ustanovenie predstavuje porušenie zásady *nemo plus iuris ad alium transferre potest quam ipse habet* v obchodnom práve.

⁶ LAZAR, J. et al. Občianske právo hmotné. 1. zväzok. 1. vydanie. Bratislava: IURIS LIBRI, 2014, s. 698.

tieto nároky však nie je možné simultánne, teda predávajúci si má vybrať jeden z nich.⁷ Predmetnou otázkou sa zaoberal aj Krajský súd v Bratislave, ktorý vo svojom rozsudku zo dňa 29.02.2008, sp.zn. 3Cob/16/2008 posudzoval **zmluvu o dielo** podľa ObZ a uviedol nasledovné:

„Nemožno súhlasiť s tvrdením, že odstúpením od zmluvy o dielo zanikla aj dohodnutá výhrada vlastníctva. Výhrada vlastníctva nemohla zaniknúť v už vykonanom diele, zanikla iba pre prípadné budúce plnenia.“⁸

Súd v tomto prípade prezentuje názor, že voči vykonanému dielu výhrada stále existuje, a to napriek odstúpeniu od zmluvy. Myslíme si, že súd v tomto prípade nezvolil najsprávnejšiu formuláciu. Domnievame sa, že aj v prípade odstúpenia od zmluvy výhrada vlastníctva ako zmluvné dojednanie zaniká (samotným dôvodom je aj zánik zmluvy), avšak vlastnícke právo zhotoviteľa k dielu samotným odstúpením zaniknúť nemôže. V tomto prípade si tak myslíme, že výhrada vlastníctva pôsobí do momentu odstúpenia od zmluvy, pričom odstúpením zaniká, ale vlastnícke právo k zhotovenému dielu má stále zhotoviteľ.

Otázne je následné uplatňovanie nárokov. V tomto prípade sa domnievame, že aj v prípade zhotoveného diela si zhotoviteľ má vybrať, či od zmluvy odstúpi alebo bude naďalej trvať na zaplatení dojednanej ceny využíjúc výhradu vlastníctva.

2.3. Povinnosť odstúpiť od zmluvy

Poslednou otázkou v rámci prezentovanej práce je otázka, či je nutné najprv od zmluvy odstúpiť, aby sa predávajúci či zhotoviteľ mohol domáhať vydania veci. Inými slovami, či sa predávajúci alebo zhotoviteľ môže na základe výhrady vlastníctva domáhať vydania veci reivindikačnou žalobou, aj keď od zmluvy neodstúpi. Staršie rozhodnutia súdov zastávali názor, že bez odstúpenia od zmluvy sa mohol predávajúci domáhať len zaplatenia dohodnutej ceny a nie vydania veci z titulu výhrady vlastníctva. Takýto názor je už dnes rozhodnutiami súdov prelomený.⁹ *„V prípade neuhradenia kúpnej ceny alebo jej*

⁷ KRIŽAN, M. In: ŠTEVČEK, M., DULAK, A., BAJÁNKOVÁ, J., FEČÍK, M., SEDLAČKO, F., TOMAŠOVIČ, M. et al. Občiansky zákonník II. Komentár. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 2112.

⁸ Krajský súd v Bratislave sa v tomto rozsudku zároveň vyjadril tak, že odmieta názor, že výhradu vlastníctva je možné dohodnúť len pri kúpnej zmluve.

⁹ HORVÁTH, E. Pošlite svojich dlžníkov sedieť alebo zabezpečenie výhradou vlastníctva [online]. [cit. 2017-11-24]. Dostupné z www: <http://www.najpravo.sk/rady-avzory/rady-pre-kazdeho/v/poslite-svojich-dlznikov-sediet-alebo-zabezpecenie-vyhradou-vlastnictva.html>.

splátky sa môže predávajúci domáhať vydania tovaru, a to aj prostredníctvom súdu, žalobou na vydanie veci (reivindikačná žaloba).¹⁰

Možno teda vyvodiť záver, že ak nedôjde k splneniu povinnosti zo strany kupujúceho, a teda k zaplateniu kúpnej ceny, predávajúci sa **môže** bez odstúpenia od zmluvy domáhať vydania veci. Tu sa vynára otázka, či zmluva bude pri úspešnom uplatnení práva na vydanie veci predávajúcim naďalej platná. Dovoľujeme si uviesť, že na predmetnú otázku nepoznáme jedinú ani jednoznačnú odpoveď. Jednou z možností je, že zmluva ostane platnou, pričom musí dôjsť k ďalšiemu úkonu smerujúcemu k jej zániku, nevyklúčujeme však ani možnosť, že by medzi stranami mohlo dôjsť k opätovnému pokusu naplniť cieľ sledovaný zmluvou, a teda prevod vlastníckeho práva na kupujúceho.

Za úvahu stojí aj myšlienka, ktorá hovorí, že ak predávajúci využil *reivindikačnú žalobu* z dôvodu závažného porušenia zmluvnej povinnosti (zaplatiť kúpnu cenu kupujúcim), možno povedať, že konkludentne prejavil vôľu od tejto zmluvy odsúpiť.

Otázne však je, či predávajúci sa môže vydania veci domáhať bez časového obmedzenia. V zmysle občianskeho práva je reivindikačná žaloba (pri dobromyselnosti držiteľa) časovo obmedzená tromi rokmi v prípade hnutelnej veci, v prípade nehnuteľnej veci je to desať rokov (§ 134 OZ). Toto časové obmedzenia vyplýva z inštitútu vydržania. Problémovou situáciou ale je, ak je takáto osoba nedobromyselná. Nedobromyselnosť *de facto* nemožno pri zmluvných vzťahoch vylúčiť, keďže kupujúci si je vedomý svojej povinnosti zaplatiť kúpnu cenu, resp. si je vedomý toho, že sa vlastníkom nestáva obvyklým spôsobom, napr. tradíciou.¹¹ Premlčuje sa ale právo na vydanie veci v obchodnom práve?

Je potrebné uviesť, že vlastnícke právo sa **nepremlčuje**. Nedoriešenou otázkou však ostáva, či existuje časové obmedzenie domáhania sa vydania veci v prípade nedobromyselnosti kupujúceho. Máme za to, že vlastnícke právo je dostatočne silným absolútnym právom na to, aby sa vlastník veci mohol domáhať jej vydania aj po uplynutí dlhšej doby. Myslíme si, že v situácii nedobromyselného držiteľa a vlastníka veci by malo byť právo naklonené vlastníkovi, a to bez ohľadu na čas, ktorý uplynul.

¹⁰ BLAHA, M. In: PATAKYOVÁ, M. et al. Obchodný zákonník. Komentár. 3. vyd. Bratislava: C. H. Beck, 2010, s. 1219.

¹¹ Sme názoru, že nedobromyselnosť by bolo možné vylúčiť napríklad v prípade, ak by v rámci súdneho konania kupujúci preukázal, že nemal vedomosť o dojednanej výhrade vlastníctva.

Záver

Výhrada vlastníckeho práva je čo do funkcií interdisciplinárnym inštitútom; s ohľadom na vyššie uvedené sa významnou javí predovšetkým jej zabezpečovacia funkcia. S uvedenou problematikou je spojených aj niekoľko viac či menej závažných problémov, ktoré priniesli potreby aplikačnej práce. Spomenuté nejasnosti zatiaľ neboli odbornou verejnosťou či rozhodnutiami súdov uspokojivo vyriešené. Predkladaná práca si tak v tejto súvislosti dáva za cieľ vybrané sporné aspekty pomenovať a prezentovať ich riešenia, ktoré sú v rámci praxe viac či menej uznávané.

Zabezpečenie záväzkov prepadnutím veci alebo práv v prospech veriteľa

Denisa Kisel'ová

Úvod

Zabezpečenie obchodnoprávných záväzkov prostredníctvom samostatných inštitútov práva je oblasť, ktorá má pomerne dlhú históriu a v právnom poriadku Slovenskej republiky nejde o novú oblasť právnej úpravy. Tak je tomu aj v prípade zabezpečenia obchodno-právných záväzkov prostredníctvom inštitútu záložného práva. Pri zabezpečovaní obchodnoprávných záväzkov má inštitút záložného práva mimoriadne dôležité postavenie a v praxi je v oblasti podnikateľských vzťahoch pomerne často využívaným nástrojom na zabezpečenie pohľadávky. Pri uzatváraní zmluvy, treba byť vždy pripravený na to, čo ak druhá strana nebude natoľko solventná ako sa očakáva, a plniť z príslušnej zmluvy nebude ani riadne, ani včas. Pre tento účel slúži záložné právo ako zabezpečovací prostriedok, ktorý posilňuje právnu istotu nielen v obchodnoprávných vzťahoch. Je potrebné však dbať na samo-vykonateľnosť záložného práva, ktorá je obmedzená zákazom dojednania prepádneho zálohu pred splatnosťou zabezpečenej pohľadávky.

1. Z pohľadu histórie

Už v Rímskom práve sa stretávame so zabezpečením záväzku prepadnutím veci alebo práv v prospech veriteľa, a to so záložným právom. „*Záložné právo bolo vecné právo, ktoré patrilo veriteľovi pohľadávky umožňujúce zaistenie pohľadávky trvalým vyčlenením určitej veci z majetku dlžníka pre prípad jeho budúcej insolventnosti.*“¹ Aj v tom čase plnilo funkcie, ktoré sa uplatňujú aj v súčasnosti - uhradzovaciú, donucovaciú a subsidiárnu. Subsidiárnu v tom zmysle, že speňaženie zálohu tvorilo podporný zdroj uspokojenia veriteľovej pohľadávky. V minulosti záložné právo bolo považované za akcesorické právo, lebo slúžilo zaisteniu žalobou zabezpečenej pohľadávky. To znamená, že zabezpečenie záväzku prepadnutím práv či veci v prospech veriteľa sa vždy viaže na hlavný záväzkový vzťah. Mohlo vzniknúť a trvať dovtedy, kým existovala a trvala pohľadávka. Pričom prevod pohľadávky mal za následok aj prevod záložného práva. V tomto smere záložné právo predstavovalo absolútne subjektívne právo - viazalo sa na pohľadávku ako na relatívne subjektívne

¹ REBRO, K., BLAHO, P.: *Rímske právo*. Druhé doplnené vydanie. 1997. s. 237.

právo, a tým posilňovalo právnu pozíciu veriteľ'a. Záložné právo mohlo vzniknúť zo zákona (zákonné záložné právo), neformálnou zmluvou a rozhodnutím štátneho orgánu, čo sa uplatňovalo najmä v exekučnom konaní.

Záložné právo nepôsobilo len vo vzťahu medzi záložcom (záložným dlžníkom) a záložným veriteľ'om, ale aj voči nadobúdateľ'ovi zálohu. Záložné právo tak umožňovalo, aby záložný veriteľ' uspokojil svoju pohľadávku zo založenej veci (zálohu) aj voči každej tretej osobe. Právna úprava sa tu opiera o starú poučku z rímskeho práva, že veci poskytujú väčšiu garanciu ako osoba dlžníka (*plus cautionis in re quam in persona*). Čo sa týka zániku záložného práva v Rímskom práve, tak zásadne zaniklo splnením pohľadávky, pre ktorú bolo zriadené. Záložné právo zaniklo aj speňažením zálohu zo strany veriteľ'a, veriteľ'ovým zrieknutím sa zálohu a vydržaním vlastníckeho práva.²

2. Právna úprava

V súčasnosti sa zvyšuje riziko nesplnenia záväzkov. Súvisí to s fungovaním trhovej ekonomiky, vznikom obchodno-právnych vzťahov, uzatváraním obchodno-záväzkových zmlúv, pri ktorých dlžníci nie sú schopní plniť svoje záväzky riadne a včas. Preto právny poriadok vytvára inštitúty, ktoré by zabezpečili ochranu veriteľ'ov. Účelom týchto inštitútov je posilnenie postavenia veriteľ'ov, tak aby ich pohľadávky boli uspokojené. „Zabezpečenie veriteľ'ovej pohľadávky spočíva v tom, že k pôvodnému právnemu vzťahu medzi veriteľ'om a dlžníkom, ktorý sa nazýva ako hlavný alebo zabezpečovaný, pristupuje nový právny vzťah, ktorý sa niekedy nazýva zabezpečovací alebo aj vedľ'ajší (akcesorický).“³ Právna úprava záložného práva je obsiahnutá v zákone č. 513/1991 Zb. Obchodnom zákonníku (ďalej tiež ako „Obchodný zákonník“) a v zákone č. 40/1964 Zb. Občianskom zákonníku (ďalej tiež ako „Občiansky zákonník“). Obchodný zákonník upravuje zabezpečenie záväzkov prepadnutím veci alebo práv v prospech veriteľ'a len v súvislosti s obchodným podielom spoločníka v spoločnosti s ručením obmedzením, pri prevode akcií a taktiež pri záložnom práve k nehnuteľ'nostiam, pri zabezpečení práv súvisiacich s dlhopismi a cenými papiermi v rozsahu stanovenom osobitným zákonom.⁴ Na ostatné vzťahy sa aplikujú ustanovenia Občianskeho zákonníka. Aj v prípade, ak ide o obchodné vzťahy. Záložné právo je upravené aj v iných právnych predpisoch, voči ktorým je Občiansky zákonník *lex generalis*.

² REBRO, K., BLAHO, P. :*Rímske právo*. Štvrté doplnené vydanie. Bratislava: Iura Edition, 2010. s. 325.

³ LAZAR, J. a kol.: *Občianske právo hmotné*. Tretie doplnené a prepracované vydanie, 2. zväzok. Bratislava: Iura Edition, 2006. s. 69.

⁴ § 117a, § 156, § 261 zákona č. 513/1991 Zb. Obchodný zákonník.

Medzi iné právne predpisy môžeme zaradiť napríklad zákon č. 233/1995 Z. z. o súdnych exekútoroch a exekučnej činnosti (exekučný poriadok) a o zmene a doplnení ďalších zákonov, zákon č. 566/2001 Z. z. zákon o cenných papieroch a investičných službách, zákon č. 563/2009 Z. z. o správe daní (daňový poriadok) a o zmene a doplnení niektorých zákonov. Platí tu zásada *lex generali derogat legi generali*. Záložné právo je potrebné zriadiť v písomnej podobe. Avšak nevyžaduje sa pri hnutelnej veci, ak záložné právo vzniká podľa Občianskeho zákonníka. Napríklad poskytnutím obrazu ako zálohu. Záložným právom je možné zabezpečiť peňažnú i nepeňažnú pohľadávku, aj takú, ktorá vznikne v budúcnosti alebo ktorej vznik súvisí s plnením určitej podmienky. V zmluve, ktorou sa zriaďuje záložné právo je potrebné určiť pohľadávku, ktorou sa záložné právo zabezpečuje a záloh. Záložné právo týkajúce sa práv a iných majetkových hodnôt vzniká registráciou v príslušnom registri. Pri veciach vzniká buď uložením do úschovy, ak sa na tom veriteľ a dlžník dohodli alebo odovzdaním veci veriteľovi.⁵ Čo sa týka zriadenia záložného práva na obchodný podiel, tak právnym titulom je záložná zmluva. Musí byť v písomnej forme s úradne osvedčenými podpismi. Na obchodný podiel sa nemôže vzťahovať záložné právo, ak to spoločenská zmluva nepripúšťa. Právny spôsob vzniku spočíva v zápise záložného práva do obchodného registra. Keď sa obchodný podiel prevádza len so súhlasom valného zhromaždenia, je potrebný súhlas aj na zriadenia záložného práva na obchodný podiel. Inak záložné právo nevznikne. Na prevod založeného obchodného podielu pri výkone záložného práva sa súhlas valného zhromaždenia nevyžaduje.⁶

V prípade, ak bolo na akcie, s ktorými je spätá povinnosť zodpovedajúca právu požadovať prevod akcií alebo právu pridať sa k prevodu akcií, ktoré je registrované podľa osobitného predpisu zriadené zmluvné záložné právo alebo takéto akcie sa stali predmetom zabezpečovacieho prevodu práva, a to s písomným súhlasom oprávneného akcionára, veriteľ môže vykonať tieto zabezpečovacie práva bez ohľadu na existenciu povinnosti zodpovedajúcej takýmto právam. Tieto práva prevodom na nadobúdateľa akcií na základe výkonu záložného práva alebo zabezpečovacieho prevodu práva zanikajú.⁷ Právo požadovať prevod akcií oprávňuje akcionára (oprávneného, zvyčajne najmä majoritného akcionára) požadovať od iného akcionára (povinného, zvyčajne najmä minoritného akcionára), aby zároveň s prevodom akcií oprávneného previe-

⁵ § 151e zákona č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník.

⁶ § 117a zákona č. 513/1991 Zb. Obchodný zákonník.

⁷ § 220w zákona č. 513/1991 Zb. Obchodný zákonník.

dol na tretiu osobu (záujemcu, nadobúdateľa akcií) aj svoje akcie. Povinný akcionár sa v tomto prípade zaviazá, že zároveň s prevodom akcií oprávneného akcionára prevedie svoje akcie na tretiu osobu za rovnakých podmienok. Zákon rieši len porušenie neregistrovaného práva drag-along, pričom nadobúdateľ akcií sa môže domáhať voči povinnému akcionárovi, aby na neho previedol dotknuté akcie v súlade s právom drag-along, a to za podmienok, za ktorých nadobudol akcie oprávneného. Nadobúdateľ musí uplatniť toto právo voči povinnému do jedného roka od prevodu akcií oprávneného, inak zanikne. Ak by ani nadobúdateľ akcií nevyužil možnosť sa domáhať práva drag-along voči povinnému, právo drag-along mu zostane zachované. Právo pridať sa k prevodu akcií oprávňuje akcionára (oprávneného, čiže menšinového akcionára) previesť svoje akcie zároveň s akciami iného akcionára (povinného, čiže väčšinového akcionára), čomu zodpovedá povinnosť povinného mu to umožniť za rovnakých podmienok. V tomto prípade sa povinný akcionár zaviazá, že pri prevode svojich akcií zabezpečí možnosť previesť akcie oprávneného akcionára na tretiu osobu, čiže záujemcu, nadobúdateľa akcií za totožných podmienok. Taktiež povinný akcionár je povinný pred prevodom svojich akcií informovať tretiu osobu o existencii a podmienkach práva tag-along oprávneného. Právo pridať sa k prevodu akcií chráni hlavne menšinových akcionárov (minoritných), ktorí majú možnosť predať svoje akcie za rovnakých podmienok ako väčšinoví akcionári (majoritní). Vzhľadom na to, že väčšinovým akcionárom sa často podarilo predať, resp. vyjednať predaj svojich akcií za výhodnejších podmienok ako menšinovým akcionárom. V prípade, ak dôjde k porušeniu registrovaného práva pridať sa k prevodu akcií môže sa oprávnený akcionár domáhať po prvé voči tretej osobe – aby táto osoba, ktorá chce nadobudnúť akcie povinného akcionára, zároveň nadobudla aj akcie oprávneného akcionára za rovnakých podmienok, a po druhé voči povinnému – aby povinný akcionár nadobudol dotknuté akcie od oprávneného akcionára za podmienok, za ktorých prevedie svoje akcie na tretiu osobu. V tomto prípade, ak si oprávnený akcionár neuplatní ani jedno z vyššie uvedených práv, právo tag-along, sa neruší, ale zostáva mu naďalej zachované. Ak dôjde k porušeniu práva pridať sa k prevodu akcií, ktoré nebolo registrované, ale jeho úprava je obsiahnutá len v akcionárskej zmluve, oprávnený akcionár má právo uplatniť si predmetné právo len voči povinnému akcionárovi. Na rozdiel od vyššie uvedeného, v tomto prípade uvedené práva oprávneného akcionára voči povinnému akcionárovi alebo tretej osobe zaniknú. Pokiaľ ich oprávnený neuplatní do jedného roka od prevodu akcií povinného akcionára na tretiu osobu. To

však nemá dopad na samotné právo tag-along oprávneného, ktoré mu zostáva zachované a nepremlčuje sa.⁸

Ak stanovy podmieňa prevoditeľnosť akcií na meno súhlasom spoločnosti, tak sa vyžaduje súhlas spoločnosti. Aj na zriadenie záložného práva k týmto akciám, inak záložné právo nevznikne. Taktiež je tomu v prípade, ak podľa stanov sa na prevod akcií na meno vyžaduje splnenie inej podmienky, vyžaduje sa splnenie tejto podmienky aj na vznik záložného práva.⁹

3. Súvislosť s osobitnými právnymi predpismi

Medzi právne predpisy, ktoré upravujú záložné právo môžeme zaradiť:

- Zákon č. 566/2001 Z. z. o cenných papieroch a investičných službách a o zmene a doplnení niektorých zákonov,
- Zákon č. 311/2001 Z. z. zákonník práce,
- Zákon č. 182/1993 Z. z. o vlastníctve bytov a nebytových priestorov,
- Zákon č. 199/2004 Z. z. colný zákon a o zmene a doplnení niektorých zákonov,
- Zákon č. 435/2000 Z. z. o námornej plavbe,
- Zákon č. 144/1998 Z. z. o skladiskovom záložnom liste, tovarovom záložnom liste a o doplnení niektorých zákonov.

Na vznik záložného práva najmä k hnutelným veciam, právam a iným majetkovým hodnotám okrem nehnuteľností sa vo všeobecnosti **vyžaduje jeho registrácia v Notárskom centrálnom registri záložných práv**. Výnimkou je záložné právo k nehnuteľnostiam, ktoré vo všeobecnosti vzniká zápisom v katastri nehnuteľností, záložné právo k niektorým veciam, právam alebo k iným majetkovým hodnotám, ktoré vzniká registráciou v osobitnom registri (napr. v prípade ochranných známk, patentov). Záložné právo na hnutelnú vec, ktoré vzniká jej odovzdaním záložnému veriteľovi alebo tretej osobe do úschovy, ak sa na tom záložca a záložný veriteľ dohodli.¹⁰ V nadväznosti s exekúčnym poriadkom je možné viesť exekúciu na záloh, ak je oprávneným záložný veriteľ alebo ak s exekúciou súhlasí. K zabezpečeniu záväzku veriteľa

⁸ PÁZMÁNYOVÁ, V., BENCOVÁ, E.: Vedľajšie dojednania k akcionárskej zmluve – tag-along, drag-along, shootout. www.epravo.sk, 2016, [cit. 16.2.2016]. Dostupné na webovskej stránke (world wide web): <http://https://www.epravo.sk/top/clanky/vedlajsie-dojednanie-k-akcionarskej-zmluve-tag-along-drag-along-shootout-3217.html?mail>

⁹ § 156 zákona č. 513/1991 Zb. Obchodný zákonník

¹⁰ § 151e zákona č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník

môže dôjsť predajom veci či práv a iných majetkových hodnôt na dražbe. Dlužník môže požiadať o spísanie notárskej zápisnice a prehlásiť, že je v záväzkovom vzťahu voči veriteľ'ovi. Pre prípad, ak nesplní svoj záväzok uvedie, že súhlasí s vykonateľnosťou zápisnice po uplynutí určitej lehoty. Je tu obmedzenie pri sankčných príslušenstvách.¹¹ Notár vykonáva registráciu záložného práva, zmien údajov o záložnom práve, začatia výkonu záložného práva a výmaz záložného práva v Notárskom centrálnom registri záložných práv na základe žiadosti oprávnenej osoby. Žiadosť o registráciu vo všeobecnosti podáva v prípade vzniku záložného práva na základe písomnej zmluvy záložca, v ostatných prípadoch záložný veriteľ'. Ak záložné právo vzniká rozhodnutím súdu alebo správneho orgánu, registrácia sa vykoná na základe rozhodnutia príslušného súdu alebo správneho orgánu, ktorý záložné právo zriadil. Najčastejšie sa využíva zriadenie záložného práva na nehnuteľnosti pre zabezpečenie úverových zmlúv, pri poskytovaní hypotekárnych úverov. Po zápise v katastri nehnuteľností je záložné právo evidované na liste vlastníctva v časti „C“ ĽARCHY.

Súvislosť s inými právnymi predpismi môžeme nájsť aj v pracovno-právnych vzťahoch, kde môže byť záložné právo zriadené len na zabezpečenie nároku na náhradu škody na zverených hodnotách, ktoré je zamestnanec povinný vyúčtovať. A taktiež môže byť záložné právo zriadené pre náhradu škody, ktorú zamestnanec spôsobil zamestnávateľ'ovi úmyselne.¹² Podľa § 81 ods. 4 Daňového poriadku: „Záložné právo môže byť zriadené aj na zabezpečenie daňovej pohľadávky, ktorá vznikne v budúcnosti, ak je odôvodnená obava, že nesplátna alebo nevyrubená daň nebude uhradená.“

Zálohom môže byť okrem iného byt a nebytový priestor, ktoré sú prevoditeľné, ak osobitný zákon neustanovuje inak. V súčasných spoločenských, kultúrnych a ekonomických podmienkach je byt a nebytový priestor ideálnym predmetom zálohu, nakoľko sú v zmysle zákona vecami nehnuteľnými, ktoré z ekonomického pohľadu za obvyklých okolností skôr naberajú na peňažnej hodnote. Dňom povolenia vkladu vlastníckeho práva k bytu alebo nebytovému priestoru do katastra nehnuteľností záložné právo vznikne zo zákona a zapisuje sa do katastra nehnuteľností.¹³

¹¹ § 45 zákona č. 233/1995 Z. z. o súdnych exekútoroch a exekučnej činnosti (exekučný poriadok) a o zmene a doplnení ďalších zákonov

¹² § 20 Zákon č. 311/2001 Z. z. zákonník práce

¹³ § 15 Zákon č. 182/1993 Z. z. zákon o vlastníctve bytov a nebytových priestorov

4. Samo-vykonateľnosť záložného práva

Samo-vykonateľnosť záložného práva je obmedzená zákazom dojednania prepádneho zálohu **pred splatnosťou zabezpečenej pohľadávky** podľa § 151j ods. 3 OZ. Podľa Csacha k samo-vykonateľnosti dochádza, ak je právom postihnutý statok požívajúci osobitnú ochranu, napríklad obydlie v zmysle čl. 16 Ústavy SR.¹⁴ Z rozsudku Najvyššieho súdu SR, v ktorom sa žalobca domáhal určenia zániku záložného práva - vyplýva, že: „Je nesporné, že peňažné prostriedky úverovým veriteľom (žalovaným) neboli poskytnuté v zmysle zmluvných podmienok v prospech úverového dlžníka, t. j. záväzkov z úverovej zmluvy nevznikol. K dodatočnému vzniku záväzku z úverovej zmluvy už nemôže dôjsť vzhľadom na to, že úverový dlžník ex offio zanikol výmazom z registra občianskych združení Ministerstva vnútra SR, sekcie verejnej správy bez právneho nástupcu, resp. bez zlúčenia s iným združením.“¹⁵

*„V konaní o určenie, či tu záložné právo je alebo nie je, sú vecne legitimovaní záložný veriteľ, ktorý má pohľadávku zabezpečenú sporným záložným právom, a záložný dlžník, ktorý je vlastníkom zálohu.“*¹⁶ Zabezpečenou pohľadávkou rozumíme peňažnú alebo nepenažnú pohľadávku zabezpečenú záložným právom, ktorá musí byť dostatočne určená. V prípade peňažnej pohľadávky to zvyčajne znamená jej vyčíslenie, resp. uvedenie konkrétnej sumy.

Pri nepenažnej sume musí byť jej hodnota určitá alebo kedykoľvek počas trvania záložného práva určitelná.

Zabezpečenie pohľadávky a jej príslušenstva záložným právom spočíva v tom, že v prípade nesplnenia pohľadávky včas a riadne je záložný veriteľ oprávnený:

- a) uspokojiť sa, a to spôsobom dohodnutým v zmluve, alebo
- b) uspokojiť sa predajom zálohu na dražbe podľa zákona č. 527/2002 Z.z. o dobrovoľných dražbách, alebo
- c) domáhať sa uspokojenia predajom zálohu podľa osobitných zákonov, napríklad podľa exekučného poriadku a pod.

¹⁴ CSACH, K.: Uspokojenie pohľadávok veriteľom alebo samo-vykonateľné práva veriteľa. <http://www.konferencia-spotrebitel.sk/>, [cit. 2016]. Dostupné na webovskej stránke (world wide web): <http://files.konferencia-spotrebitel.sk/200000173-be69fbf61f/Doc.%20JUDr.%20Csach%2C%20PhD.%2C%20LL.M.%20-%20Samo-vykonvatelne%20prava%20veritela.pdf>

¹⁵ Rozsudok Najvyššieho súdu SR, sp. zn. 10bo/39/2008.

¹⁶ Rozsudok Najvyššieho súdu ČR sp. zn. 21 Cdo 679/2001.

Pri zmluve o budúcej zmluve a o zriadení záložného práva je potrebné, aby bolo v zmluve vymedzený predmet záložného práva, spôsob jeho vzniku a výška zabezpečovanej pohľadávky. Ak by pohľadávka nebola riadne a včas splácaná, záložný veriteľ' je oprávnený začať výkon záložného práva spôsobom ustanoveným zvyčajne vo všeobecných obchodných podmienkach záložného veriteľ'a. V tejto súvislosti je potrebné dbať na zákaz uvedený § 151j ods. 3 OZ, pri ktorom samo-vykonateľnosť záložného práva je obmedzená zákazom dojednania prepadného zálohu pred splatnosťou zabezpečenej pohľadávky. Občiansky zákonník na prvé miesto kladie dôraz na priame uspokojenie pohľadávky záložným veriteľ'om, čiže súkromný výkon záložného práva, ktorý v zmysle § 151j ods. 1 Občianskeho zákonníka môže byť spôsobom určeným v záložnej zmluve alebo predajom zálohu na dražbe podľa zákona č. 527/2002 Z. z. o dobrovoľných dražbách. V takomto prípade na výkon záložného práva nie je potrebné súdne rozhodnutie. S úpravou záložného práva súvisí aj ustanovenie § 552 Občianskeho zákonníka, ktoré ustanovuje, že pohľadávku možno zabezpečiť aj záložnou zmluvou. Akákoľvek dohoda uzatvorená medzi záložným veriteľ'om a záložcom pred splatnosťou zabezpečenej pohľadávky, v zmysle ktorej by sa záložný veriteľ' uspokojil tým, že nadobudne vlastnícke právo k veci alebo iné právo a inú majetkovú hodnotu, by bola považovaná za neplatnú. So zreteľom na zabezpečovaciu funkciu záložného práva sa v danom prípade teda nepripúšťa prepadný účinok záložného práva. Občiansky zákonník vo svojich ustanoveniach sa prevažne venuje priamemu uspokojeniu speňažením zálohu záložným veriteľ'om, a to najmä predajom zálohu. Podľa § 151m odseku 6 OZ patrí záložnému veriteľ'ovi zákonné splnomocnenie konať pri výkone záložného práva v mene záložcu, a takisto ho oprávňuje aj podať návrh na vykonanie dobrovoľnej dražby. V tomto prípade výhodami zákonného splnomocnenia v porovnaní so zmluvným splnomocnením je, že záložca, ktorý má vlastnícke právo k založenej veci nemôže plnomocenstvo odvolať, a taktiež záložný veriteľ' ako nevlastník má právo udelené zákonom, aby vec aj bez exekučného titulu predal a nadobudol plnohodnotné vlastnícke právo k tejto veci, ako keby ju nadobudol od vlastníka.

Dôležitou skutočnosťou je aj to, že aj keď na jednu nehnuteľnosť môže byť naviazaných viac záložných práv, podľa zákona o bankách nesmie byť hypotekárny úver zásadne zabezpečený záložným právom na takú nehnuteľnosť, na ktorej už viazne záložné právo v prospech tretej osoby alebo ktorá je už zabezpečená obmedzením prevodu nehnuteľnosti. Poskytovanie zabezpečenia prostredníctvom záložného práva znižuje riziko pri poskytovaní úverov. Zabezpečením úverov sa zlepšuje dostupnosť, znižujú sa náklady na poskytnutie

úveru. Zmluvná voľnosť a možnosť subjektov zdôrazňuje, aby si spôsob výkonu záložného práva upravili podľa vlastného uváženia a dohody.¹⁷

5. Zánik záložného práva

Najčastejšia skutočnosť, ktorá spôsobuje zánik záložného práva súvisí s akcesorickou povahou záložného práva. Zánikom zabezpečenej pohľadávky súčasne zaniká aj záložné právo, ktorým bola pohľadávka zabezpečená. Ak bol záloh odovzdaný záložnému veriteľovi, ten je povinný záloh vydať naspäť záložcovi bez zbytočného odkladu. Záložné právo zanikne aj jeho samotným výkonom, bez ohľadu na rozsah uspokojenia veriteľa. Ďalšie možné právne dôvody zániku záložného práva sú vymenované v ustanovení § 151md OZ:

- uplynutím času, na ktorý bolo záložné právo zriadené,
- vrátením veci záložcovi, ak záložné právo vzniklo odovzdaním veci,
- ak záložca previedol záloh v bežnom obchodnom styku v rámci výkonu predmetu podnikania alebo ak bol v čase prevodu alebo prechodu zálohu nadobúdateľ zálohu pri vynaložení náležitej starostlivosti dobromysel'ný, že nadobúda záloh nezaťažený záložným právom,
- ak záložca previedol záloh a zmluva o zriadení záložného práva určuje, že záložca môže záloh alebo časť zálohu previesť bez zaťaženia záložným právom,
- ak sa záložný veriteľ vzdá záložného práva,
- zánikom všetkých vecí, práv alebo iných majetkových hodnôt, na ktoré sa záložné právo vzťahuje,
- iným spôsobom dohodnutým v zmluve o zriadení záložného práva alebo vyplývajúcim z osobitného predpisu.¹⁸

*„Záložné právo zaniká aj tým, že zabezpečenú pohľadávku uhradí záložnému veriteľovi namiesto dlžníka ručiteľ. Ručiteľ sa preto tým, že splní ručiteľský záväzok, nestáva záložným veriteľom.“*¹⁹ Podľa § 82 Daňového poriadku stanovuje, že: „Rozhodnutie o zriadení záložného práva môže správca dane z vlastného alebo iného podnetu zmeniť alebo zrušiť, a to aj čiastočne, ak daňový subjekt daňovú pohľadávku alebo daňový dlžník alebo poddlžník, alebo iná

¹⁷ § 71 Zákon 483/2001 Z. z. o bankách a o zmene a doplnení niektorých zákonov

¹⁸ Zákon č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník.

¹⁹ Zákon č. 563/2009 Z. z. o správe daní (daňový poriadok) a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

osoba daňový nedoplatok zaplatila celkom alebo sčasti alebo ak zanikol predmet záložného práva alebo došlo k zániku daňovej pohľadávky alebo daňového nedoplatku iným spôsobom alebo ak je iný dôvod na jeho zmenu alebo zrušenie.“ Pri zániku záložného práva iným spôsobom, než jeho realizáciou alebo zánikom zálohu, je záložný veriteľ' zásadne povinný záloh záložcovi vrátiť, pokiaľ prišlo k jeho odovzdaniu. Záložné práva, ktoré vznikajú vkladom do katastra nehnuteľností, ktoré sa do tohto katastra zaznamenávajú alebo ktoré sa zapisujú do iných registrov, je potrebné v záujme právnej istoty dotknutých osôb po zániku záložného práva z príslušných evidencií vymazať. Žiadosť o takýto výmaz je povinný bez zbytočného odkladu podať záložný veriteľ'. Pri porušení tejto povinnosti zodpovedá v zmysle § 151g ods. 4 OZ za vzniknutú škodu.

Záver

V prípade, že by subjekty záväzkového vzťahu nemali pochybnosti o tom, že dôjde k bezproblémovému splneniu záväzkov, neboli by zabezpečovacie právne prostriedky v obchodnom práve vôbec potrebné. Každé dojednané zabezpečenie záväzkov svojim spôsobom narušuje dôveru medzi stranami záväzkových vzťahov. Dá sa skonštatovať, že každý zabezpečovací prostriedok je teda akýmsi prejavom nedôvery v solventnosť zmluvného partnera. V dnešnom nestabilnom ekonomickom prostredí dochádza k porušovaniu záväzkov. Preto v súčasnosti pomerne často vzniká zabezpečovací vzťah už s hlavným záväzkom a odráža jeho obsah do tej miery, aby zabezpečil plnenie, ak by nedošlo k splneniu hlavného záväzku riadne a včas.

Odporovateľnosť právnych úkonov

Filip Balla

Úvod

Pre záväzkové právne vzťahy je charakteristické, že dlžník zodpovedá veriteľovi za splnenie svojej povinnosti celým majetkom. V prípade, že dlžník poruší svoju povinnosť a záväzok nesplní, veriteľovi vznikne oprávnenie domáhať sa uspokojenia z jeho majetku. Vo väčšine prípadov však napriek existencii subjektívnej dlžníkovej povinnosti splniť záväzok nie je dispozícia s majetkom dlžníka nijakým spôsobom obmedzená. Výnimku predstavujú tie právne vzťahy, v rámci ktorých dochádza k posilneniu právneho postavenia veriteľa prostredníctvom zabezpečenia jeho pohľadávky, pričom toto posilnenie môže mať hmotnoprávny alebo procesnoprávny charakter.

Medzi zabezpečovacie inštitúty obmedzujúce dlžníka v jeho majetkovej dispozícii možno zaradiť hmotnoprávne zabezpečovacie inštitúty ako záložné, či zádržné právo. Naopak, k procesnoprávnym inštitútom disponujúcim touto kvalitou možno zaradiť neodkladné a zabezpečovacie opatrenia v zmysle Civilného sporového poriadku¹. Uvedené zabezpečovacie prostriedky určitým spôsobom znemožňujú dlžníkovi v disponovať s jeho majetkom, ide o prostriedky *ex ante* ochrany veriteľov.

V prípade, že dlžník už zrealizoval svoje dispozičné oprávnenia vo vzťahu k majetku, ktorým mal zodpovedať za splnenie záväzku, môže dôjsť k vzniku osobitného práva na strane veriteľa spočívajúcom v oprávnení postihnúť majetok, ktorý sa už nenachádza v dlžníkovej majetkovej dispozícii. Uvedené právo veriteľa predstavuje subjektívne odporové právo a zároveň prostriedok *ex post* ochrany veriteľa. S ohľadom na potrebu ochrany záujmov veriteľov a nášho podnikateľského prostredia sa do popredia dostáva otázka, či je súčasná právna úprava inštitútu odporovateľnosti dostatočne efektívna vo vzťahu k tomuto cieľu.

Predmetom tohto príspevku je teda analýza súčasnej právnej úpravy odporovateľnosti právnych úkonov, s dôrazom na jej všeobecné predpoklady a prípadné legislatívne nedostatky spôsobujúce problémy v aplikačnej praxi.

¹ Zákon č. 160/2015 Z.z Civilný sporový poriadok.

1. Všeobecné predpoklady odporovateľnosti

Objektívne odporové právo predstavuje súhrn právnych noriem, ktoré regulujú jednak vzájomné vzťahy veriteľ'a a dlžníka v situáciách, keď dlžník zodpovedá za splnenie svojho záväzku tým majetkom, ktorý sa už nenachádza v jeho majetkovej dispozícii, ako aj právne vzťahy veriteľ'a, dlžníka a adresáta subjektívneho odporového práva veriteľ'a.² Cieľom objektívneho odporového práva je posilnenie ochrany veriteľ'a spočívajúce v určitej modifikácii pôvodného zodpovednostného vzťahu dlžníka a veriteľ'a v prípadoch, kedy v dôsledku konania dlžníka dochádza k ukráteniu možnosti veriteľ'a uspokojiť sa z jeho majetku.

Na úspešné uplatnenie subjektívneho odporového práva je nevyhnutné preukázať splnenie všeobecných predpokladov odporovateľnosti, pričom dôkazné bremeno nesie žalobca (veriteľ').

Základnými predpokladmi vzniku subjektívneho odporového práva veriteľ'a sú

- existencia záväzkového vzťahu medzi dlžníkom a veriteľ'om, obsahom ktorého je dlžníkova povinnosť plniť, ako aj oprávnenie veriteľ'a žiadať splnenie tohto dlhu
- tzv. ukracujúci právny úkon medzi veriteľ'om a tretím subjektom, prípadne v prospech tohto subjektu
- charakter odporovateľného úkonu „*in fraudem creditoris*“
- existencia právnych skutočností na strane tretej osoby, ktorá môže vyplývať
 - zo subjektívnej vedomosti o úmysle dlžníka ukrátiť veriteľ'a
 - z objektívneho statusu tretej osoby, bez ohľadu na jej subjektívnu vedomosť o tzv. fraudóznom úmysle dlžníka³

Po splnení uvedených predpokladov vyvoláva konanie dlžníka právne účinky vo forme vzniku subjektívneho práva veriteľ'a domáhať sa tzv. relatívnej neú-

² SEDLAČKO F., STEVČEK M.: Občiansky zákonník I. § 1- 450. Komentár. Praha: C.H. Beck, 2015, 315 s.

³ Subjekty vymedzené v ustanoveniach § 42a, ods. 3,4 Zákona č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník.

činnosti takých právnych úkonov dlžníka, ktoré naplňajú zákonné znaky ukrátenia veriteľa.⁴ Veriteľ môže svoje subjektívne odporové právo uplatniť voči tretej osobe, ktorá nadobudla od dlžníka majetok, resp. časť jeho majetku. Toto právo veriteľa predstavuje osobitné hmotnoprávne oprávnenie, ktoré sa realizuje žalobou v rámci sporového konania. V prípade, že sa žalobe vyhovie nadobúda relatívna neúčinnosť odporovateľného právneho úkonu špecifické hmotnoprávne účinky spočívajúce v neúčinnosti výlučne vo vzťahu k ukrátenému veriteľovi, pričom s právnym úkonom sa inak spájajú všetky právne následky, ku ktorým úkon smeroval.⁵

2. Vzťah odporovateľnosti a neplatnosti právnych úkonov

Zmyslom a hlavným účelom odporovateľnosti je zabrániť dlžníkovi, aby nepoctivými úkonmi zmenšujúcimi svoj majetok ukrátil vymáhateľné pohľadávky veriteľa.⁶ V prípade vydania právoplatného rozsudku súdu, ktorým sa vyhovie žalobe, odporovaný právny úkon sa nestáva neplatným, ale relatívne neúčinným právnym úkonom. V tejto súvislosti je nevyhnutné striktné rozlišovať medzi odporovateľnosťou a neplatnosťou právnych úkonov. Jedná sa o odlišné právne inštitúty s ohľadom na právne účinky a všeobecné predpoklady. Neplatnosť právneho úkonu má určitú „prednosť“ pred jeho odporovateľnosťou, v dôsledku čoho možno odporovať výlučne platným právnym úkonom. V prípade, že konanie dlžníka spĺňa predpoklady odporovateľnosti právneho úkonu nemôže súčasne spĺňať predpoklady neplatnosti právneho úkonu. Uvedené vyplýva z rozdielnej povahy uvedených inštitútov, nakoľko právny úkon, ktorý nie je platný a ktorý teda nevyvoláva žiadne právne účinky, nemôže naplniť jeden zo základných predpokladov odporovateľnosti, a teda ukrátenie uspokojenia pohľadávok dlžníkových veriteľov.⁷

Ak však zákon určité konanie dlžníka za stanovených podmienok sankcionuje odporovateľnosťou právneho úkonu, nemôže byť to isté konanie za tých istých podmienok sankcionované neplatnosťou právneho úkonu. Inak by sa totiž nemohol prakticky uplatniť inštitút odporovateľnosti právnych úkonov, čím by bol popretý jeho účel a zmysel, ktorým je občianskoprávna ochrana veriteľa brániť sa účinkom takých právnych úkonov dlžníka, ktoré sú vykonávané na ukrátenie veriteľa.⁸ Na druhej strane, neplatný právny úkon nemá

⁴ SEDLAČKO F., ŠTEVČEK M.: Občiansky zákonník I. § 1- 450. Komentár. Praha: C.H. Beck, 2015, 318 s.

⁵ Rozsudok Krajského súdu Bratislava z 04.12.2014, sp.zn. 9 Co/262/2012.

⁶ FEKETE, I.: Občiansky zákonník I. Veľký komentár; Bratislava: Eurokódex, 2011, 324 s.

⁷ Rozhodnutie NS ČR, sp. zn. 21 Cdo 2426/1999.

⁸ Uznesenie Najvyššieho súdu SR z 17.12.2008, sp. zn. 4 Cdo 163/2007.

žiadne právne následky, bolo by preto úplne nadbytočné domáhať sa určenia jeho neúčinnosti voči veriteľ'ovi.⁹

3. Aplikáčné problémy odporovateľnosti

V aplikačnej praxi sa po znovuzavedení odporovateľnosti do našej právnej úpravy zákonom č. 509/1991 Zb. vyskytli tri kľúčové defekty brániace jednotnému výkladu a efektívnemu využívaniu uvedeného inštitútu. Ide predovšetkým o nasledovné okruhy:

- výkladu pojmu vymáhateľná pohľadávka
- charakter lehoty na uplatnenie subjektívneho odporového práva
- možnosť veriteľ'a odporovať odplatným právnym úkonom

3.1. Výklad pojmu vymáhateľná pohľadávka

Po znovuzavedení inštitútu odporovateľnosti dochádza k početným interpretačným problémom súvisiacim s výkladom pojmu „vymáhateľná pohľadávka“ obsiahnutom v ustanovení § 42a ods. 1 Občianskeho zákonníka. Orgány aplikačnej praxe pojem „vymáhateľná“ častokrát zamieňajú za pojem „vykonateľná“ napriek tomu, že vykonateľnosť a vymáhateľnosť predstavujú odlišné kvality. Vykonateľnosť pohľadávky je spojená s exekučným titulom, ktorý sa stal vykonateľný v dôsledku márneho uplynutia lehoty na dobrovoľné splnenie uloženej povinnosti.¹⁰ Naopak, vymáhateľnosť je potrebné stotožniť so žalovateľnosťou pohľadávky, ktorou sa stáva už momentom zrodzenia žaloby (*actio nata*).

V dôsledku nesprávneho výkladu spočívajúcom vo vyžadovaní toho, aby bola pohľadávka vykonateľná dochádza k značnému znevýhodneniu veriteľ'ov vo vzťahu k možnosti uplatňovať subjektívne odporové právo s ohľadom na skutočnosť, že vymáhateľnosť podstatne časovo predchádza moment vykonateľ-

⁹ Rozsudok Najvyššieho súdu SR z 24.1.2003, sp. zn. 2 Cdo/110/2002.

¹⁰ FEKETE, I.: Občiansky zákonník I. Veľký komentár; Bratislava: EUROKÓDEX, 2011, s. 325.

nosti. Ako príklad uvedeného postupu možno uviesť relatívne konštantnú judikatúru Najvyššieho súdu ČR,¹¹ ako aj časť domácej judikatúry.¹² Uvedený názor zastáva aj prevažná časť doktríny, opierajúc sa predovšetkým o historický výklad podmienok odporovateľnosti, nakoľko súčasná právna úprava vychádza z ustanovení tzv. „stredného“ Občianskeho zákonníka z roku 1950, ktorý pod pojmom vymáhateľnosť rozumel vykonateľnosť.¹³

Ďalší argument vychádza zo samotnej podstaty odporovateľnosti, pričom sa v tejto súvislosti poukazuje na skutočnosť, že samotné uspokojenie pohľadávky, t.j. exekúcia majetku prichádza do úvahy až na základe vykonateľného súdneho rozhodnutia. Opačný názor, interpretujúci vymáhateľnosť odlišne od vykonateľnosti možno nachádzať v niekoľkých rozhodnutiach Najvyššieho súdu SR. V zmysle R 44/2001: „*Citovaný text zákona a v ňom uvedené prídavné meno „vymáhateľný“ nie je možné interpretovať tak, že právo veriteľa uplatniť odporovaciu žalobu sa spája len s pohľadávkou priznanou vykonateľným rozhodnutím (exekučným titulom), ale tak, že ide o vymáhateľnú pohľadávku, teda takú, ktorú možno úspešne vymáhať pred súdom v základnom konaní.*“¹⁴ Zastancovia tohto názoru poukazujú na nenáležité znevýhodňovanie veriteľa v prípade opačného výkladu, pričom poukazujú na teleologické východiská inštitútu odporovateľnosti, ktorého cieľom je, resp. má byť efektívna ochrana veriteľa.

Načrtnuté aplikačné problémy by bolo možné vyriešiť legislatívnym zakotvením tzv. výhrady odporu, ktorý by umožnil zachovať subjektívne odporové právo v medziobdobí medzi vymáhateľnosťou a vykonateľnosťou. Uvedené opatrenie by zamedzilo negatívnym vplyvom nejednotného výkladu pojmu vymáhateľnej pohľadávky vo vzťahu k 3-ročnej prekluzívnej lehote na uplatnenie odporového práva. V tejto súvislosti sa možno inšpirovať českým zákonodarcom, ktorý výhradu odporu upravil v ustanovení § 593 Zákon č. 89/2012 Sb. Občianskeho zákonníka: „*Vyhradí-li si věřitel dříve, než se jeho pohledávka stane vykonatelnou, právo dovolat se neúčinnosti právního jednání tím, že výhradu prostřednictvím notáře, exekutora nebo soudu oznámí tomu,*

¹¹ Príkladmo možno uviesť Rozsudok Najvyššieho súdu ČR zo dňa 27.08.2013, Rc 18/2014, Rozsudok Krajského súdu v Hradci Králové zo dňa 13.11.1996, Rc 12/1998.

¹² Rozsudok Najvyššieho súdu SR z 30. júla 2009, sp.zn. 3 Cdo 61/2008, Uznesenie Najvyššieho súdu SR z 17.12.2013, sp.zn. 6 Cdo 253/2012.

¹³ KNAPP, V. a kol.: Učebnica občianskeho a rodinného práva I. Bratislava: SVPL, 1956, s. 249.

¹⁴ Rozsudok Najvyššieho súdu Slovenskej republiky z 23. decembra 1999, R 44/2001.

vůči komu se neúčinnosti právního jednání může dovolat, pak věřiteli lhůta k dovolání se neúčinnosti právního jednání neběží, dokud se pohledávka vykonatelnou nestane.“

3.2. Povinnosť lojality v ustanoveniach ObZ

Ďalším aplikačným problémom súčasnej právnej úpravy je nejednoznačné vymedzenie 3-ročnej lehoty na uplatnenie subjektívneho práva. Uvedená lehota (nie doba) je hmotnoprávna a preklúzívna, čo síce odporuje jazykovému výkladu ustanovenia § 583 Občianskeho zákonníka, v zmysle ktorého k preklúzii dochádza len v prípadoch vymedzených v zákone, avšak tento záver vyplýva zo systematického výkladu odporovateľnosti.¹⁵ Z vyššie uvedeného vyplýva, že na zachovanie lehoty je nevyhnutné doručenie odporovacej žaloby na súde v posledný deň, nielen odovzdanie na poštovú prepravu a že na márne uplynutie lehoty prihliada súd z úradnej moci

3.3. Odporovanie odplatným právnym úkonom

V zmysle judikatúry je za odporovateľné právne úkony potrebné považovať také právne úkony, ktorými dlžník znižuje svoj majetok do takej miery, že sa tým ukracuje uspokojenie veriteľovej vymáhateľnej pohľadávky.¹⁶ Súdna prax dlhodobo presadzuje názor, podľa ktorého nemožno odporovať odplatnému právnemu úkonu, pokiaľ dlžník prijal primerané protiplnenie, nakoľko nedochádza k zmenšeniu majetku dlžníka, ale len k modifikácii jeho štruktúry, t.j. nejde o ukracujúci právny úkon dlžníka. Uvedený postoj však nemožno považovať za správny z hľadiska efektívneho pôsobenia odporovateľnosti vo vzťahu k ochrane veriteľov, pričom je potrebné zdôrazniť, že majetok podliehajúci osobitnej evidencii (v praxi pôjde najmä o nehnuteľnosti, rôzne druhy cenných papierov) predstavuje relatívne trvalé majetkové hodnoty, ktoré nemožno skryť, ani previesť bez možnosti spätnej identifikácie tohto prevodu a nadobúdateľa. Preto možno odplatné prevody tejto skupiny majetku nepochybne vnímať ako úkony oslabujúce postavenie veriteľov.

Navyše, v dôsledku uplatňovania spornej praxe sa vytvára značný priestor na simuláciu odplatných právnych úkonov, ktoré sledujú len jediný cieľ - dostať majetok mimo dosah veriteľov.

¹⁵FEKETE, I.: Občiansky zákonník I. Veľký komentár; Bratislava: EUROKÓDEX, 2011, s. 326.

¹⁶Rozsudok Najvyššieho súdu Slovenskej republiky, z 18. 12. 2012, sp. zn. 2Cdo 66/2012.

Záver

Súčasná právna úprava odporovateľnosti právnych úkonov nepochybne vykazuje určité nedokonalosti spočívajúce predovšetkým v problematickom, nejednotnom výklade pojmu vymáhateľná pohľadávka a v nemožnosti odporovať odplatným právnym úkonom dlžníka. Až do času, kým zákonodarca neodstráni spomínané legislatívne defekty bude úlohou predovšetkým orgánov aplikáčnej praxe určitým spôsobom tmiť ich negatívne dôsledky a nachádzať spôsoby efektívnej ochrany veriteľov, čo môže výrazným spôsobom ovplyvniť „kvalitu“ slovenského podnikateľského prostredia. Napriek nedokonalostiam právnej úpravy, ktoré v určitej miere znižujú stupeň ochrany práv a oprávnených záujmov veriteľov je potrebné skonštatovať, že súčasná právna úprava odporovateľnosti v zásade plní svoj účel pri súčasnej „zdravej“ ochrane práv tretích osôb.

Úroky z omeškania

Michal Novák

Úvod

Omeškание môžeme charakterizovať ako právnu skutočnosť, ktorá nastáva po tom, čo dlžník nesplní svoj záväzok riadne a včas. Omeškание nastáva aj v situácii ak veriteľ' od dlžníka neprevezme riadne ponúknuté plnenie alebo dlžníkovi neposkytne potrebné spolupôsobenie, na ktoré sa zaviazal. V nadväznosti na to je potrebné rozlišovať medzi omeškaním dlžníka (*mora creditoris*) a omeškaním veriteľ'a (*mora creditoris*). V tomto príspevku sa zameriame na omeškание dlžníka s plnením peňažného záväzku v obchodnoprávných vzťahoch a ochranu práv veriteľ'a v súvislosti s postúpením pohľadávky a premlčaním práva na úroky z omeškania.

Podstata omeškania dlžníka spočíva v tom, že dlžník nesplnil svoj záväzok voči veriteľ'ovi riadne a včas, pričom v omeškaní je do okamihu riadneho plnenia alebo do doby, keď záväzok zanikne iným spôsobom.

Na úvod je potrebné povedať, že omeškание dlžníka je, aj keď nie najzávažnejším pretože nejde o samotné zmarenie záväzku, určite najčastejším porušením záväzku. Omeškание dlžníka so splnením peňažného záväzku v obchodnoprávných vzťahoch sankcionuje Obchodný zákonník v desiatom diely tretej časti, a to vznikom práva veriteľ'a na úroky z omeškania, ktoré sú buď zmluvne dohodnuté alebo ustanovené nariadením vlády Slovenskej republiky č. 21/2013 ktorým sa vykonávajú niektoré ustanovenia Obchodného zákonníka ("ďalej len nariadenie vlády"). Charakteristickým znakom úrokov z omeškania je ich akcesorická povaha. Občiansky zákonník v ustanovení § 121 ods. 3 hovorí o úrokoch z omeškania ako o príslušenstve pohľadávky.

Povinnosť dlžníka platiť úroky z omeškania vzniká pri omeškaní so splnením peňažného záväzku alebo časti záväzku. V prípade omeškania s nepeňažným plnením bude dlžník zodpovedať za zničenie veci, jej poškodenie alebo stratu (ak ku škode došlo výhradne jeho zavinením)¹.

Nárok na úroky z omeškania vzniká bez ohľadu na dôvod omeškania, dlžník sa nemôže tejto zodpovednosti zbaviť poukázaním na to, že svoju povinnosť nesplnil pre okolnosti vylučujúce zodpovednosť, **ide teda o objektívnu zodpovednosť**. Z uvedeného existuje jedna výnimka, a to, že dlžník nie je v omeškaní

¹ Dostupné na internete: <http://www.ulclegal.com/sk/bulletin-probono/2011/07/3036-omeskanie-dlzniika>

ak nemohol svoj záväzok plniť v dôsledku omeškania veriteľa. Za obdobie počas ktorého je v omeškaní veriteľ nie je dlžník povinný platiť úroky z omeškania.²

1. Výška úrokov z omeškania

Výška úrokov z omeškania je upravená v § 369 ods. 1 Obchodného zákonníka, ktorý stanovuje, že výška úrokov z omeškania sa spravuje predovšetkým dohodou zmluvných strán. Ak nie je výška úrokov z omeškania zmluvne dohodnutá, nastupuje aplikácia ods. 2, podľa ktorého sadzbu úrokov stanoví nariadenie vlády. Návrh tohto nariadenia vznikol ako reakcia na potrebu implementácie smernice Európskeho parlamentu a Rady 2011/4/EÚ zo 16. februára 2011 o boji proti oneskoreným platbám v obchodných transakciách (najmä ustanovenia čl. 2 ods. 6 a 7, čl. 3 ods. 2, čl. 4 ods. 2 a čl. 12 ods. 3).

Pri výpočte výšky úrokov z omeškania prichádzajú do úvahy dva spôsoby výpočtu. Prvý spôsob úrokov z omeškania je určený v § 1 ods. 1 nariadenia vlády. Výška úrokov je v tomto prípade variabilná, čo znamená, že sa počas celého trvania omeškania mení v závislosti od zmeny základnej úrokovej sadzby. Je potrebné povedať, že tento spôsob je komplikovanejší a pre veriteľa rizikovejší. Toto riziko spočíva v neustále sa meniacej výške úrokovej sadzby Európskej centrálnej banky ("ďalej len ECB"), čo v konečnom dôsledku môže pre veriteľa znamenať nižšiu sumu získanú z úrokov z omeškania.

Podľa nariadenia vlády pre určenie sadzby úrokov z omeškania bude rozhodná tá základná úroková sadzba ECB, ktorá bola platná k prvému dňu omeškania dlžníka ECB platnej k prvému dňu príslušného kalendárneho polroka omeškania. Zvýšenie základnej úrokovej sadzby ECB je v tomto prípade o 8 percentuálnych bodov. Tento spôsob dáva veriteľovi priestor na výpočet úrokov z omeškania na polročnej báze vždy k prvému dňu kalendárneho polroka omeškania (t.j. k 1.1. a 1.7. príslušného kalendárneho roka). Predmetné ustanovenie je podľa názoru predkladateľa nevyhnutné, aby bol pri § 1 ods. 1 návrhu nariadenia zabezpečená podmienka výhodnosti pre veriteľa podľa čl. 12 ods. 3 smernice 2011/7/EU.³

Nie vždy bude zvýšenie základnej úrokovej sadzby ECB uplatniteľnej na príslušný polrok (aj vtedy ak by to bolo o viac ako jeden percentuálny bod) automaticky znamenať aj vyššiu výslednú sumu úrokov z omeškania určených na

² OVEČKOVÁ, O. a kolektív. Obchodný zákonník. Veľký komentár. Bratislava : Wolters Kluwer s.r.o., 2017, s. 369

³ Dostupné na internete: <http://www.najpravo.sk/dovodove-spravy/rok-2013/21-2013-z-z.html>

variabilnej báze oproti určení na báze fixnej. Dôvodov na takéto tvrdenie je viacero, no hlavný je ten, že pri variabilnom spôsobe výpočtu (ak omeškanie presiahne viacero polročných intervalov) sa zohľadní tak ako zvýšenie základnej úrokovej sadzby ECB, tak aj jej prípadné zníženie. V konečnom dôsledku to môže viesť aj k nižšej výslednej sume úrokov z omeškania v prospech veriteľa. V druhom odseku nariadenia vlády sú upravené, a v praxi aj najviac využívané, tzv. fixné úroky z omeškania. Ak je v deň vzniku omeškania stanovená určitá výška, nemôže sa meniť počas celej doby omeškania, ani v prípade zmeny sadzby ECB. Fixný charakter sadzby úrokov z omeškania je vyjadrený v texte ustanovenia za bodkočiarkou, ktorý ustanovuje, že raz určená sadzba úrokov z omeškania sa použije počas celej doby omeškania dlžníka s plnením jeho peňažného záväzku, bez ohľadu na to, či počas trvania omeškania dochádza k prvému dňu kalendárneho polroka (k 1.1. alebo 1.7.) k poklesu alebo zvýšeniu základnej úrokovej sadzby ECB.⁴ Tento výpočet spočíva v súčte základnej úrokovej sadzby ECB platnej k prvému dňu omeškania a deviatich percentuálnych bodov.

V ustanovení § 1 ods. 2 tohto nariadenia je výrazom "môže" vyjadrený vzťah medzi výpočtami úrokov z omeškania, a to tak, že možnosť výberu konkrétneho výpočtu je ponechaná výlučne na úvahe veriteľa.

Aj napriek tomu, že v § 1 ods. 2 tohto nariadenia vlády je použitý pojem „Namiesto“, čo automaticky znamená alternatívne uplatnenie jedného zo spôsobov výpočtu úrokov z omeškania, predkladateľ návrhu nariadenia považoval za potrebné jednoznačnejšie vyjadriť nemožnosť kombinácie týchto dvoch spôsobov výpočtu. Výsledkom tejto snahy je ustanovenie § 1 ods. 3 nariadenia vlády, ktorý hovorí, že ak veriteľ bude požadovať úroky z omeškania v sadzbe určenej podľa odseku 1 tohto nariadenia (variabilné úroky z omeškania) použije sa tento spôsob výpočtu úrokov z omeškania počas celej doby omeškania. To znamená, že voľba jedného (fixného) vylučuje možnosť uplatnenia druhého (variabilného) režimu.⁵

Taktiež pri variabilnom režime je neprípustná voľba spomedzi sadziieb platných pre jednotlivé polročné intervaly s tým, že na určenie konečnej výšky úrokov z omeškania sa použije len tá najvyššia sadzba. Pre takýto postup veriteľa neexistuje právny základ a taktiež by sa dostal do rozporu so samotnou smernicou ako aj s jej transpozičnou úpravou. Nariadenie vlády však nevylučuje možnosť veriteľa, aby počas konania o uplatnenie práva na zaplatenie úrokov z omeškania zmenil svoj žalobný návrh v zmysle, že namiesto fixnej

⁴ Tamtiež.

⁵ Tamtiež.

sadzby bude požadovať variabilnú a naopak. Toto právo veriteľa je konzumované až meritórnym rozhodnutím súdu.⁶

Ustanovenie o úrokoch z omeškania je uvedené medzi kogentnými ustanoveniami Obchodného zákonníka čo znamená, že strany síce nie sú limitované presnou výškou (hornou, či dolnou hranicou) úrokov z omeškania, avšak nemôžu sa dohodnúť na nulových, respektíve na neprimerane nízkych úrokoch z omeškania. Takéto ustanovenie v zmluve by mohlo byť podľa ustanovenia § 39 Občianskeho zákonníka postihnuté neplatnosťou pre obchádzanie zákona, cit.: „*Neplatný je právny úkon, ktorý svojím obsahom alebo účelom odporuje zákonu alebo ho obchádza alebo sa prieči dobrým mravom.*“

Zmluvné dojednanie (alebo obchodná prax), v ktorom sa vylúči vznik nároku na úroky z omeškania alebo v ktorom sa veriteľ vzdá nároku na úroky z omeškania ešte pred porušením zmluvnej povinnosti bude považované za nekalú zmluvnú podmienku alebo nekalú obchodnú prax. Takéto dojednanie bude podľa ustanovenia § 369d ods. 3 Obchodného zákonníka neplatné.

2. Limitácia výšky úrokov z omeškania

Aj keď Obchodný zákonník výšku úrokov z omeškania výslovne neobmedzuje a ponecháva ju na slobodnú vôľu strán treba povedať, že výška úrokov z omeškania je predsa len niečím limitovaná. Do úvahy prichádzajú tri prípady limitácie výšky úrokov z omeškania, ktoré majú rôzne právne účinky:

1. V súvislosti s Občianskym zákonníkom, ako *lex generalis* k Obchodnému zákonníku, dohoda o úrokoch z omeškania nesmie byť v rozpore s dobrými mravmi. Podľa ustanovenia § 39 Občianskeho zákonníka bude takáto dohoda neplatná.

2. Dohoda o úrokoch z omeškania nesmie byť ani v rozpore so zásadami poctivého obchodného styku. V takomto prípade bude síce dohoda platne uzavretá, ale súd v dôsledku toho, že výkon práva, ktorý je v rozpore so zásadami poctivého obchodného styku, nepožíva právnu ochranu odmietne ochranu takéhto práva.

3. Posledné obmedzenie výšky úrokov z omeškania spočíva v tom, že dohoda o výške úrokov z omeškania nesmie byť v hrubom nepomere k právam a povinnostiam vyplývajúcim zo záväzkového vzťahu pre veriteľa bez toho, aby preň existoval spravodlivý dôvod. V tejto súvislosti by sa jednalo o nekalú zmluvnú podmienku.⁷

⁶ Tamtiež

⁷ OVEČKOVÁ, O. In OVEČKOVÁ, O., ŽITŇANSKÁ, L. Obchodné právo. 2. dopl. a preprac. vyd. Bratislava: IURIS LIBRI, 2013, s. 154.

Výška úrokov z omeškania je osobitne upravená aj vo vzťahu k subjektu verejného práva. Ak sa subjekt verejného práva (podľa § 261 ods. 3 a 5) dostane do pozície dlžníka s omeškáním plnenia peňažného záväzku platí preňho sprísnený režim. Sprísnený režim bude spočívať v tom, že sa tu uplatní hranica minimálnej sadzby úrokov z omeškania. Inými slovami subjekt verejného práva ktorý je v omeškání s plnením peňažného záväzku bude musieť platiť úroky z omeškania ustanovené v § 369 ods. 2 Obchodného zákonníka, to znamená, že úroky z omeškania budú minimálne vo výške stanovenej nariadením vlády. Samozrejme strany si môžu dohodnúť aj vyššiu sadzbu úrokov z omeškania.⁸

Na rozdiel od subjektu verejného práva pri ktorom platí dolná limitácia úrokov z omeškania, pri spotrebiteľ'ovi, ktorý sa dostane do omeškania so splnením peňažného záväzku platí horná hranica. Táto horná hranica výšky úrokov z omeškania sa uplatní ak sú kumulatívne splnené dve podmienky, a to, že záväzok vznikol zo spotrebiteľ'skej zmluvy a dlžníkom je spotrebiteľ'. V tomto prípade podľa ustanovenia § 369 ods. 3 Obchodného zákonníka bude platiť, že úroky z omeškania možno dohodnúť najviac do výšky stanovenej podľa predpisov občianskeho práva.

3. Úroky z omeškania a postúpenie pohľadávky

Postúpenie pohľadávky (cesia) spočíva v tom, že na základe zmluvy uzavretej medzi doterajším veriteľ'om (postupcom) a treťou osobou (postupníkom) postúpi pôvodný veriteľ' svoju pohľadávku proti dlžníkovi novému veriteľ'ovi, a to buď za odplatu, alebo bezodplatne. Postúpenie pohľadávky nemá vlastnú úpravu v Obchodnom zákonníku, preto sa úprava Občianskeho zákonníka v nevyhnutnom rozsahu použije aj na obchodné záväzky.

4. Zmluva o postúpení pohľadávky

.Na zmluvu o postúpení pohľadávky sa v prípade absencie osobitných dojednaní analogicky použijú ustanovenia o jednotlivých zmluvných typoch (ustanovenia o kúpnej zmluve v prípade odplatného postúpenia a ustanovenia o darovacej zmluve v situácii bezodplatného postúpenia pohľadávky).

Zmluva o postúpení pohľadávky musí mať písomnú formu, následkom nedodržania tohto ustanovenia bude absolútna neplatnosť právneho úkonu. Predmetom cesie môže byť v zásade akákoľvek pohľadávka v zmysle práva na plnenie voči dlžníkovi (okrem prípadov ak jej postúpenie vylučuje Občiansky zákonník – napr. § 525, § 604, § 844, alebo iný právny predpis). V súvislosti so

⁸ OVEČKOVÁ, O. In OVEČKOVÁ, O., ŽITŇANSKÁ, L. Obchodné právo. 2. dopl. a preprac. vyd. Bratislava: IURIS LIBRI, 2013, s. 155.

spĺnením podmienky určitosti právneho úkonu musí byť predmet postúpenia dostatočne vymedzený. Touto identifikáciou sa rozumie najmä identifikácia dlžníka a identifikácia predmetu plnenia (nevyžaduje sa vymedzenie konkrétnou sumou).⁹

5. Prechod úrokov z omeškania pri postúpení pohľadávky

Podľa ustanovenia § 524 ods. 2 Občianskeho zákonníka s postúpením pohľadávky prechádza aj jej príslušenstvo. Zmluvné strany teda nemajú povinnosť osobitne zadefinovať jej príslušenstvo, ktorým sú aj úroky z omeškania v súvislosti s ich nadobudnutím postupníkom. K prechodu úrokov z omeškania ako príslušenstva pohľadávky dochádza priamo ex lege. Úroky z omeškania prechádzajú v stave a rozsahu v akom sa nachádzajú v čase účinnosti postúpenia na postupníka.¹⁰ Toto ustanovenie má však dispozitívnu povahu a zmluvné strany sa môžu dohodnúť na úprave prípadne vylúčení jeho právnych účinkov. To znamená, že pohľadávka môže byť postúpená aj bez úrokov z omeškania, ktoré naďalej ostanú v dispozícii postupcu. Toto tvrdenie podporuje aj rozhodnutie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky (ďalej len NS SR“) R 34/1999, ktoré uvádza, že s postúpenou pohľadávkou prechádza na postupníka aj príslušenstvo pohľadávky. Postupca a postupník sa môžu dohodnúť i tak, že príslušenstvo pohľadávky zostáva postupcovi, vyplýva to aj z rozhodnutia NS SR v konaní pod sp. zn.: 4 Obo 147/1996, v ktorom sa uvádza, cit.: *„žiadne ustanovenie Občianskeho súdneho poriadku nebráni tomu, aby súd po tom, ako bola žaloba o zaplatenie peňažnej pohľadávky s úrokmi z omeškania vzatá späť v časti týkajúcej sa istiny, priznal žalobcovi úroky z omeškania za budúce obdobie, ak je dlžník v čase rozhodovania súdu stále v omeškaní.“*

Rovnakým smerom sa ubera aj argumentácia českých súdov, konkrétne s týmto názorom súhlasí Najvyšší súd Českej republiky rozhodnutím R 102/2010, cit.: *„Smlouvou o postoupení pohledávky lze postoupit samostatně příslušenství pohledávky (právo na úroky z prodlení), aniž by byla postoupena i samotná pohledávka.“*

6. Úroky z omeškania a ich premlčanie

Obchodný zákonník upravuje premlčanie v ustanovení § 387 a nasl. Podľa ods. 2 tohto ustanovenia sa premlčia všetky práva zo záväzkových vzťahov okrem

⁹ ŠTEVČEK, M., DULAK, A., BAJÁNKOVÁ, J., FEČÍK, M., SEDLAČKO, F., TOMAŠOVIČ, M. a kol. Občiansky zákonník II. § 451 – 880. Komentár. Praha : C.H. Beck, 2015, s. 1803.

¹⁰ ŠTEVČEK, M., DULAK, A., BAJÁNKOVÁ, J., FEČÍK, M., SEDLAČKO, F., TOMAŠOVIČ, M. a kol. Občiansky zákonník II. § 451 – 880. Komentár. Praha : C.H. Beck, 2015, s. 1807.

práva vypovedať zmluvu uzavretú na dobu neurčitú. Premlčanie sa teda vzťahuje na primárne práva tak, ako aj na práva sekundárne (ktoré vznikajú porušením primárnych povinností). Premlčacia doba začína plynúť od momentu kedy sa právo mohlo uplatniť na súde po prvý krát.

V tomto prípade je potrebné postaviť proti sebe dva inštitúty, a to inštitút úrokov z omeškania ako ochrana veriteľa a premlčanie ako ochrana dlžníka. Podľa Obchodného zákonníka možno za začiatok premlčacej doby stanoviť prvý deň omeškania dlžníka, čiže deň nasledujúci po splatnosti primárneho záväzku.

V súvislosti s úrokmi z omeškania a ich premlčaním existuje viacero názorových skupín. Medzi týmito názormi prevládajú najmä zástancovia samostatného a zástancovia nesamostatného premlčania. Obhajcovia nesamostatného premlčania tvrdia, že úroky z omeškania nie sú samostatnými právami a premlčujú sa spoločne s hlavnou pohľadávkou. Naopak zástancovia samostatného premlčania zastávajú názor, že úroky z omeškania sa premlčujú samostatne. Táto skupina je prevládajúca, no aj v nej môžeme nájsť niekoľko názorových skupín.

Obhajcovia závislého premlčania tvrdia, že úrokom z omeškania plynie samostatné premlčacia doba (premlčujú sa samostatne). K premlčaniu úrokov z omeškania môže dôjsť aj skôr ako k premlčaniu hlavnej pohľadávky, no premlčia sa najneskôr spoločne s hlavnou pohľadávkou. Toto tvrdenie sa dostáva do kolízie so zástancami závislého premlčania, ktorí tvrdia, že premlčaním hlavnej pohľadávky sa nemusia automaticky premlčať aj úroky z omeškania.¹¹

Ďalšou spornou otázkou je, či právo na úrok z omeškania tvorí jediné právo (ktoré podlieha premlčaniu ako celok) alebo je to súhrn práv na zaplatenie jednotlivých splátok denne vznikajúcich sekundárnych práv, ktoré sa premlčia samostatne. Ak by sme vychádzali z názoru samostatného premlčania s tým, že je nezávislé na premlčaní hlavnej pohľadávky a úroky z omeškania by sme vnímali ako právo na zaplatenie jednotlivých splátok vznikne nám len veľmi ťažko riešiteľná situácia pretože premlčaním právo nezaniká, právo naďalej existuje (zaniká „len“ nárok, čo znamená, že právo nemôže byť veriteľ'ovi priznané v súdnom konaní).¹² Teda zánikom nároku sa nič nemení na tom, že dlžník je naďalej v omeškaní, omeškanie trvá dovtedy, kým dlžník nesplní svoj záväzok alebo nezanikne iným spôsobom. A pokiaľ trvá omeškanie dlžníka, veriteľ' má právo požadovať úroky z omeškania. Týmto spôsobom by sme ale

¹¹ ŠŤEVČEK, M. a K. GRAUSOVÁ. Premlčanie úrokov z omeškania. Bulletin slovenskej advokácie. 2010, roč. 16 č. 12, s. 15.

¹² Dostupné na internete: <http://sei.iuridica.truni.sk/archive/2016/01/SEI-2016-01-Studies-Hlobikova-Daniela.pdf>

došli k záveru, že právo požadovať úroky z omeškania trvá prakticky neobmedzenú dobu (aj v čase keď je pohľadávka premlčaná), až pokiaľ nedôjde k splneniu záväzku alebo záväzok inak nezanikne, čo nepovažujeme za správne. Inými slovami, došlo by k vzniku tzv. nepremlčateľných práv.

Autori Števček a Gausová došli k názoru, že úroky z omeškania sa premlčia samostatne, a to vždy vo vzťahu k samostatnej dennej splátke a zároveň nezávisle od istiny, ale k vzniku tzv. nepremlčateľných práv popísaných vyššie nedôjde. Dôvodom, že k vzniku tzv. nepremlčateľného práva nedôjde je, že právo na úrok z omeškania vzniká denne podľa aktuálneho stavu hlavného záväzku, teda je priamo závislé od záväzku k momentu jeho vzniku.¹³

Ak premlčacia doba k hlavnej pohľadávke už uplynula, dlžník disponuje právom na uplatnenie námietky premlčania ako vo vzťahu k hlavnej pohľadávke, tak aj k úrokom z omeškania, ktoré vznikli po premlčacej dobe istiny. To znamená, že aj po uplynutí premlčacej doby istiny by mal veriteľ možnosť vymáhať úroky z omeškania, ktoré vznikli počas plynutia premlčacej doby istiny a ktorým neuplynula ich vlastná premlčacia doba.

Uvedené tvrdenia podporuje aj právny názor NS SR v konaní vedenom pod sp. zn.: **2 Obdo 36/2010**, cit.: *„Dovolací súd zhodne s názorom odvolacieho súdu zastáva názor, že právo na úrok z omeškania je právom, ktoré sa premlčuje za každý deň samostatne, pričom nemusí byť uplatnené za celé obdobie omeškania.“*

S týmto názorom sa stotožňujeme, nakoľko ide o kompromisné riešenie medzi ochranou veriteľa (inštitút úrokov z omeškania) na jednej strane a ochranou dlžníka (inštitút premlčania) na strane druhej, aj keď je potrebné povedať, že predmetnú právnu úpravu nepovažujeme za dostatočnú. Celá problematika premlčania úrokov z omeškania zákonodarca ponecháva na aplikačnú prax súdov (a výklad právnych odborníkov), ktoré často z dôvodu nezadefinovania jednoznačných zákonných pravidiel nerozhodujú v rovnakej veci rovnako, čo ma za následok zbytočné podávanie opravných prostriedkov a vzniku právnej neistoty.

Záver

Postúpením pohľadávky dochádza k prevodu práv na osobu, ktorá je oprávnená s touto pohľadávkou ďalej disponovať. Aj napriek tomu, že Obchodný zákonník osobitne inštitút postúpenia pohľadávky neupravuje (úprava sa na-

¹³ ŠTEVČEK, M. a K. GRAUSOVÁ. Premlčanie úrokov z omeškania. Bulletin slovenskej advokácie. 2010, roč. 16 č. 12, s. 20 ISSN 1335-1079

chádza len v Občianskom zákonníku) považujeme túto právnu úpravu za dostatočnú. V súvislosti s úrokmi s omeškania a premlčaním sa stotožňujeme s tvrdeniami, že úroky z omeškania vznikajú za každý deň samostatne a premlčujú sa taktiež samostatne, teda nezávisle na premlčaní hlavnej pohľadávky. So zreteľom na to, že v súčasnej právnej úprave absentuje ustanovenie jednoznačných pravidiel premlčania úrokov z omeškania, a výklad súdov, ktorý je v tejto oblasti niekedy rozdielny navrhujeme, aby bola táto problematika zo strany zákonodarcu prepracovaná. Uvedené bude mať pozitívny vplyv na posilnenie právnej istoty vo vznikajúcich právnych vzťahoch, ktorá má byť prioritou každej právnej normy.

Zmluvná pokuta vo vzťahu k iným právnym inštitútom (úrok z omeškania, odstupné)

Ondrej Katuščák

1. Vymedzenie pojmu zmluvná pokuta

Zmluvná pokuta je jedným z najčastejšie využívaných zabezpečovacích právnych inštitútov v záväzkových vzťahoch. História zmluvnej pokuty sa začala písať už v starovekom Ríme, kedy tento zabezpečovací inštitút predstavoval pomerne jednoduchú zábezpeku, ktorou dlžník utrpel ujmu na jeho majetku. Efektivita využitia tohto inštitútu je tak vysoká, že kontrahenti tento inštitút v dnešnej dobe využívajú čoraz častejšie, aby boli schopní zabezpečiť svoje záväzky. Z právneho hľadiska pod pojmom zmluvná pokuta, môžeme zmluvnú pokutu nazývať aj paušalizovanú náhradu škody, ktorej sa môže oprávnený domáhať v prípade porušenia zmluvnej povinnosti druhou stranou. Hlavným výberom zmluvnej pokuty je práve to, že oprávnený nemá povinnosť preukázať vznik a výšku škody tak, ako v prípade klasickej náhrady škody, teda k škode nemusí nakoniec vôbec dôjsť. Zásadným je len porušenie zmluvnej povinnosti ako takej. samotnej právnej úpravy zmluvnej pokuty, nachádzame ju v dvoch súkromnoprávných kódexoch, a to v zákone č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník (ďalej tiež ako „OZ“) a v zákone č. 513/1991 Zb. Obchodný zákonník (ďalej tiež ako „ObchZ“) v platnom znení. V Občianskom zákonníku je tento inštitút upravený v § 544 - § 545a a pre obchodné vzťahy je doplnenie § 300 - § 302 ObchZ.

Čo sa týka formy dojednanja zmluvnej pokuty, vyžaduje sa vždy písomná forma, ktorá sa najčastejšie nachádza pri dojednaniach o zabezpečovacích inštitútoch alebo pri ustanoveniach týkajúcich sa náhrady škody. Dôležité spomenúť pri zmluvnej pokute je tak isto to, že Obchodný zákonník len parciálne dopĺňa ustanovenia Občianskeho zákonníka, to znamená, že predovšetkým úprava obsiahnutá v Obchodnom zákonníku sa použije na obchodnoprávne vzťahy, no na ďalšiu problematiku sa v prípade absencie úpravy v Obchodnom zákonníku použije úprava obsiahnutá v Občianskom zákonníku. Nemenej dôležité je v tomto prípade aj jedno z prvotných ustanovení Obchodného zákonníka t. j. §1 ods. 2. Toto ustanovenie Obchodného zákonníka je zásadné pre použitie právnej úpravy zmluvnej pokuty obsiahnutej v Občianskom zákonníku. Okrem iného, v písomnom dojednaní zmluvnej pokuty musí byť tak isto uvedená jej výška alebo určený spôsob jej určenia. Dohoda o zmluvnej pokute, môže existovať tak vo forme dodatku, k predmetnej zmluve, no v praxi je stranami zapracovaná už v konkrétnej zmluve. S inštitútom zmluvnej pokuty sú

spojené aj tzv. interpretačné problémy. Judikatúra súdov sa však pomaly začala v tomto smere zjednocovať a dospela k názoru, že ak je zmluvná pokuta dostatočne klasifikovaná a sú dodržané zákonné podmienky ako materiálne, tak formálne, zmluvná pokuta sa nemusí jednoznačne označovať len týmto legálnym pojmom, resp. v prípade, ak by sa ustanovenie, ktoré by napĺňalo znaky zmluvnej pokuty, nazývalo zmluvná sankcia, súd by to stále klasifikoval ako zmluvnú pokutu.¹ Ak sa dostaneme k samotnému porušeniu povinnosti, zaplatením zmluvnej pokuty za porušenie predmetnej zmluvnej povinnosti ešte nedochádza k zániku takejto povinnosti². Jednotlivé strany kontraktu však môžu výslovne dohodnúť, že zaplatením zmluvnej pokuty dôjde k zániku samotnej povinnosti.

V praxi však k takémuto dojednaniu nie vždy dôjde, nakoľko zmluvná pokuta je málokedy postačujúca nato, aby nahradila samotný záväzok. Jej funkcia je v prvom rade prevenčná a to v zmysle motivovania dlžníka, pred hrozbou zaplatenia zmluvnej pokuty v prípade nesplnenia primárnej povinnosti. Ďalšou podstatnou funkciou je funkcia reparačná, ktorá má za následok pomôcť veriteľ'ovi v odškodnení, nakoľko ako sme vyššie spomenuli, veriteľ' nemusí preukazovať vznik škody ani jej výšku. Ako poslednú penalizačnú funkciu, ktorá predstavuje v zmluvnej pokute určitý druh penalizácie, resp. finančného trestu pre dlžníka. Na ešte bližšie upresnenie tohto inštitútu nesmieme zabúdať na jeho akcesorickú a obligačnú povahu. Akcesorická povaha predstavuje vzťah zmluvnej pokuty, ktorá musí byť naviazaná na porušenie určitej primárnej povinnosti, čo bude mať za následok zaplatenie zmluvnej pokuty a tzv. obligačná povaha predstavuje účinky dojednania zmluvnej pokuty medzi zmluvnými stranami a to dohodou oboch strán. Zmluvná pokuta teda nikdy nevznikne bez súhlasu oboch strán, preto by si zmluvné strany vždy mali vopred zväžiť všetky riziká a oboznámiť sa s týmto inštitútom vopred pred podpísaním už konkrétneho kontraktu.³

2. Vymedzenie pojmu odstupné

Odstupné na rozdiel od zmluvnej pokuty, je inštitútom, ktorý predstavuje spôsob zániku záväzkového vzťahu medzi zmluvnými stranami. Ak pristúpime k odstupnému, ako možnosti ukončiť zmluvný vzťah je dobré poznamenať, že inštitút sa spravuje ustanoveniami Obchodného zákonníka. Občiansky zákonník odstupné ako spôsob zániku záväzku nepozná. To ale neznamená, že

¹ Pozri Rozhodnutie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn. 5 Obdo/36/2009.

² Pozri Rozsudok Krajského súdu Nitra z 3. 2. 2010, sp. zn. 5Co/16/2010.

³ OVEČKOVÁ, O.: Zmluvná pokuta, IURA EDITION, 2011, s. 44.

možnosť dohodnúť si odstupné v prípade vzťahov, ktoré nespádajú pod Obchodnoprávnu úpravu neexistuje, ale naopak má to aj zákonnú podporu v § 497 Občianskeho zákonníka, a to v podobe určitej majetkovej sankcie spojenej s odstúpením od zmluvy. Právna úprava tohto inštitútu je upravená v § 355 Obchodného zákonníka a primerane sa aplikuje ustanovenie § 355 ods. 1 ObchZ.

Norma obsiahnutá v § 355 ods. 1 ObchZ nemá kogentnú povahu⁴, preto je tu prípustná dispozitívnosť. Ak sa dostaneme v skúmaní zakotvenia odstupného v súkromnoprávných kódexoch ďalej, je tu jasná otázka ku vzťahu medzi úpravami odstupného v Občianskom zákonníku a v Obchodnom zákonníku. Logickou otázkou je, či ide o vzťah *lex generalis* ku *lex specialis*. A to konkrétne či § 497 Občianskeho zákonníka sa dá použiť v obchodnoprávných vzťahoch. Podľa názoru mnohých autorov⁵ je použitie § 497 Občianskeho zákonníka v obchodnoprávných vzťahoch neprípustné, nakoľko úprava odstúpenia od zmluvy je v oboch kódexoch koncipovaná osobitne. Zásadným rozdielom je, že v obchodných vzťahoch nie je odstupné viazané na odstúpenie od zmluvy, no v prípade občianskoprávných vzťahoch je tento inštitút úzko prepojený s odstúpením od samotného kontraktu. Rovnako pri oboch je odstupné vylúčené v prípade, ak zmluvná strana splnila alebo prijala aspoň sčasti plnenie na základe kontraktu. K následkom, ktoré nastanú zaplatením odstupného je nepochybne zrušenie zmluvy *ex tunc*, teda zániku záväzkového vzťahu od svojho počiatku, čo predstavuje výnimku v rámci Obchodného zákonníka, kde účinky odstúpenia od zmluvy nastávajú *ex nunc*.⁶

3. Súbeh zmluvnej pokuty a odstupného

Aplikačná prax dlhodobo neriešila otázky týkajúce sa súbehu zmluvnej pokuty s odstupným, no v posledných rokoch začína tento zdanlivo malý problém riešiť aj judikatúra Najvyššieho súdu ako českého tak aj slovenského. Zdanlivo malý problém, tento výraz bol použitý preto, lebo, ako vieme z textu vyššie, tieto inštitúty sa navzájom líšia v otázke práva a povinnosti ako takej. Ako sme si už bližšie povedali, tak aj odstupné, aj zmluvná pokuta v kontrakte vzniká

⁴ § 263 ObchZ a contrario.

⁵ Bližšie pozri odborný článok dostupný na <http://www.epi.sk/odborny-clanok/Odstupne-ako-sposob-zaniku-obchodno-zavazkoveho-vztahu.htm>

⁶ Dostupné online <http://www.epi.sk/odborny-clanok/Odstupne-ako-sposob-zaniku-obchodno-zavazkoveho-vztahu.htm>

dohodou strán, no ich aplikovanie je odlišné. Zatiaľ čo zmluvná pokuta prichádza do úvahy v prípade porušenia primárnej povinnosti, teda ak jedna zo zmluvných strán, zväčša dlžník porušil primárnu povinnosť, vzniká mu povinnosť túto zmluvnú pokutu zaplatiť. V prípade odstúpeného sa do popredia dostáva právo jednej zo zmluvných strán požadovať vopred dohodnuté odstúpené od druhej zmluvnej strany, ktorá sa rozhodla od zmluvy odstúpiť. Obvyklým ustanovením v obchodných zmluvách je aj zakotvenie povinnosti zaplatiť odstúpené v prípade odstúpenia od zmluvy, t. j., ak k odstúpeniu od zmluvy dôjde v dôsledku závažného alebo opakovaného porušovania povinností zmluvnej strany. Táto povinnosť je pritom stanovená pre tú zmluvnú stranu, ktorá odstúpenie od zmluvy druhou stranou (oprávnenou na odstúpenie od zmluvy) svojím konaním spôsobila

Týmto vzniká otázka, či dané dojednanie je stále dojednaním odstúpeného podľa § 355 Obchodného zákonníka alebo nie. Podľa môjho názoru jednoznačne ide pri takomto dojednaní o povinnosť zmluvnej strany zaplatiť odstúpené a nie jej právo, teda ak sa jej konaním porušila určitá povinnosť. Preto nemôžeme v tomto prípade hovoriť o odstúpenom, ale o zmluvnej pokute podľa § 300 a nasl. Obchodného zákonníka. Tak isto je potrebné spomenúť, že nie je možné naviazať inštitút zmluvnej pokuty na výkon odstúpenia od zmluvy nakoľko odstúpenie od zmluvy predstavuje výkon práva a nie povinnosť. Takáto právna klasifikácia má závažné dôsledky na posudzovanie celého zmluvného vzťahu. Toto tvrdenie je tak isto uvedené v rozhodnutí Krajského súdu v Žiline sp. zn. 20 Cob 419/2005⁷, ktorý uviedol nasledovne: „s odkazom na toto ustanovenie uviedol, že dojednanie o zmluvnej pokute je viazané na porušenie zmluvnej povinnosti jedným z účastníkov. Tento dôvod označil za nosný, a preto za potrebné považoval ujasniť, ktorú zmluvnú povinnosť mal žalovaný porušiť. Konštatoval, že odstúpenie od zmluvy je vymedzené v právnej úprave v obdivoch právnych úpravách ako jeden zo spôsobov zániku záväzku a že odstúpenie od zmluvy, nie je porušením zmluvnej povinnosti, ale výkonom práva, ktoré vyplýva buď zo zákona, alebo zo zmluvy.“

4. Úrok z omeškania

Pri úroku z omeškania tak ako pri zmluvnej pokute právnu úpravu upravujú oba súkromnoprávne kódexy. Úrok z omeškania je jednak upravený v Občianskom zákonníku, a to v §517 ods. 2 a v Obchodnom zákonníku v § 369. V prípade Občianskeho zákonníka je veriteľ oprávnený požadovať úroky z omeš-

⁷ Pozri rozhodnutie NSSR 4 Obdo 3/2007.

kania vtedy, ak sa dlžník ocitne so svojim peňažným plnením v omeškaní. Jednou z dôležitých poznámok je, že úrok z omeškania sa viaže len na porušenie peňažnej povinnosti. Právo na úroky z omeškania nie je podmienené existenciou dohody o zmluvných úrokoch, naopak je možné ich požadovať aj v prípade, že neboli vopred dohodnuté. Dlžník je tieto úroky povinný platiť od prvého dňa, kedy ho o to požiadal veriteľ. V prípade Obchodnoprávnej úpravy, úroky z omeškania prináležia veriteľovi v podobe sankčnej platby za porušenie povinnosti dlžníkom, ktorý je povinný ich uhradiť v dôsledku porušenia povinnosti riadne a včas splatiť svoj peňažný záväzok. Úroky z omeškania sú tzv. dennou náhradou škody v prípade straty možnosti disponovania s dlžnou čiastkou. Nárok na úrok z omeškania vzniká veriteľovi bez ohľadu na to, či bolo alebo nebolo oneskorenie spôsobené dlžníkom. Teda z vyššie uvedeného môžeme dospieť k nasledovnému záveru, a to, že v prípade občianskoprávných vzťahov povinnosť dlžníka platiť úrok z omeškania vznikne až vtedy, ak ho o to veriteľ výslovne požiada a naopak v prípade obchodnoprávných vzťahov je táto povinnosť priamo zakotvená v Obchodnom zákonníku, kedy v prípade, že dlžník je v omeškaní, vzniká veriteľovi právo požadovať z nezaplatennej sumy úroky z omeškania a to bez potreby osobitného upozornenia.⁸

Ďalším podstatným rozdielom tohto inštitútu je rozdiel medzi úrokom, ktorý predstavuje cenu peňazí, ktorú je povinný uhradiť ten, kto si peniaze požičal a ako taký nie je sankciou. Na rozdiel od úroku, úrok z omeškania má sankčný charakter, resp. je trestom za to, že jedna strana čerpá bez povolenia veriteľa vynútený úver na úkor veriteľa. Vznik nároku na úrok z omeškania je napojený na omeškanie dlžníka s plnením peňažného záväzku. Z tohto možno usudzovať, že omeškanie dlžníka je základnou esenciou v prípade uplatňovania úroku z omeškania t. j. porušenie plnenia peňažnej povinnosti riadne a včas.

5. Súbeh úroku z omeškania so zmluvnou pokutou

V súvislosti s danou problematikou úroku z omeškania a zmluvnej pokuty často dochádza k aplikácii oboch inštitútov v jednom právnom vzťahu resp. zmluve. Uplatnenie oboch inštitútov veriteľom môže viesť k neprimeranému finančnému postihu pre dlžníka, ak máme na zreteli porušenie peňažnej povinnosti, a zároveň porušenie primárnej povinnosti, na ktorú je naviazaná zmluvná pokuta. Táto situácia vzniká z dôvodu, že zákon nevyklučuje, aby zmluvné strany mohli uzavrieť dohodu o zmluvnej pokute v prípade omeškania so zaplatením peňažného záväzku.

⁸ Pozri bližšie § 369 ods. 1 ObchZ.

Aplikačná prax v tomto probléme nebola dlhodobo jednotná, až do doby, kým judikatúra súdov nejudikovala prvotný postoj. Jedným z takýchto judikátov je aj rozhodnutie Najvyššieho súdu Českej republiky sp. zn. 29 Cdo 969/99, v ktorom súd posudzoval platnosť dojednania zmluvnej pokuty a úroku z omeškania pre prípad omeškania so zaplatením peňažného záväzku. Súd v tomto konaní dospel k záveru, že zákon takéto dojednanie nijako nelimituje. Dohodnutie rozsahu zmluvnej pokuty či spôsobu jej určenia je vecou dohody účastníkov, preto možno dojednať zmluvnú pokutu percentuálne za každý deň či mesiac alebo rok omeškania – teda rovnakým spôsobom ako v prípade úrokov z omeškania. V odôvodnení tohto rozhodnutia sa konštatuje, že Občiansky zákonník ani Obchodný zákonník neobsahuje žiadnu právnu úpravu súbehu týchto majetkových sankcií, pričom ide o dva rôzne právne inštitúty (zmluvná pokuta je zabezpečovacím prostriedkom a úrok z omeškania zákonným dôsledkom omeškania). Z uvedeného vyplýva, že ak si účastníci záväzkového vzťahu pre prípad omeškania so splnením peňažného záväzku dohodnú zmluvnú pokutu, dlžník je povinný v prípade omeškania so splnením uvedeného záväzku zaplatiť veriteľ'ovi dohodnutú zmluvnú pokutu a okrem toho úrok z omeškania v zmysle ust. § 517 ods. 2 Občianskeho zákonníka, resp. v obchodnoprávných vzťahoch v zmysle ust. § 369 Obchodného zákonníka. Porušenie tej istej povinnosti je sankcionované dvakrát.

Na toto rozhodnutie nadviazal aj Najvyšší súd Slovenskej republiky sp. zn. 5 Obdo/36/2009, ktorý sledoval názor Najvyššieho súdu Českej republiky a to, že súbeh zmluvnej pokuty a úroku z omeškania je prípustný, len celá skutková podstata bola v tomto rozhodnutí ešte o čosi komplikovanejšia a to v tom zmysle, že úrok z omeškania nebol z primárnej porušenej peňažnej povinnosti, ale z nezaplatenia zmluvnej pokuty ako takej. Slovenský súd znova len potvrdil, že zákony zatiaľ nijako neupravujú súbeh týchto inštitútov a je to len na vôli zmluvných strán, či si tieto inštitúty dohodnú, resp. pri úroku z omeškania je to automaticky povinnosť, teda či si zmluvnú pokutu dohodnú, alebo nie.

Na záver

Na záver tohto príspevku by som poukázal rád na to, že je veľmi dôležité, aby si strana, ktorá sa zaväzuje k splneniu určitej povinnosti, dobre zvážila svoje budúce možnosti, nakoľko v dnešnej dobe neexistuje žiadna limitácia súbehu zmluvnej pokuty a úroku z omeškania. Jedinou možnosťou je moderačné právo v prípade zmluvnej pokuty, čím neprímerane vysokú zmluvnú pokutu môže súd znížiť, no v konečnom dôsledku ju aj tak bude musieť dlžník zaplatiť. V prípade, že sa jedná o peňažné plnenie, môže to mať spolu s úrokmi z omeš-

kania fatálne následky na majetkovej základni dlžníka. Iná situácia je pri odstúpenom, kedy by zmluvné strany mali mať na zreteli, že odstúpenie od zmluvy je výkon práva, pričom zaplatenie zmluvnej pokuty je povinnosť, ktorá vznikla v dôsledku nesplnenia primárnej povinnosti. Preto sa tak isto súbeh týchto dvoch inštitútov nevylučuje, no naopak je veľmi často používaný, ale zle koncipovaný. Nakoniec je len moja úvaha, kedy ak zmluvné strany budú správne menovať jednotlivé inštitúty a prikladať im aj správne právne účinky, určite nedôjde k takým záverom, aké sme si priblížili v jednotlivých rozhodnutiach súdov vyššie.

Zmluvná pokuta vo vzťahu k náhrade škody

Martin Mižik

1. Čo je zmluvná pokuta?

Zmluvná pokuta, označovaná tiež ako "konvenčná pokuta", je "dohodou zmluvných strán určené plnenie, ktoré nastupuje v prípade porušenia zabezpečenej povinnosti zo strany povinného."¹ Z uznesenia Najvyššieho súdu SR vyplýva aj iná charakteristika zmluvnej pokuty a to: "Zmluvná pokuta je dohodnutá peňažná suma, ktorú je dlžník povinný zaplatiť veriteľ'ovi v prípade, že nesplní svoju zmluvnú povinnosť, ku ktorej sa zaviazal, a to bez ohľadu na to, či porušením povinnosti vznikla veriteľ'ovi škoda".² Z uvedených definícií zmluvnej pokuty vyplývajú tieto charakteristické znaky zmluvnej pokuty:

- a) vzniká len na základe konsenzuálneho právneho úkonu (dohody),
- b) záväzok má akcesorický charakter,
- c) hlavný je zabezpečovací význam zmluvnej pokuty,
- d) zmluvná pokuta plní aj sankčný charakter³

Svojou podstatou teda plní najmä funkciu zabezpečovaciu a sankčnú, ale zároveň plní aj funkciu preventívnu (preventívne pôsobenie na zmluvné strany, aby dodržiavali zmluvné povinnosti). Napriek dvojakej povahe zmluvnej pokuty sa v súčasnej právnej teórii zaraďuje medzi zabezpečovacie právne inštitúty (nie sankčné ako napríklad v ruskej právnej úprave). Zároveň, viacerí autori označujú práve zmluvnú pokutu ako "najčastejšie využívaný a aplikovaný zabezpečovací inštitút v aplikačnej praxi"⁴ alebo ako "najpoužívanejšiu formu sankcionovania porušenia zmluvných povinností."⁵

Zmluvná pokuta je upravená v ustanoveniach § 544 a § 545 zákona č. 40/1964 zb. Občiansky zákonník v znení neskorších predpisov (ďalej len „Občiansky zákonník“ alebo „OZ“) a tiež v ustanoveniach § 300 až § 302 zákona č. 513/1991 zb. Obchodný zákonník v znení neskorších predpisov (ďalej len Obchodný zá-

¹ Mamojka, M. *Zmluvné umenie v obchodnom práve*. Bratislava: Wolters Kluwer, 2014, s. 84.

² Uznesenia Najvyššieho súdu SR z 28. októbra 2009, sp. zn. 2 M Obdo/3/2009.

³ Ovečková, O. In Ovečková, O. a kol. *Obchodný zákonník. Veľký komentár*. zv. II. Bratislava: Wolters Kluwer, 2017, s. 189-190.

⁴ Treščáková, D. *Zodpovednosť za porušenie záväzkov v obchodnom práve: vedecká monografia*. 1 vydanie. Praha: Leges, 2014, s. 138

⁵ Ovečková, O. In Ovečková, O. a kol. *Obchodný zákonník. Veľký komentár*. Bratislava: Wolters Kluwer, 2017, s. 187

konník alebo ObZ). Pre potreby obchodnoprávných vzťahov budeme teda vychádzať z úpravy obsiahnutej v Obchodnom zákonníku, pričom subsidiárne platí aj úprava občianskoprávna.

Inštitút zmluvnej pokuty ostáva zásadne rovnaký, len s niektorými odlišnosťami. Treba spomenúť najmä osobitosti týkajúce sa zodpovednostného princípu, pričom v občianskoprávných vzťahoch sa uplatňuje princíp zodpovednosti za zavinenie. Tento princíp zodpovednosti za zavinenie je zakotvený v ustanovení § 544 ods. 3 občianskeho zákonníka *“ak z dohody nevyplýva niečo iné, nie je dlžník povinný zmluvnú pokutu zaplatiť, ak porušenie povinnosti nezavinil.”* Oproti tomu obchodný zákonník zakotvuje tzv. *absolútnu zodpovednosť* v zmysle ustanovenia § 300 obchodného zákonníka, podľa ktorého *“okolnosti vylučujúce zodpovednosť uvedené v ustanovení § 374 Obchodného zákonníka nemajú vplyv na povinnosť dlžníka platiť zmluvnú pokutu.”*⁶

2. Dohoda o zmluvnej pokute

Považujem za dôležité upozorniť na skutočnosť, že pojmy *zmluvná pokuta* a *dohoda o zmluvnej pokute* nie sú totožnými pojmami. V prvom prípade pôjde o inštitút občianskeho práva (so špecifikami uplatňovaný aj v obchodnom práve), ktorý je vymedzený zákonom,⁷ no v druhom prípade pôjde o dojednanie, resp. dohodu zmluvných strán pričom tento typ dohody nie je výslovne upravený. Občiansky zákonník v časti záväzkového práva a ani Obchodný zákonník v osobitných ustanoveniach o niektorých záväzkových vzťahoch neupravujú dohodu o zmluvnej pokute ako osobitný typ zmluvy. No aj napriek tejto skutočnosti ustanovenie § 544 ods. 2 OZ upravuje náležitosti dojednania dohody o zmluvnej pokute. Tieto náležitosti by sme mohli rozdeliť na *formálne* a *obsahové*.

2.1. Formálne náležitosti

Ustanovenie § 544 ods. 2 Občianskeho zákonníka výslovne predpokladá **písomnú formu** dojednania o zmluvnej pokute. Túto skutočnosť potvrdila aj judikatúra Najvyššieho súdu SR: *“Dohoda o zmluvnej pokute musí mať obligatórne písomnú formu”*.⁸ Nedodržanie písomnej formy spôsobuje neplatnosť

⁶ Treščáková, D. *Zodpovednosť za porušenie záväzkov v obchodnom práve: vedecká monografia*. 1 vydanie. Praha: Leges, 2014, s. 144-145

⁷ ustanovenie § 544 ods. 1 OZ *“Ak strany dojednávajú pre prípad porušenia zmluvnej povinnosti zmluvnú pokutu, je účastník, ktorý túto povinnosť poruší, zaviazaný pokutu zaplatiť, aj keď oprávnenému účastníkovi porušením povinnosti nevznikne škoda”*

⁸ Rozsudok Najvyššieho súdu SR z 30. Septembra 2008, sp. zn. 2 Cdo 172/2007.

právneho úkonu. Dokonca ide o prípad, keď podľa § 40 ods. 1 OZ, dohoda nebola urobená vo forme, ktorú vyžaduje zákon. Nedodržanie zákonom stanovenej písomnej formy ma za následok absolútnu neplatnosť právneho úkonu a teda sa na právny úkon hľadí, ako keby nebol urobený a súd na absolútnu neplatnosť prihliada z úradnej povinnosti (*ex offio*).⁹ V zásade ide o jedinú formálnu náležitosť dohody o zmluvnej pokute, ktorej nedodržanie spôsobuje neplatnosť právneho úkonu.

2.2. Obsahové náležitosti

V prípade obsahových náležitostí dohody o zmluvnej pokute budeme hovoriť o *určení povinnosti zabezpečenej zmluvnou pokutou a určení výšky pokuty alebo spôsobu jej určenia*. Nakoľko je táto problematika značne obšírna a existuje množstvo judikatúry, ktorá s ňou súvisí, tak sa jej budeme venovať len striedmo.

Najprv sa pozrieme na *určenie výšky zmluvnej pokuty resp. spôsobu jej určenia*. Táto podmienka platnosti dojednania o zmluvnej pokute je obsiahnutá priamo v texte zákona,¹⁰ a vzhľadom na kogentnú povahu tohto ustanovenia nedodržanie tejto podmienky spôsobuje neplatnosť právneho úkonu. Na druhej strane, aj napriek kogentnosti tohto ustanovenia, zákonodarca ponecháva pomerne širokú škálu úpravy výšky zmluvnej pokuty ako aj spôsobu jej určenia na dohode zmluvných strán.¹¹ Vyplýva to aj z rozsudku Najvyššieho súdu SR, ktorý uvedenie výšky pokuty alebo spôsob jej určenia nazýva *nevyhnutnou náležitosťou* dohody o zmluvnej pokute. Zároveň však dodáva: "*Výška zmluvnej pokuty nie je v Občianskom zákonníku upravená a neustanovuje sa tu ani spôsob jej určenia. Dojednanie jej výšky či spôsobu určenia je teda vecou dohody účastníkov.*"¹²

Druhou obsahovou náležitosťou dojednania o zmluvnej pokute je *určenie povinností zabezpečenej zmluvnou pokutou*. Táto podmienka platnosti dohody o zmluvnej pokute vyplýva priamo z akcesorického charakteru zmluvnej pokuty. Povinnosť zabezpečená zmluvnou pokutou je hlavným záväzkom, bez

⁹ Ovečková, O. In Ovečková, O. a kol. Obchodný zákonník. Veľký komentár. Bratislava: Wolters Kluwer, 2017, s. 190.

¹⁰ ustanovenie § 544 ods. 2 OZ "...a v dojednaní musí byť určená výška pokuty alebo spôsob jej určenia."

¹¹ Ovečková, O. In Ovečková, O. a kol. Obchodný zákonník. Veľký komentár. Bratislava: Wolters Kluwer, 2017, s. 192.

¹² rozsudok Najvyššieho súdu SR z 30. Septembra 2008, sp. zn. 2 Cdo 172/2007

ktorého by zmluvná pokuta stratila svoj význam.¹³ Najvyšší súd SR ako aj Najvyšší súd ČR ponúka množstvo judikatúry pokiaľ ide o určenie povinnosti zabezpečenej zmluvnou pokutou. V zásade ale môžeme povedať, že strany môžu zmluvnou pokutou zabezpečiť akúkoľvek povinnosť, ktorá je spôsobilá byť predmetom porušenia a iba v niektorých prípadoch ObZ (§ 408a ods.7) uvádza okruh povinností, ktoré nie je možné takto zabezpečiť. Treba ešte dodať, že dostatočnosť určenia a zrozumiteľnosť vyjadrenia povinnosti, ktorá má byť zabezpečená, sú podmienkami platnosti dojednaní.¹⁴

2.3. Moderačné právo súdu

Moderačné právo súdu je zakotvené v ustanoveniach § 301 Obchodného zákonníka a v ustanoveniach § 545a Občianskeho zákonníka. Avšak pred novelou Občianskeho zákonníka (zákonom č. 568/2007 Z.z.) bola zákonná úprava moderačného práva súdu obsiahnutá iba v ObZ a teda sa uplatňovala iba v obchodnoprávných vzťahoch.¹⁵

Moderačné právo súdu predstavuje oprávnenie súdu neprimerane vysokú zmluvnú pokutu znížiť s prihliadnutím na hodnotu a význam zabezpečovanej povinnosti. Pre uplatnenie tohto práva je potrebné, aby bola platne dojednaná dohoda o zmluvnej pokute a aby vznikol nárok na zaplatenie zmluvnej pokuty. Súd teda môže na návrh účastníkov konania zasiahnuť do ich zmluvných vzťahov a upraviť ich. Účelom takéhoto ustanovenia je jednak *“odstrániť tvrdosť zákona”* a za druhé, *“zabrániť celkom neadekvátnym majetkovým dôsledkom”* (neprimerane vysoká zmluvná pokuta by mohla mať za následok nepomerú výhodu vo vzťahu k majetkovej ujme, ktorá vznikla na strane oprávneného a pod.).¹⁶

Okrem oprávnenia súdu na zníženie neprimerane vysokej zmluvnej pokuty však súd iné oprávnenia nemá. To znamená, že súd nemôže nízko dojednanú zmluvnú pokutu zvýšiť, a to ani v prípade, ak by skutočne vzniknutá škoda presahovala výšku zmluvnej pokuty. Taktiež by som chcel zvýrazniť, že súd o znížení neprimerane vysokej zmluvnej pokuty bude rozhodovať **iba na návrh**

¹³ Ovečková, O. In Ovečková, O. a kol. Obchodný zákonník. Veľký komentár. Bratislava: Wolters Kluwer, 2017, s. 189.

¹⁴ Ovečková, O. In Ovečková, O. a kol. Obchodný zákonník. Veľký komentár. Bratislava: Wolters Kluwer, 2017, s. 193

¹⁵ Treščáková, D. Zodpovednosť za porušenie záväzkov v obchodnom práve: vedecká monografia. 1 vydanie. Praha: Leges, 2014, s. 145

¹⁶ Ovečková, O. In Ovečková, O. a kol. Obchodný zákonník. Veľký komentár. Bratislava: Wolters Kluwer, 2017, s. 202

účastníkov konania (teda nie *ex offo*). V súčasnosti je možné, aby o znížení neprimerane vysokej zmluvnej pokuty rozhodoval aj rozhodcovský súd na základe platne dojednanej rozhodcovskej doložky.¹⁷

3. Niektoré otázky súvisiace s dojednaním dohody o zmluvnej pokute

V tejto časti sa pozrieme na niektoré interpretačné problémy súvisiace s dojednaním o zmluvnej pokute. Ide o otázky vyplývajúce z absencie zákonnej úpravy alebo nepresnosti znenia platnej právnej úpravy, s ktorými sa stretávame v právnej praxi, ako aj judikatúre súdov.

3.1. Zmena dohody o zmluvnej pokute

Pri zmene dohody o zmluvnej pokute je potrebné si uvedomiť, že platne dojednaná zmluvná pokuta má obligatórne písomnú formu. Pritom podľa ustanovenia § 40 Občianskeho zákonníka platí, že písomne uzavretú zmluvu možno zmeniť iba písomne. Teda pri zmene vykonanej písomnou formou nevzniká žiadny problém. Iná situácia nastáva, ak by sme chceli zmeniť dohodu o zmluvnej pokute ústne. Takáto zmena môže byť prípustná, ale iba v obchodnoprávných vzťahoch. Vyplýva to z ustanovenia § 272 ods. 2 ObZ¹⁸ a z väčšej miery zmluvnej slobody, ktorú obchodný zákonník ponecháva zmluvným stranám (v zmysle zásady zmluvnej slobody). Zmena dohody o zmluvnej pokute vykonaná ústne je teda podľa Treščákovej prípustná, no súdy vo svojej judikatúre takýto záver doposiaľ nepotvrdili. Taktiež by to nebolo vhodné z praktického hľadiska, aby sa platné písomné dojednania menili ústne.¹⁹

3.2. Označenie dohody o zmluvnej pokute

V tomto prípade pôjde o problém vyplývajúci skôr z praxe. Ide o situácie, kedy z dojednania zmluvných strán nie je zrejmé, o akú dohodu ide. Buď zmluvné

¹⁷ Mamojka, M. Zmluvné umenie v obchodnom práve. Bratislava: Wolters Kluwer, 2014, s. 86

¹⁸ "Ak písomne uzavretá zmluva obsahuje ustanovenie, že sa môže meniť alebo zrušiť iba dohodou strán v písomnej forme, môže sa zmluva meniť alebo zrušiť iba písomne." Z toho vyplýva, že pokiaľ zmluva neobsahuje takéto ustanovenie, môže sa zmluva zmeniť aj ústne.

¹⁹ Treščáková, D. Zodpovednosť za porušenie záväzkov v obchodnom práve: vedecká monografia. 1 vydanie. Praha: Leges, 2014, s. 148-149

strany neoznačia dohodu o zmluvnej pokute vôbec,²⁰ alebo takéto dojednanie označia pojmom, ktorý normatívny text nepozná (penále alebo poplatok z omeškania).²¹ Takáto nepresnosť v označení dohody o zmluvnej pokute však nezakladá neplatnosť celého dojednania. V takom prípade treba vychádzať z ustanovení § 35 ods. 2 OZ: *“Právne úkony vyjadrené slovami treba vykladať nielen podľa ich jazykového vyjadrenia, ale najmä tiež podľa vôle toho, kto právny úkon urobil, ak táto vôľa nie je v rozpore s jazykovým prejavom.”* Dôležitý je teda obsah dojednania a nie jeho označenie. Potvrďuje to aj Najvyšší súd Slovenskej Republiky: *“Pri posudzovaní platnosti právneho úkonu nie je rozhodujúce jeho označenie, ale jeho obsah a vôľa toho, kto ho urobil, ak nie je v rozpore s jazykovým prejavom.”*²²

3.3. Dojednanie nepeňažného plnenia ako predmetu zmluvnej pokuty

Otázka, či je možné dojednať zmluvnú pokutu aj vo forme nepeňažného plnenia je pomerne často rozoberaná a komplikovaná. V zásade existujú dva protichodné názory, pričom obidva sú podložené dôkladnými argumentmi a judikatúra v tejto veci je nepostačujúca.

Prvým názorom je, že zmluvná pokuta môže byť dojednaná iba vo forme peňažného plnenia. Opiera sa najmä o gramatický a logický výklad ustanovení Občianskeho zákonníka a Obchodného zákonníka. Tieto ustanovenia obsahujú pojmy ako *“platiť, zaplatiť”* atď. a ako sa vyjadril aj prof. Mamojka: *“Zatial stále platí, že v právnych vzťahoch možno platiť len finančným ekvivalentom, teda peniazmi.”*²³

Na druhej strane prevláda názor, že zmluvná pokuta môže byť vyjadrená aj v inej ako peňažnej forme, napr. peňažne oceníiteľné naturálne plnenie. Vyplýva to aj z tradície právnych poriadkov, ktoré boli platné na území SR v minulosti, pričom k tejto možnosti sa prikláňali aj starší právni teoretici.²⁴

²⁰ Ovečková, O. In Ovečková, O. a kol. Obchodný zákonník. Veľký komentár. Bratislava: Wolters Kluwer, 2017, s. 193

²¹ Mamojka, M. Zmluvné umenie v obchodnom práve. Bratislava: Wolters Kluwer s.r.o. 2014, s. 87

²² uznesenie Najvyššieho súdu SR z 22. Októbra 2008, sp. zn. 5 Obdo 4/2008

²³ Mamojka, M. Zmluvné umenie v obchodnom práve. Bratislava: Wolters Kluwer s.r.o. 2014, s. 85

²⁴ Treščáková, D. Zodpovednosť za porušenie záväzkov v obchodnom práve: vedecká monografia. 1 vydanie. Praha: Leges, 2014, s. 149 - 150

“Předmět konvenční pokuty jest, jak řečeno, zpravidla plnění peněžité; mohou to však býti také jiné věci hmotné; plnění musí míti hodnotu majetkovou.”²⁵

Ďalším argumentom na podporu tohto tvrdenia je aj fakt, ako uvádza prof. Ovečková, že súčasný text zákona nie je jednoznačný. Síce z pojmov použitých v OZ a ObZ (platiť, zaplatiť) sa môže zdať, že zákonníky upravujú iba peňažnú formu plnenia zmluvnej pokuty, no aj napriek tomu nie je možné vyvodit' záver, že takéto dojednanie by bolo neplatné.²⁶ Vyplýva to opäť z právnej zásady zmluvnej slobody, na ktorej spočíva ObZ, a z právneho princípu, že “všetko čo nie je zakázané je dovolené. Tento princíp síce nie je v ObZ explicitne vyjadrený a ani na neho ObZ neodkazuje, no je to jedným z princíпов uplatňovaných v súkromnom práve ako takom. V tomto prípade síce ustanovenia ObZ a OZ inú než peňažnú pokutu výslovne neupravujú, ale ani nezakazujú.

4. Vzťah zmluvnej pokuty k náhrade škody

Zmluvná pokuta a náhrada škody sú dva osobitné právne inštitúty, ktorých vzťah je upravený v Občianskom zákonníku.²⁷ Obchodný zákonník vzťah zmluvnej pokuty a náhrady škody upravuje, ale iba čiastočne,²⁸ preto budeme vychádzať z ustanovení OZ. Ich spoločným znakom je, že sa aplikujú v prípade porušenia zmluvnej povinnosti (náhrada škody aj v iných prípadoch). Zmluvná pokuta však musí byť vopred dohodnutá a musí ňou byť zabezpečená konkrétna zmluvná povinnosť. Oproti tomu náhrada škody je všeobecne aplikovateľný inštitút a nemusí byť vopred dohodnutý. Podmienkou pre jeho uplatnenie je vznik škody, no zároveň je potrebné preukázať aj príčinnú súvislosť medzi konaním (resp. nekonaním) a vznikom škody.

Obidva tieto inštitúty majú svoje výhody a nevýhody. Výhodou zmluvnej pokuty je, okrem iného, aj to, že nie je potrebné dokazovať vznik škody, iba porušenie zabezpečenej povinnosti. Na druhej strane výhodou inštitútu náhrady škody je fakt, že zmluvná pokuta musí byť vopred určená a teda reálna škoda

²⁵ Rouček, F., Sedláček, J.: Komentář k čl. Obecnému zákonníku občanskému a občanské právo na Slovensku a Podkarpatské Rusi. Díl V. (§ 1090-1341). Praha, Právnické knihkupectví a nakladatelství V. Linhart 1937, s. 970.

²⁶ Ovečková, O. In Ovečková, O. a kol. Obchodný zákonník. Veľký komentár. Bratislava: Wolters Kluwer, 2017, s. 190

²⁷ Veriteľ' nie je oprávnený požadovať náhradu škody spôsobenej porušením povinnosti, na ktorú sa vzťahuje zmluvná pokuta, ak z dojednania účastníkov o zmluvnej pokute nevyplýva niečo iné. Veriteľ' je oprávnený domáhať sa náhrady škody presahujúcej zmluvnú pokutu, len keď je to medzi účastníkmi dohodnuté.

²⁸ Na náhradu škody, ktorá vznikla neskôr, je poškodený oprávnený do výšky zmluvnej pokuty podľa § 373 a nasl.

môže byť vyššia (pre oprávneného by bolo výhodnejšie uplatniť nárok na náhradu škody než zmluvnú pokutu).

4.1. Možnosti súbehu zmluvnej pokuty a práva na náhradu škody

Vzťah zmluvnej pokuty a náhrady škody by sme mohli charakterizovať ako dispozitívny. Právna úprava síce vylučuje požadovanie náhrady škody spôsobenej porušením povinnosti, na ktorú sa vzťahuje zmluvná pokuta (v zmysle všeobecne uznávanej právnej zásady *ne bis in idem*), ale zároveň necháva zmluvným stranám voľnosť pri výbere "režimu" uplatnenia zmluvnej pokuty vo vzťahu k náhrade škody (tzv. súbehu zmluvnej pokuty a práva na náhradu škody).²⁹

Poznáme predovšetkým 3 možnosti súbehu zmluvnej pokuty a práva na náhradu škody:

- A. paušalizovaná náhrada škody,
- B. kumulatívna zmluvná pokuta,
- C. alternatívna zmluvná pokuta s náhradou škody.

Aplikáciu týchto možností súbehu zmluvnej pokuty a náhrady škody predpokladá priamo zákon (paušalizovaná náhrada škody) alebo ich výber ponecháva na dohodu zmluvných strán (kumulatívna a alternatívna zmluvná pokuta s náhradou škody).

4.2. Paušalizovaná náhrada škody

Zmluvná pokuta ako paušalizovaná náhrada škody vyplýva priamo z dispozitívneho ustanovenia § 545 ods. 2 OZ a teda dojednanie zmluvnej pokuty vylučuje uplatnenie náhrady škody. Pôjde o tzv. *konzumačný účinok* zmluvnej pokuty vo vzťahu k náhrade škody. Znamená to, že v prípade porušenia povinnosti zabezpečenej zmluvnou pokutou si môže oprávnený uplatniť iba zmluvnú pokutu, bez ohľadu na to, či porušením tejto povinnosti vznikla veriteľovi škoda alebo nie. Táto možnosť súbehu sa uplatní v prípade, ak zmluvné strany síce uzavreli dohodu o zmluvnej pokute, ale nedohodli vzťah zmluvnej pokuty k náhrade škody (resp. v dohode sa odvolávajú na zákonné ustanovenia). Výhodou je, že oprávnený nemusí dokazovať vznik škody, ale iba porušenie zabezpečenej povinnosti. Nevýhodou na druhej strane je, že v prípade ak vzniknutá škoda je vyššia ako zmluvná pokuta, povinný bude musieť uhradiť

²⁹ Mamojka, M. Zmluvné umenie v obchodnom práve. Bratislava: Wolters Kluwer, 2014, s. 87

iba vopred dojednanú zmluvnú pokutu a nie celú vzniknutú škodu. Zmluvné strany sa pri dojednaní zmluvnej pokuty snažia odhadnúť možné škody, ktoré by mohli v budúcnosti porušením zabezpečenej povinnosti vzniknúť, preto sa táto zmluvná pokuta zvykne označovať aj ako *odhadná zmluvná pokuta*.³⁰

4.3. Kumulatívna zmluvná pokuta

Kumulatívna zmluvná pokuta znamená, že oprávnený môže požadovať zmluvnú pokutu a zároveň aj náhradu škody. Táto možnosť súbehu však musí byť vopred dohodnutá. Rozlišujeme dva prípady:

- A. **Započítateľná zmluvná pokuta** - veriteľ' má nárok na náhradu škody presahujúcej výšku zmluvnej pokuty, teda veriteľ' si uplatní zmluvnú pokutu v plnej výške a v prípade, ak vzniknutá škoda presahuje zmluvnú pokutu, veriteľ' si na zvyšnú škodu uplatní nárok na náhradu škody (škoda 1 500 EUR, zmluvná pokuta 1 000 EUR, nárok na náhradu škody bude vo výške 500 EUR).
- B. **Nezapočítateľná zmluvná pokuta** - v tomto prípade má oprávnený plný nárok na náhradu škody popri nároku na zmluvnú pokutu. Zmluvná pokuta nemá vplyv na uplatnenie nároku na náhradu škody ani na zodpovednosť za vznik škody.³¹

4.4. Alternatívna zmluvná pokuta s náhradou škody

Alternatívna zmluvná pokuta s náhradou škody znamená, že veriteľ' má možnosť vybrať si medzi zmluvnou pokutou alebo náhradou škody. Táto možnosť výberu musí byť vopred zmluvne dohodnutá. Výhodou takéhoto dojednania je, že veriteľ' si môže vybrať medzi zmluvnou pokutou a náhradou škody podľa toho, ktorá z možností mu je výhodnejšia. Ak vzniknutá škoda značne prevyšuje zmluvnú pokutu, uplatní náhradu škody. Ak je rozdiel medzi zmluvnou pokutou a vzniknutou škodou zanedbateľný alebo malý, spravidla uprednostní zmluvnú pokutu pre jednoduchšie dokazovanie.³²

³⁰ Ovečková, O. In Ovečková, O. a kol. Obchodný zákonník. Veľký komentár. Bratislava: Wolters Kluwer, 2017, s. 195

³¹ Ovečková, O. In Ovečková, O. a kol. Obchodný zákonník. Veľký komentár. Bratislava: Wolters Kluwer, 2017, s. 195 - 196

³² Ovečková, O. In Ovečková, O. a kol. Obchodný zákonník. Veľký komentár. Bratislava: Wolters Kluwer, 2017, s. 196

5. Je príliš nízka zmluvná pokuta problém?

V predchádzajúcich kapitolách sme rozoberali zmluvnú pokutu ako takú a jej vzťah s náhradou škody. Stručne sme sa venovali aj moderačnému právu súdu v prípade ak dojednaná zmluvná pokuta je neprimerane vysoká. V tom prípade má súd právo na návrh strany takto neprimerane vysokú zmluvnú pokutu znížiť, aby nedošlo k neadekvátnemu obohateniu na strane oprávneného. Čo ale v prípade, ak je zmluvná pokuta príliš nízka (napr. 1 EURO v prípade ak vzniknutá škoda je 1 000 EUR)? Predstavuje takéto dojednanie problém?

V prvom rade si treba uvedomiť, že nároku na náhradu škody sa nedá vzdať vopred. Niečo také je možné až v momente, keď už vznikla škoda a teda jednej zo zmluvných strán vznikol aj nárok na náhradu škody. Uvádza to ustanovenie § 386 ods. 1 ObZ, ktoré stanovuje že: *“Nároku na náhradu škody sa nemožno vzdať pred porušením povinnosti, z ktorého môže škoda vzniknúť.”* Znamená to, že všetky dojednania obmedzujúce náhradu škody, pred tým ako škoda skutočne vznikla, sú neplatné. Otázkou teda je, či neprimerane nízka zmluvná pokuta neplní funkciu tzv. limitácie náhrady škody? Aj keď ide o dispozitívne ustanovenie, ktoré pripúšťa viacero možností súbehu zmluvnej pokuty s náhradou škody, zo zákona vyplýva, že uplatnenie si nároku na náhradu škody, ktorá vznikla porušením povinnosti zabezpečenej zmluvnou pokutou, je vylúčené (pokiaľ sa strany nedohodli inak).

Súd v tomto prípade nemá právo nízko dojednanú zmluvnú pokutu zvýšiť, ale mohol by ju vyhlásiť za neplatnú pre obchádzanie zákona alebo rozpor s dobrými mravmi.³³

Záver

V prvej časti tejto práce sme si priblížili zmluvnú pokutu ako inštitút občianskeho ale aj obchodného práva, jej povahu a funkcie. Ďalej sme porovnali zákonu úpravu obsiahnutú v ustanoveniach Občianskeho zákonníka a Obchodného zákonníka, rozdiely medzi týmito úpravami a zákonné náležitosti dohody o zmluvnej pokute. Neskôr sme venovali pozornosť niektorým otázkam súvisiacim s dohodou o zmluvnej pokute, pričom ide o otázky upravené aj v judikatúre slovenských a českých súdov. V druhej časti práce sme sa venovali vzťahu zmluvnej pokuty k náhrade škody a možnostiam súbehu zmluvnej pokuty a práva na náhradu škody. V poslednej časti tejto práce sme načrtli problém, ktorý súvisí s neprimerane nízkou zmluvnou pokutou a či je vôbec možné neprimerane nízku zmluvnú pokutu dojednať.

³³ Šilhán, J. Náhrada škody v obchodných vzťahoch a možnosti její smluvní limitace. 1, vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 78

Využitie podmienených zmlúv pri zabezpečení záväzkov

Vladimír Doša

Úvod

V zmysle Ústavy Slovenskej republiky, je hospodárstvo našej krajiny trhovo orientované, kde vládne zásada slobody podnikania a zmluvnej voľnosti, pričom musíme počítať s vysokým rizikom nesplnenia záväzkov. V našom právnom poriadku, práve preto nachádzame inštitúty, ktoré posilňujú postavenie veriteľ'ov v obchodnoprávných vzťahoch a zabezpečujú uspokojenie ich pohľadávok náhradným spôsobom, pokiaľ dlžník, nie je ochotný, či nemôže plniť riadne, alebo v čas. V prípade, ak dlžník riadne a v čas svoj záväzok splní, odpadá dôvod využitia zabezpečovacích inštitútov. Zvyčajne je na voľbe veriteľ'a, aký spôsob zabezpečenia, resp. kombináciu týchto inštitútov si zvolí, vzhľadom na postavenie a bonitu svojho dlžníka. Taktiež zmluvné strany sa môžu dohodnúť, či si takúto úpravu zabezpečenia záväzku dojednávajú v pôvodnej zmluve, alebo za tým účelom uzavrú separátnu zmluvu. Medzi menej známe, skôr atypické zabezpečovacie inštitúty, ktorým sa vo svojom príspevku venujem patrí výhrada vlastníctva, akreditív, vinkulácia, poisťná zmluva a notárska zápisnica.

1. Výhrada vlastníctva

Inštitút výhrady vlastníctva patrí medzi neštandardné zabezpečovacie prostriedky v obchodnoprávných vzťahoch. V rámci zamedzenia vzniku nevymožiteľných pohľadávok práve výhrada vlastníctva patrí k často využívaným prostriedkom na zabezpečenie záväzkov v kúpnych zmluvách medzi kupujúcim a predávajúcim, v zmluve o predaji podniku, poprípade jeho časti, alebo v zmluve o dielo medzi zhotoviteľ'om a objednávateľ'om. Konkrétna právna úprava v zmysle Občianskeho zákonníka v § 601 predstavuje dojednanie, kde si zmluvné strany dohodnú, že vlastnícke právo prejde na kupujúceho až po úplnej úhrade kúpnej ceny a dotedy ostáva vlastníkom veci predávajúci, aj keď danú vec už vo svojej držbe nemá. Dojednanie výhrady vlastníctva musí byť písomné,¹ či už v pôvodnej zmluve, vedľ'ajšej zmluve alebo vo všeobecných obchodných podmienkach. Takýmto spôsobom sa predávajúci chráni pred nehospodárnym konaním kupujúceho, pretože zamedzí prechodu vlastníctva k tovaru na kupujúceho a zároveň aj prípadnej exekúcii veci, čo konštatoval aj Najvyšší súd SR², sp. Zn. 3 Cdo 81/01. Podľa § 445 Obchodného zákonníka si

¹ § 445 zákona č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník v znení neskorších predpisov.

² Rozsudok NS SR, sp. Zn. 3 Cdo 81/01, z 01.01.2001

strany môžu písomne dohodnúť, že kupujúci nadobudne vlastnícke právo k tovaru neskôr, než je ustanovené v § 443 Obchodného zákonníka. Ak z obsahu tejto výhrady vlastníctva práva nevyplýva niečo iné, predpokladá sa, že kupujúci má nadobudnúť vlastnícke právo až úplným zaplatením kúpnej ceny.³ Smernica Európskeho parlamentu a Rady⁴ uvádza, že členské štáty sú povinné zabezpečiť v súlade s ustanoveniami rozhodného práva určeného medzinárodným právom súkromným, aby predávajúcemu zostalo zachované vlastnícke právo k tovaru až do úplného zaplatenia jeho ceny, ak doložka o výhrade vlastníctva bola výslovne dohodnutá medzi kupujúcim a predávajúcim pred odovzdaním „tovaru“. V článku 2 smernica definuje výhradu vlastníckeho práva ako zmluvnú dohodu, podľa ktorej predávajúcemu zostáva zachované vlastnícke právo k dotknutému tovaru až do úplného zaplatenia kúpnej ceny. Povinnosťou členských štátov bolo transponovať vyššie uvedenú smernicu do 08.08.2002. Zaujímavá je úprava v Obchodnom zákonníku v § 446, podľa ktorej kupujúci nadobúda vlastnícke právo aj v prípade, keď predávajúci nie je vlastníkom predávaného tovaru, ibaže v čase, keď kupujúci mal vlastnícke právo nadobudnúť vedel, že predávajúci nie je vlastníkom a že nie je oprávnený s tovarom nakladať za účelom jeho predaja. V tomto zmysle ustanovenie § 446 Obchodného zákonníka chráni kupujúceho, a po nadobudnutí vlastníckeho práva kupujúcim od nevlastníka sa pôvodný vlastník nemôže úspešne domáhať svojho práva žalobou na vydanie veci.

Hranica medzi dobromysel'ným konaním a trestným činom je však veľmi krehká. V zmysle § 213 ods. 1 Trestného zákona⁵ skutková podstata trestného činu sprenevery znie, že kto si prisvojí cudziu vec, ktorá mu bola zverená, a spôsobí tak na cudzom majetku škodu malého rozsahu, potrestá sa odňatím slobody až na dva roky, pričom v 2. až 4. odseku je trestná sadzba prísnejšia. Toman vo svojom komentári⁶ uvádza, že aj vec predaná s výhradou vlastníctva je v zmysle tohto ponímania len zverenou vecou. Ďalej uvádzajú, že páchatel' si vec prisvojí aj v tom prípade, ak s vecou ktorá mu bola zverená naloží v rozpore s účelom zverenia.

³ Zákon č. 513/1991 Zb. Obchodný zákonník v znení neskorších predpisov.

⁴ Čl. 4 Smernice Európskeho parlamentu a Rady č. 2000/35/ES z 29.06.2000 o boji proti oneskoreným plátbám v obchodných transakciách.

⁵ Zákon č. 300/2005 Z.z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov.

⁶ SAMAŠ, O., STIFFEL, H., TOMAN, P., Trestný zákon Stručný komentár, IURA EDITION, 2006, s. 453.

2. Zmluva o otvorení akreditívu

Výraz akreditív pochádza z francúzskeho slova *accréditier*, čo v preklade znamená poveriť, dať úver.⁷ Práve s rozvojom zahraničného obchodu v 18. storočí vzniká nový zabezpečovací inštitút. Prameňom práva pre tento inštitút je § 682 a nasl. Obchodného zákonníka. Ide o zabezpečovací prostriedok, kde sa banka zaviazá príkazcovi, že na základe jeho príkazu a na jeho ťarchu poskytne plnenie tretej osobe, teda oprávnenému po splnení vopred stanovených a určených podmienok. Zmluva o otvorení akreditívu je oddelená zmluva od zmluvy, ktorá sa akreditívom má zabezpečiť. Hlavná výhoda spočíva v tom, že predávajúci má zabezpečené plnenie, ak on sám splní všetky podmienky a kupujúci má istotu, že k uvoľneniu finančných prostriedkov dôjde iba po splnení podmienok určených v zmluve o akreditíve. Vzhľadom na to že ide o absolútny obchod, bez ohľadu na postavenie účastníkov sa tento vzťah spravuje podľa Obchodného zákonníka. Obdobu inštitútu nájdeme v občianskom zákonníku, ako zábezpeku v zmysle § 555 Občianskeho zákonníka. Zmluva o akreditíve pokrýva viacero právnych vzťahov medzi niekoľkými osobami. Očakáva sa však splnenie niektorých náležitostí na vznik takejto zmluvy, medzi ktoré patrí, hlavne písomnosť uzatvorenia zmluvy. Zmluva musí obsahovať označenie zmluvných strán, presné určenie plnenia, na ktoré sa banka zaviazá, že bude plniť, doba platnosti zmluvy o otvorení akreditívu a podmienky, ktoré musí oprávnený splniť na to, aby mohol požadovať svoje plnenie od banky. Zmluva by nemala byť zložitá a jej dovŕšenie je písomné oznámenie zo strany banky oprávnenému že v jeho prospech otvára akreditív⁸. Vzhľadom na jednoduchosť právneho úkonu, ide predsa o veľmi zložitý proces realizácie zmluvy. Banka plní oprávnenému, ak riadne a v čas predložil dokumenty potrebné na preskúmanie. Postup banky je upravený zákonom, musí vynaložiť odbornú starostlivosť a preskúmať všetky vzájomné súvislosti a zhodu dokumentov s podmienkami v akreditívnej zmluve. V prípade, že banka zistí chyby / nedostatky odmietne ich. Je nevyhnutné poznamenať, že častejšie je využívaná funkcia zabezpečovacia, ale plní aj funkciu platobnú.⁹ Vzhľadom na vysoké poplatky, ktoré od klientov banky požadujú za otvorenie akreditívu, je pomerne zriedkavo využívaný inštitút.

⁷ MAREK, K. Zdroj: <http://www.bulletin-advokacie.cz/noz-v-praxi-akreditiv-a-inkaso>, publikované dňa: 16.07.2014.

⁸ PATAKYOVÁ, M. a kol., Obchodný zákonník Komentár, 4. vydanie C.H.BECK, 2013, s. 1324.

⁹ PODHRADSKÁ, M. Zdroj: <http://www.epi.sk/odborny-clanok/Zabezpecenie-zavazkov.htm>, publikované dňa: 16.12.2005.

3. Zmluva o vinkulácii

Viazanie, alebo obmedzenie výkonu práva k určitej majetkovej hodnote, až do plnenia vopred stanovenej podmienky nazývame vinkulácia. Právna úprava v tejto rovine zabezpečovacieho inštitútu je pochabá. Jedinú zmienku o tomto spôsobe zabezpečenia práva nachádzame vo vyhláške Ministerstva financií SR¹⁰. Platnosť zmluvy o vinkulácii je podmienená písomnou formou. Vzhľadom na to, že nie je zákonom upravená so zvyklosťou vyplýva, že uzavrieť zmluvu o vinkulácii je možné aj v prospech tretích osôb. Podstatným rizikom pre veriteľa, ktoré hrozí pri zabezpečení práva inštitútom vinkulácie je, že zavinkulovaná hodnota je exekvovateľná. V praxi sa pomerne často stretávame s vinkulovaným vkladom, alebo vinkuláciou poisťného plnenia. Aktuálne jednou z požiadaviek bánk v prípade poskytnutia úveru, vyššej hodnoty je práve vinkulácia poisťného plnenia v prípade vzniku škody na nehnuteľnosti, ktorou je úver zabezpečený. S pojmom vinkulácia sa často stretneme aj vo chvíli, keď chceme niečo kúpiť, alebo predat'. Či už na strane kupujúceho, alebo predávajúceho, stále chceme mať istotu že „obchod“ prebehne hladko a bez problémov. Vinkuláciu finančných prostriedkov vykoná ktorákoľvek banka za malú finančnú odplatu, kde banka zavinkulované prostriedky uvoľní až po preukázaní nadobudnutia vlastníckeho práva. Zrušenie vinkulácie sa nazýva devinkulácia.

4. Poistná zmluva

Občiansky zákonník v § 788 uvádza, že poistnou zmluvou sa poistiteľ, teda poisťovňa zaväzuje poskytnúť v dojednanom rozsahu plnenie, ak nastane náhodná udalosť v zmluve bližšie označená a fyzická alebo právnická osoba, ktorá s poisťníkom poistnú zmluvu uzavrela, je povinná platiť poistné. Poistenie je systém, v ktorom sa straty z poistných udalostí rozložia na všetkých poistených, teda riziko znášajú všetci spoločne. Poistná zmluva patrí medzi atypický zabezpečovací inštitút, vzhľadom na jeho povahu. Často využívaná separátna zmluva uzavretá veriteľom alebo dlžníkom hlavného záväzku za účelom jeho zabezpečenia. V postavení veriteľov je najčastejšie uzatváraná poistná zmluva v prípade insolventnosti dlžníka. Mnoho Slovákov si práve tento inštitút zabezpečenia zvolí v prípade vopred zaplatených letných dovolení, objednaných u osôb poskytujúcich tieto služby - cestovné kancelárie, aby nemali

¹⁰ Vyhláška Ministerstva financií č. 47/1964 Zb. o peňažných službách občanom v znení neskorších predpisov.

pokazené leto. Poistná zmluva je najčastejšie kombinovaná so zmluvou o vinikulácii, čím si veriteľ posilňuje svoje postavenie. Aj v prípade poistných zmlúv je hranica trestnosti veľmi blízka. Lákadlom pre spáchanie trestného činu je najčastejšie vidina rýchleho zárobku. Skutková podstata definuje trestný čin v § 223 Trestného zákona slovami, kto vyláka od iného poistné plnenie tým, že ho uvedie do omylu v otázke splnenia podmienok na jeho poskytnutie, a tak mu spôsobí malú škodu. V prípade spáchania takéhoto trestného činu môže byť páchatel' potrestaný odňatím slobody až na 15 rokov nepodmienečne.

5. Notárska zápisnica

Notársku zápisnicu¹¹, ktorá obsahuje záväzok dlžníka, môžeme zaradiť tiež medzi efektívny spôsob zabezpečenia záväzkov. Najčastejšie uplatnenie takéhoto spôsobu zabezpečenia využívajú fyzické osoby medzi sebou navzájom, alebo banky voči fyzickým osobám. Zabezpečenie spočíva v tom, že notárska zápisnica, ktorá obsahovo spĺňa zákonom stanovené požiadavky, je exekučným titulom, čo v praxi znamená, že právny nárok nie je potrebné dokazovať súdnou cestou. Efektivita notárskej zápisnice ako v jednom zo spôsobov zabezpečenia spočíva v tom, že šetrí čas (rýchlosť uspokojenia veriteľ'a) a finančné prostriedky (trovy konania na súde) pre veriteľ'a.

Záver

Právny poriadok našej krajiny poskytuje dostatok spôsobov na zabezpečenie svojich záväzkov. Najzodpovednejšie k zabezpečovaniu svojich záväzkov prístupujú banky, no na druhej strane zvyšné subjekty práva túto možnosť zanedbávajú, kým sa nedostanú do neľahkých situácií. Je teda na samotnej vôli podnikateľských subjektov, aby pristupovali k zabezpečovacím inštitútom zodpovednejšie, čím dokážu znížiť riziko podnikania

¹¹ Zákon č. 323/1992 Zb. o notároch a notárskej činnosti v znení neskorších prepisov (Notársky poriadok)

Prepichnutie korporátneho závoja

Martina Chrobáková

Úvod

V súčasnosti sa stretávame s čoraz zložitejšími štruktúrami organizácie obchodných spoločností a podnikatelia, často za vidinou väčšieho zisku alebo iného prospechu, siahajú po metódach, ktoré právny poriadok Slovenskej republiky nepozná. Kvôli tomu považujeme za potrebné zamyslieť sa aspoň nad možnosťou teoretického uplatnenia právnych inštitútov iných krajín, ktoré sa k daným metódam vo svojich úpravách už vyjadrujú. Doktrína prepichovania korporátneho závoja môže predstavovať inštitút zabezpečenia práv veriteľa v obchodnoprávných vzťahoch v tých prípadoch, kedy dochádza k zhoršeniu postavenia veriteľa ako dôsledok nesprávneho konania spoločníka v obchodnej spoločnosti, voči ktorej si tento veriteľ svoju pohľadávku uplatňuje.

Napriek skutočnosti, že doktrína prepichovania korporátneho závoja v našej vnútroštátnej úprave nemá legislatívnu úpravu, je pomerne dostatočne rozpracovaná v zahraničnej súdnej praxi. Podľa nášho názoru je na mieste zamyslenie, či by sa v budúcnosti dala prispôbiť právna úprava Slovenskej republiky tak, aby túto doktrínu obsahovala a to buď vo forme legálneho vymedzenia alebo v aplikačnej praxi súdov.

1. „Piercing the corporate veil“ všeobecne

Po prvýkrát doktrína „odstránenie korporátneho závoja“ (z angl. *lifting / piercing the corporate veil*), ktorá je tiež niekedy nazývaná doktrínou „prepichnutia korporátneho závoja“¹ alebo tiež „odstránenie korporátnej masky“ bola jasne sformulovaná anglickými a americkými súdmi na konci 19. storočia a začiatkom 20. storočia. Jej podstata spočíva v tom, že za určitých okolností zodpovednosť za záväzky právnickej osoby môže byť prenesená na jej spoločníkov, alebo iných kontrolujúcich osôb, a to aj napriek ustanovení týkajúcich sa obmedzenia zodpovednosti spoločníkov.²

Doktrína prepichovania korporátneho závoja predstavuje inštitút zabezpečenia práv veriteľa v obchodnoprávných vzťahoch, uplatňovanú v prípadoch kedy dochádza k zhoršeniu postavenia veriteľa ako výsledok nesprávneho

¹ VANDEKERCHKOVE, K. (2007). *Piercing the Corporate Veil*. Kluwer Law International

² BUDYLIN, S.L., IVANETS, Yu.L. (2013) *Sryvaya pokrovy. Doktrina snyatiya korporativnoi vuali v zarubezhnykh stranakh i v Rossii*

alebo nespravodlivého konania spoločníka v spoločnosti, voči ktorej veriteľ' pohľadávku uplatňuje.

Uplatnenie doktríny prepichovania korporátneho závoja so sebou prináša najmä otázky, týkajúce sa princípov. Ide o princípy, ktorých uplatnenie je ovplyvnené doktrínou prepichovania korporátneho závoja – princíp majetkovej samostatnosti a princíp zákazu zneužitia práva. Zatiaľ čo prvý uvedený princíp vyplýva z angloamerického konceptu, druhý je príznačný predovšetkým pre nemecké kontinentálne právo.

Je možné vyčleniť dva stanovené smery, ktorými sa zodpovednosť za záväzky spoločnosti preniesie na osobu, ktorá ju ovláda:

- a) sudy krajín anglosaského právneho systému – sú charakterizované "odstránením korporátneho závoja" v jeho priamom zmysle, kde zneužívanie práva je dominantným faktorom pre stíhanie spoločníka korporácie;
- b) v práve krajín kontinentálneho právneho systému – kde je definovaná predovšetkým konaním štatutárnych orgánov za účelom ukrátenia veriteľ'ov spoločnosti, t. j. vychádza z princípu zákazu zneužitia práva.

Oba smery tak reprezentujú odlišný pohľad na uplatnenie rovnakej doktríny a preto z pohľadu slovenského práva je nutné skúmať oba spomínané princípy. Dôvody pre vznik tejto doktríny súvisia predovšetkým s teóriou právnej subjektivity ktorá je spoločná pre väčšinu svetových krajín, to znamená, že jej prvky možno nájsť vo veľkom počte krajín po celom svete. Táto doktrína je v značnej miere rozšírená v mnohých krajinách, najmä v Spojených štátoch amerických³, Veľkej Británii⁴ a v Nemecku.

2. Prípady uplatnenia doktríny prepichovania korporátneho závoja v Rusku

O uplatňovaní tejto doktríny v angloamerických systémoch sa môžeme stretnúť v mnohých vedeckých článkoch a literatúre. My sa budeme snažiť priblížiť použitie doktríny prepichovania korporátneho závoja v Ruskej federácii.

³ Rozhodnutia: *Laya v. Erin Homes, Inc., Connon Manufacturing Co. v. Cudahy Packing Co.*

⁴ V prípade Veľkej Británie je judikatúra súdov nejednoznačná. Doktrína prepichovania korporátneho závoja slúži predovšetkým ako inštrument pre nahliadnutie na vzťahy v rámci spoločnosti. Aj na základe toho rozlišuje medzi prepichovaním a nadvihnutím korporátneho závoja. Rozhodnutie *Chandler v. Cape*.

Všeobecným pravidlom regulovania obchodnoprávných vzťahov je vymedziť zodpovednosť právneho subjektu, jeho povinnosti a zodpovednosť iných osôb vrátane ich spoločníkov. Prelomenie hraníc právnickej osoby je odchýlkou od tohto pravidla.

Zásady autonómie a obmedzenie zodpovednosti, ktoré sú základom koncepcie právnickej osoby, často slúžia ako prostriedok pre všetky druhy zneužívania práva. Aj preto sa vyvinul nástroj na boj proti tomuto javu – tzv. koncept odstránenia korporátneho závoja, ktorý bol nedávno prijatý v Rusku.

Spočiatku bola táto doktrína zavedená v ruskom právnom poriadku na úrovni súdnej praxe prostredníctvom právnych stanovísk Najvyššieho arbitrážneho súdu Ruskej federácie (ďalej NAS RF), a to na základe ustanovení čl. 1 a 10 Občianskeho zákonníka Ruskej federácie⁵.

Prvýkrát bola táto doktrína obsiahnutá vo vyhláske Prezídia NAS RF 24.04.2012 № 16404/11⁶ v prípade banky Parex (Parex bank). Súd uviedol: „Podnikanie na území Ruskej federácie vykonávajú obžalovaní s využitím pridružených osôb (doktrína prepichovania korporátneho závoja)“.

Od 1. septembra 2014 vstúpili do platnosti zmeny uvedené v 4. hlave Občianskeho zákonníka RF⁸, kde je možné vidieť snahu regulovania doktríny prepichovania korporátneho závoja na legislatívnej úrovni. Článok 53.1 Občianskeho zákonníka rozširuje právnu zodpovednosť aj na osoby, ktoré sú na základe zákona alebo zakladajúcich dokumentov právnických osôb oprávnené konať v mene spoločnosti, taktiež zodpovednosť, ktorá vzniká v dôsledku nesprihodnej a neprimeranej činnosti osoby, ktorá má reálne oprávnenie riadiť činnosť právnickej osoby. Aj napriek tomu, že ruské súdy v praxi – vo svojich rozhodnutiach, výslovne neodkazujú, ako na doktrínu prepichovania korporátneho závoja, je vo všeobecnosti súdmi aplikovaná. Využívanie súdom aplikovanej doktríny si vyžaduje podrobné zdôvodnenie.

V jednom zo svojich rozhovorov v roku 2012 predseda Najvyššieho arbitrážneho súdu, Anton Ivanov reagoval na otázku, čo zabraňuje aplikovaniu doktríny odstránenia korporátneho závoja v súdnej praxi a vyjadril nasledovné stanovisko: „Je to problém mentality sudcov, vychovávaných v dodržiavaní formalizmu a strán, ktoré takéto požiadavky neuvádzajú. Čoskoro však nastane si-

⁵ *Grazhdanskii kodeks Rossiiskoi Federatsii*. Chast pervaya ot 30.11.1994

⁶ http://arbitr.ru/bras.net/f.aspx?id_casedoc=1_1_c5231854-ce35-4bd6-aca5-333c0a40ad2f.

⁷ GOLTSBALT, A.A. (2013) *Snyatie korporativnoi vuali v sudebnoi i arbitrazhnoi praktike Rossii*.

⁸ *Grazhdanskii kodeks Rossiiskoi Federatsii*. čl. 53.1

tuácia, kedy súdy budú musieť brať do úvahy doktrínu prepichovania korporátneho závoja. Ak strany vyhlásia a zdôvodnia takéto nároky, súdy budú nútené ich zvážiť.“⁹

V ďalšom rozhovore, ktorý sa konal na konci roka 2012, A.A. Ivanov uviedol, že NAS RF plánuje vydanie “objasnení” pre súdy v tejto oblasti v roku 2013.¹⁰ Vydanie objasnení o prepichovaní korporátneho závoja však neuspeli, a v roku 2014 bol Najvyšší arbitrážny súd zrušený a Najvyšší súd nemá záujem na podpore tejto doktríny, ktorou sa zaoberal Najvyšší arbitrážny súd. Situácia sa však v budúcnosti môže zmeniť pod vplyvom rôznych faktorov. Najdôležitejším z nich je odvolávanie sa na súdy s požiadavkou na prepichnutia korporátneho závoja. Keď bude takýchto dovolaní sa na koncept doktríny prepichovania korporátneho závoja veľa, súdy si uvedomia potrebu regulovať túto otázku.

Analýza ruskej súdnej praxe nám umožňuje vyzdvihnúť tieto dôvody na uplatnenie doktríny prepichnutia korporátneho závoja v Ruskej federácii:

1. Použitie pri vykonávaní podnikateľských aktivít neverejných offshore spoločností, ktoré zabezpečujú vysokú mieru anonymity, nakoľko register spoločnosti nie je verejný. Vyhláškou prezídia Ruskej federácie 26.03.2013 № 14828/12¹¹ bolo vyjadrené právne stanovisko, podľa ktorého “..... na základe uplatňovania ustanovení ruskej legislatívy, ktorá chráni tretiu stranu vo vzťahu k offshore spoločnosti, dôkazné bremeno je na strane offshore spoločnosti, ktorá má povinnosť dokázať existenciu alebo neexistenciu okolností, chrániacich danú spoločnosť ako samostatný subjekt vo vzťahu k tretím stranám. Takýto dôkaz sa vykonáva predovšetkým zverejnením informácií o tom, kto vlastne stojí za spoločnosťou, t. j. zverejnením informácií o jej konečnom príjemcovi.”
2. Použitie právnickej osoby ako operačnej, nominálnej, ktorá je v zahraničnej praxi označená ako „používanie právnickej osoby ako jej vlastného alter ega alebo fasády“. Napríklad: Vec № A33 – 18291/2011¹²,

⁹ BUDYLIN, S.L., IVANETS, Yu.L. (2013) *Sryvaya pokrovy. Doktrina snyatiya korporativnoi vuali v zarubezhnykh stranakh i v Rossii*. Vestnik Vysshego Arbitrazhnogo Suda Rossiiskoi Federatsii

¹⁰ EGOROV, A.V., USACHEVA, K.A. (2014) *Doktrina snyatiya korporativnogo pokrova kak instrument raspredeleniya riskov mezhd uchasnikami korporatsii i inymi suiektami oborota*. Vestnik grazhdanskogo prava.

¹¹ http://arbitr.ru/bras.net/f.aspx?id_casedoc=1_1_2716bdca-e4ae-48a2-8622-8bfb40ed03f8.

¹² <http://cisarbitration.com/wp-content/uploads/2014/01/Municipal-Unitary-Enterprize-%E2%80%9CAchinsk-public-systems%E2%80%9D-v.-Sole-Proprietor-S.N.-Zykov.pdf>.

kde podľa názoru arbitrážneho súdu Krasnojarskej oblasti súd zistil známky zneužitia práv v spôsobe systematického uvádzania do omylu svojho zmluvného partnera, tak ako vo zmluvných vzťahoch, občan zároveň vystupoval vo svojom mene, tak aj v mene spoločnosti s ručením obmedzeným „Zykov i K“¹³, ako jej konateľ. Inými slovami, využíval konštrukciu právnickej osoby v rozpore s jeho skutočným účelom, len ako fasádu, resp. alter ego (rozsudok z 15.02. 2012).

Napriek zjavným praktickým výhodám nemožno a nemala by sa uplatňovať koncepcia odstraňovania korporátneho závoja široko a bez akýchkoľvek obmedzení. Ak by sa povolilo neobmedzené uplatňovanie tejto doktríny, utrpeli by tým základné zásady súkromného práva a to princíp samotnej právnej subjektivity a jej obmedzená zodpovednosť.

Zdá sa, že v Rusku použitie tejto doktríny nie je až tak rozšírené. Dôvod je spomenutý v jednom z rozhodnutí predsedníctva Najvyššieho arbitrážneho súdu Ruskej federácie, ale bez jednoznačnej formulácie. V niekoľkých prípadoch už arbitrážne súdy odmietli túto doktrínu uplatniť, pričom odkazujú na nesúlad existujúcich okolností predmetných prípadov s judikatúrou Parex Bank. Preto je užitočné zvážiť doktrínu odstránenia korporátneho závoja v celkovom kontexte boja proti zneužívaniu práva v podnikových vzťahoch. Za určitých okolností poskytuje možnosť zbavenia členov spoločnosti ich výsady obmedzeného ručenia.

Znenie príslušnej doktríny má zmysel rozvíjať so zohľadnením bohatej zahraničnej skúsenosti a s potrebnými zmenami a doplneniami ruskej právnej terminológie a praxe obchodného práva. Zdá sa, že právnym základom uplatňovania doktríny odstránenia korporátneho závoja v Rusku môže byť pravidlo Občianskeho zákonníka Ruskej federácie o zneužívaní práva. V tomto prípade však súdy potrebujú jasné pokyny o tom, čo presne sa v takýchto prípadoch má preukázať. Znenie doktríny prepichovania korporátneho závoja by malo byť vypracované s prihliadnutím na ruskú právnu terminológiu a kritériá pre uplatňovanie doktríny – berúc do úvahy bohatú zahraničnú skúsenosť.

3. Možnosť aplikácie doktríny v podmienkach SR

Slovenská republika nie je výnimkou, v rámci ktorej by sa nezakladali obchodné spoločnosti s podvodným úmyslom, ktoré majú slúžiť ako prostriedok na získanie určitého majetkového prospechu a oklamanie veriteľov. V rámci

¹³ „Zykov i K“ – názov spoločnosti s ručením obmedzeným, konateľ: Sergej Nikolajevič Zykov

Slovenskej republiky sa v praxi zatiaľ nestretávame so žiadnym prípadom aplikácie doktríny, takže táto doktrína nebola rozvíjaná súdnou praxou. Pritom práve kontinentálny systém dáva súdnej praxi dostatočný argumentačný priestor na dotváranie zákonnej úpravy vo väčšom rozsahu ako angloamerický systém, v ktorom sa súde často musia pridržiavať predošlých rozhodnutí a zmena dlhodobo zaužívaných názorov si vyžaduje silnú právnu argumentáciu.

Ako sme už spomínali, v prípade Ruskej federácie, tak aj u nás by použitie doktríny predstavovalo veľký zásah do princípov, na ktorých spoločnosť stojí veľmi dlhé obdobie a to princíp samostatnej právnej subjektivity, ktorý vyjadruje osobnú a majetkovú samostatnosť obchodnej spoločnosti, ale aj výsady obmedzenej zodpovednosti spoločníkov obchodnej spoločnosti.

Uplatnenie tejto doktríny v našom právnom poriadku predstavuje situáciu, ktorá má dve protikladné strany. Na strane jednej štát potrebuje osoby motivovať k výkonu podnikateľskej činnosti a práve obmedzená zodpovednosť je jedným z hlavných nástrojov, ktoré predstavujú potrebnú motiváciu pre osoby, aby investovali svoj kapitál do podnikania a tak prispeli k rastu HDP, životnej úrovne a celkovej ekonomiky daného štátu. Na strane druhej stoja veritelia, ktorí doplácajú na podvodné úmysly zneužívania tejto obmedzenej zodpovednosti a nedokážu sa domôcť nároku na náhradu škody z dôvodu nedostatočného majetku spoločnosti, zatiaľ čo spoločníkom je poskytnutá taká ochrana, že môže pokračovať vo svojom živote bez straty na majetku.

Domnievame sa, že aplikácia doktríny prepichovania korporátneho závoja v Slovenskej republike je možná v prípade ak bude uplatnená na základe princípu *ultima ratio*. Za jej právny základ môžeme považovať zákaz zneužitia práva. Za zneužitie práva možno podľa Feketeho subsumovať konanie v rozpore s dobrými mravmi, ktoré je vedené v priamom úmysle spôsobiť ujmu inému účastníkovi.¹⁴ Toto tvrdenie podporuje fakt, že Obchodný zákonník obsahuje osobitne stanovenú generálnu klauzulu zákazu zneužitia práva, ktoré zvýhodňuje spoločníka. Illeš k tomuto uvádza záver, že v uvedenom prípade sa jedná o absolútnu neplatnosť právnych úkonov vykonávaných v rozpore s §56a OBZ.¹⁵ Podľa iných autorov je princíp zneužitia práva obsiahnutý aj v §265 OBZ, ktorý ustanovuje, že výkon práva, ktorý je v rozpore so zásadami poctivého obchodného styku, nepožíva právnu ochranu. Aj keď je názorov na danú problematiku niekoľko, všetky sa zhodujú v nevyhnutnosti zákazu.

¹⁴FEKETE, I.: *Občiansky zákonník I Veľký komentár*. Bratislava: EUROKODEX, 2011, str. 48 – 57.

¹⁵ILLEŠ, T. In: SUCHOŽA, J. a kol: *Obchodný zákonník a súvisiace predpisy*. Komentár. Bratislava: EUROUNION, 2007.

Právne predpisy nikdy nedokážu obsiahnuť a predvídať všetky situácie, ktoré v praxi môžu nastať a za týmto účelom by mala nastúpiť súdna prax, ktorá má k dispozícii dostatočný argumentačný priestor na dotváranie zákonnej úpravy.

Záver

V závere vychádzame z toho, že táto doktrína by mala byť aplikovaná v prípadoch, kedy ostatné prostriedky právnej ochrany tretích strán sú neúčinné. Analýzou inštitútu doktríny prepichovania korporátneho závoja možno dospieť k záveru, že správnym definovaním jej princípov, z ktorých vychádza, možno dosiahnuť efektívnu ochranu práv veriteľov v obchodnoprávných vzťahoch. Je však zrejmé, že vzhľadom na svoju ad hoc povahu uplatniteľnosti v súdnom konaní, je koncept doktríny prepichovania stále nedostatočne charakterizovaný, v dôsledku čoho dochádza ku vzniku mnohých otázok a problémov.

Ochrana práv veriteľov v obchodných záväzkových vzťahoch

Zborník príspevkov z V. študentského sympózia z obchodného práva

Zostavila: JUDr. Žofia Mrázová, PhD., MCL

Katedra obchodného práva a hospodárskeho práva

Právnická fakulta, UPJŠ v Košiciach

Vydavateľ: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach

Odborné poradenstvo: Univerzitná knižnica UPJŠ v Košiciach

<http://www.upjs.sk/pracoviska/univerzitna-kniznica>

Rok vydania: 2018

Počet strán: 118

Rozsah: 7,2 AH

Vydanie: prvé

Dostupné od: júl 2018

ISBN 978-80-8152-628-2